KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

87

YIL: 8 ● HAZİRAN 1993 ● 20.000 TL.

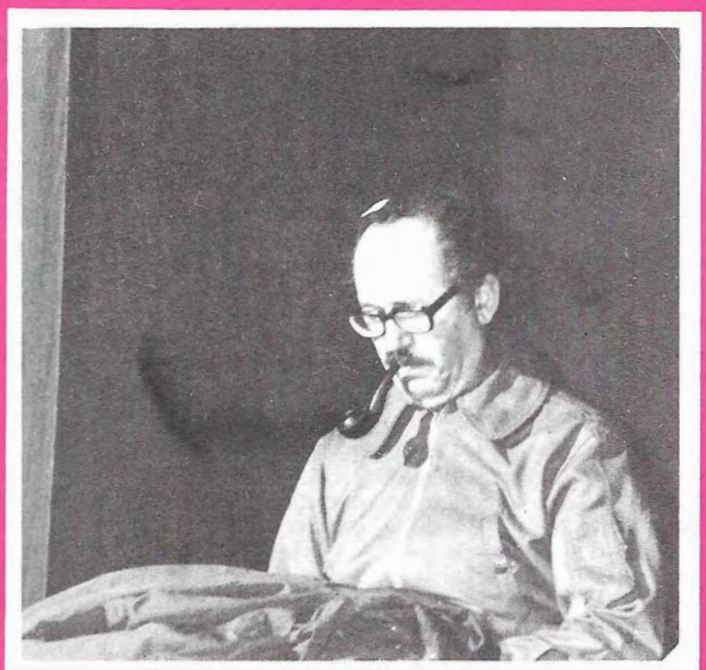

tiyatroda bir öncü
AYDIN ÜSTÜNTAŞ

bu sayıda: ● gündoğdu sanımer ● arife kalender önel ● nazif evren ● ismet kemal karadayı ● tuğrul asi balkar ● Ihsan topçu ● ahmet özer ● arslan pulathaneli ● nilgün süzen ● nilgün kozal ● çiğdem sezer ● ayhan hünalp ● nesrin sümer ● mehmet güler ● nâzım hikmet ● aydın üstüntaş ● ibrahim dizman ● m. türker acaroğlu ● fatma bölek gürel ● ayhan can ● mehmet uslu ● abdülkadir paksoy ● haşim şahin ● adnan raşit günay ● ali hüsrevoğlu ● subutay hikmet ● ergül çetin ● ahmet uysal

KIYI'dan

● **Nâzım Hikmet**, ölümünün 30. yıldönümünde anılıyor.
Şiirimizi, dünya şiirine bir ses olarak katan; dilimizi, insanımızı evrensel bir düzlemde, yepyeni bir söylemle, yedi iklim dört bucağa tanıtan şairimiz **Nâzım Hikmet**'i, ölümünün 30. yıldönümünde bir şiiriyle anıyoruz. Dileğimiz yüreği memleketi için çarpan şairimizin, çok sevdiği insanlarının yaşadığı yurdumuzda, **'Yurttaş Nâzım'** olabilmesi.

● **Sait Faik Hikâye Armağanı verilmedi**
Oktay Akbal'ın başkanlık ettiği, **Prof. Dr. Şara Sayın, Rauf Mutluay, Hilmi Yavuz, İnciser Akpınar** ve **Fethi Naci**'nin üyesi bulunduğu **Sait Faik Hikâye Armağanı Seçici Kurulu**, başvuran yapıtlardan hiçbirisinin gerekli oy çokluğunu sağlayamadığı gerekçesiyle, bu yıl ödül vermedi.

● Değerli şairimiz **Şükran Kurdakul**'un 50. Şiir Yılı'nı kutluyor, yazınımızın büyük emekçisi bu büyük ustaya dergimiz adına nice sağlıklı sanat yılları diliyoruz.

● Dergimizin 83. sayısında tanıttığımız sanatçımız **Gülçin Üstüntaş**'tan sonra bu kez onunla aynı sahneleri paylaşan, tiyatromuzun büyük emekçisi değerli sanatçı **Aydın Üstüntaş**'a sayfalarımızı açıyoruz. **Ordu Tiyatro Tarihi**nde birer dönemeç olan bu iki değere dergimizin sayfalarını açmaktan kıvançlıyız. Tiyatromuzun bu iki seçkin adına şükranlarımızı sunuyor, emeğinden dolayı şair arkadaşımız **İbrahim Dizman**'a teşekkür ediyoruz.

● **Ordu**'da ORSEV (Ordu Sanatevi)'in öncülüğünde gerçekleştirilen **"Nisan Etkinlikleri"**ne dergimiz sanatçılarından **Ahmet Özer, M. Reşat Sümerkan, Gündoğdu Sanımer Trabzon**'dan; **Çiğdem Sezer Adapazarı**'ndan; **Ali Mustafa İstanbul**'dan; **Betül Tarıman Kastamonu**'dan katıldılar. Değerli öykücümüz **Osman Şahin** de bu etkinlikler içinde yer aldı. **Sanımer**'in açtığı ebru sergisi, **Karadeniz** kültürü üzerine **Ahmet Özer**'in **Sanımer ve Sümerkan**'la, 'Yaşam ve Edebiyat' üzerine **Osman Şahin**'le yaptığı söyleşiler ilgiyle izlendi. **Sümerkan**'ın **Karadeniz** yöresinden çektiği diaların gösterimi **Adalet Ağaoğlu**'nun yazdığı **Gülçin Üstüntaş**'ın sahneye koyduğu **"Bir Kahramanın Ölümü"** adlı oyun, etkinliklerin bir başka bölümünü oluşturdu. **Orsev**'le **Ordu**'da kotarılan bu kültür - sanat imcesine gönül verenleri, yürek katanlan sevgiyle saygıyla selamlıyor; içtenlikle kutluyor, sözü **Gündoğdu Sanımer**'e bırakıyoruz.

● Edebiyatımızda Yeni Seçkiler çalışması
Ankara Gazi Üniversitesi'nden **Prof. Dr. Zeki Cemal Arda**, ilgililerle gerekli ön çalışmalar yaparak, 1992 yılında **Türk Cumhuriyetleri** için şiir, öykü, roman ve deneme - eleştiri dallarında üç bölümlük birer seçki (antoloji) düzenleme hazırlığına girişmişti.
Bu çalışmalarda Cumhuriyet dönemi şiir seçkisini, emekli edebiyat öğretmenlerinden şair **Mehmet Aydın**; öykü - roman seçkisini **Ankara Eğitim Fakültesi** öğretim üyelerinden **Kemal Ateş**; deneme - eleştiri seçkisi de **Dil ve Tarih .Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Profesörü Gürsel Aytaç** hazırlayarak ilgililere zamanında teslim ettiler. Son denetimden geçen seçkilerin basım işleri tamamlanarak yakından okura sunulacak.

● **İsmet Kemal Karadayı**'ya ödül:
"İsveç Etos Universal Culture House"un düzenlemesiyle gerçekleştirilen uluslararası hümanist anlayış amaçlı sanat (röportaj, şiir, öykü, deneme, makale, fotoğraf, karikatür, afiş, resim, senaryo) dallan yarışmasında, **İsmet Kemal Karadayı**, 30.01.1982 günlü **Cumhuriyet** gazetesinde yayımlanan **"Çağımızda Hukuk"** adlı makalesiyle üçüncülük ödülü'nü kazandı. **Karadayı**'yı başarısından dolayı kutluyoruz.

● Trabzon Gazeteciler Cemiyeti'nin 1993 yılı etkinlikleri sürüyor. 10 Haziran günü **Hamamizâde İhsanbey Kültür Merkezi**'nde değerli müzisyen, keman virtiözü **Temel Şükrü Doğru**, adına düzenlenen görkemli bir geceyle anıldı. **Trabzon**'dan dünyaya karikatür dalında bir pencere açan ünlü çizerimiz **Ziya Ramoğlu**'nun emeği, çalışmaları, ürettikleri gerek kendi dilinden gerekse dostlarının değerlendirmeleriyle anlam kazandı. Değerlerimizi daha yakından tanımanın kıvancını duymak mutluluğu içinde, emeği geçen herkesi kutluyoruz.

● **Arıburnu Şiir Ödülü Engin Turgut**'un. Şair - sinemacı **Orhon Murat Arıburnu** anısına bu yıl dört dalda dördüncüsü gerçekleştirilen **Arıburnu Ödülleri** sahiplerini buldu. Şiir dalında **Oktay Akbal, Kemal Özer, Hilmi Yavuz, Turgay Fişekçi, Hüseyin Haydar** ve **Hüseyin Alemdar**'dan oluşan seçici kurul oy çokluğuyla **Engin Turgut**'un **Küs** adlı kitabını ödüle değer gördü.

● **Ferit Oğuz Bayır Ödülü Kemal Özer**'e verildi.
Bu yıl şiir dalında verilen **Ferit Oğuz Bayır Ödülü**'nü **Kemal Özer** aldı. **Vedat Günyol, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Fakir Baykurt, Sami Karaören** ve **Emin Özdemir**'in oluşturduğu seçici kurul, **Kemal Özer**'in **Bir Adı Gurbet** adlı yapıtını bu yılki **Ferit Oğuz Bayır Şiir Ödülü**'ne değer gördü.

● **Halil Kocagöz Şiir Ödülü Refik Durbaş**'ın.
1984 yılından bu yana düzenlenmekte olan **"Halil Kocagöz Şiir Ödülü"** bu yıl şair **Refik Durbaş**'a verildi. **Berin Taşan, M. Mümtaz Tuzcu, Şadan Gökovalı** ve **Şükrü Kocagöz**'den oluşan ödül seçici kurulu, **Durbaş**'ın **'menzil'** adlı şiir kitabını ödüle değer buldu.

● Mayıs sayımızda yerverdiğimiz **Théophile Deyrolle**'un yazdığı **"1869'da Trabzon'dan Erzurum'a"** adıyla **Reşat Ekrem Koçu**'nun Türkçeye çevirdiği yapıt, 1939 yılında **İstanbul Çığır Kitabevi**'nde basılmış olup, 56 sayfadan oluşmaktadır. Konuyla ilgili bilgi veren değerli arkadaşımız **İ. Gündağ Kayaoğlu**'na teşekkür ederiz.

● Nisan ayında yitirdiğimiz değerlerin anıları, ardında bıraktıklarıyla yaşıyor. Öykü ve roman yazan şair **Feyyaz Kayacan** 5 Nisanda **Londra**'da yaşamını yitirdi. Şair **Şahinkaya Dil** 13 Nisanda, edebiyatımızın çok yönlü değeri **Sabahattin Kudret Aksal** 19 Nisanda aramızdan ayrıldılar.
Trabzon'da toprağa verdiğimiz iki genç dostumuzun ölümlerine inanmak ise hayli zor. KTÜ'deki sanat gecelerinde, şiirin bayrağının dalgalandığı her yerde, **İlhan Demiraslan**'ın ölümünün 10. yıldönümünde, **Ömer Kayaoğlu**'na saygı gecesinde, yüreğini bizlere katan sevgili **Armağan Tokdemir**'le, dilimiz Türkçenin onurunu onuru bilen; 1981 Kıyı'sında bir öyküsüyle de olsa aramızda yer alan, sanatsever, eğitimci arkadaşımız **A. Kürşat Yaltı**'yı uğurlamanın hüznünü yaşıyoruz.

● 1927 yılında doğan, 15 Haziran 1960'ta 33 yaşında yitirdiğimiz şair, **Ömer Turan Eyuboğlu**'nu saygıyla anıyoruz.

● Temmuz sayımızda buluşmak dileğiyle, tüm okurlanmıza, sağlıklar, mutluluklar, esenlikler...

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**
Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni	: **Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı	: **Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı	: **Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni	: **Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş.	: **M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi	: **İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj	: **Ahmet ÖZKAN**

DİZGİ: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık & Organizasyon**
Tel.: (03) 26 44 26 Fax: (03) 22 29 96 - TRABZON

BASKI: **sakarya matbaacılık**
Tel.: (03) 21 72 32 Fax: (03) 21 91 59 - TRABZON

Abone Koşulları : **Yıllık: 240.000 TL.**
(Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere yüzde 50 indirim)
Yurtdışı Abone : **80 DM**
Yazışma Adresi : **P. K. 183**
61001 - TRABZON
Ederi : **20.000 TL. (KDV dahil)**
Aylık Dergi

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra , dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur.
Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

ordu'da bir sanat yeli

● **Gündoğdu SANIMER**

23 Nisan günü **Ordu**'daydık. **Ordu Sanat Evi** (ORSEV)'in çağrılısı olarak kimi etkinliklerde yer almamız öngörülmüştü. **Kıyı** ailesinden **Ali Mustafa İstanbul**'dan, **Çiğdem Sezer** de **Sakarya**'dan gelmişlerdi. **Çiğdem**'le **Ahmet Özerler** erkenden **Ordu**'nun yolunu tutmuşlardı.

M. Reşat Sümerkan bizimle gidecekti. Ne var ki bir de konuğumuz vardı. Sevgili **Osman Şahin**, **İstanbul** uçağındaydı. Alanda onu karşılamak ve **Ordu**'ya götürmek görevi de bana düşmüştü. Uçak saat on sularında **Trabzon Hava Alanı**'na indi. **Osman**'la yıllar sonra yeniden kucaklaştık. Yolda bizi bekleyen **Sümerkan**'ı da alarak, **Ordu**'ya doğru yola koyulduk. Konuşa - gülüşe coşkulu bir yolculuktan sonra **Ordu**'ya ulaştık.

Orsev'de sanatçı dostlar bizleri bekliyordu. **Orsev** başkanı sayın **Gülçin Üstüntaş**, **İbrahim Dizman** ve **Cemal Yöntem** başta olmak üzere, **Ordu**'daki tüm dostlarca, sıcak bir ilgiyle karşılandık. Gündemin ilk sırasında benim sergim vardı. Sanırım **Ordu**'da ilk kez bir **'ebru'** sergisi açılacaktı. Bu onur da bana ait olacaktı. **Orsev**'in sevimli salonu, çok amaçlı kullanıma uygun olsun diye çaba gösteriliyordu; ama, ne de olsa, bir ebru sergisine hazır değildi. Bu yüzden, bitişikteki bir yer, bu iş için hazırlanmıştı. Küçüklü, büyüklü bir insan topluluğu hemen kolları sıvadı ve ebruların yerleştirilmelerine yardımda bulundular. Sergi bir kokteylle açıldı. İlk konuşmayı sayın **Gülçin Üstüntaş** yaptı. Özgeçmişimden ve çalışmalarımdan söz ederek, o günkü etkinliklere değindi. Ebru konusunda açıklama yapmam için de sözü bana bıraktı. İzleyicilerin sıcak ilgisi beni de etkilemişti. Kısaca ebru'yu tanıtmaya çalıştım, sorulan soruları yanıtladım.

Aynı günün akşamında ise bir başka etkinlik vardı. **"Karadeniz kültürü"** konulu bir panel yapılacaktı. **Ahmet Özer**'in yönettiği bu panelde, konuşmacı olarak ben ve **Sümerkan** yer almıştık. Oldukça içten geçen bu panel, **Sümerkan**'ın **"Doğu Karadeniz yayla kültürü"** konulu slayt gösterisi ile devam etti. Kimi yerel farklılıkların vurgulandığı ve adeta bir senaryo niteliğine büründüğü bu gösteri, izleyenler üzerinde oldukça önemli ve olumlu etkiler bıraktı. **Doğu Karadeniz**'in kırsal alanlarında yaşayan insanların yaşamlarından izlenimler aktaran gösterimde, evler, giyim - kuşam, yerleşim ve halk oyunları arasındaki farklılıklar toplu bir belgesel disiplini içinde verildi. Bu başarısından ötürü **Sümerkan**'ı kutluyorum.

Gülçin Üstüntaş, **Ordu**'nun bir sanat simgesi. Özverili çalışmalarını burada yeniden anlatmak gereğini duymuyorum. Zira, KIYI dergisinde bu konuda daha önce bilgiler sunulmuştu. Ne var ki, **Ordu**'da bize gösterilen yakınlık ve sıcak ilgide, oluşturulan tüm güzelliklerde, onun büyük katkısının olduğu bir gerçek. **Ordu** ili zaten öteden beri sanata karşı büyük bir yakınlığın boy attığı bir kenttir. Bu sanatsever insanlarla birarada bulunmanın sevincini dile getirmekten kendimi alakoyamayacağım. Özellikle **Cemal Yöntem**'in içtenliğini unutmak olası değil.

Ordu'daki ikinci günümüz, üç **Trabzon**lu ozan ve **Osman Şahin**'in katıldığı imza günüyle başladı. **Ali Mustafa**, **Çiğdem Sezer**, sevgili **Osman Şahin** ve ben kitaplarımızı imzaladık. Daha sonra, **Ahmet Özer**, Osman Şahin'le **"Yaşam ve Edebiyat"** konulu bir söyleşi yaptı. Sıcak bir ortamda sürdürülen bu söyleşi, **Osman** Şahin'in o içtenlikle dopdolu kimliğinden mi besleniyordu yoksa?

O günün akşamı, **Adalet Ağaoğlu**'nun 'Bir Kahramanın **Ölümü'** adlı yapıtı sahnelendi. Oyunun bitiminde eser ve oyun tartışmaya açıldı Doğrusu böyle bir katılım beklemiyordum. **Ordu**'daki tiyatro geleneği bunu sağlamış olmalıydı. Ne mutlu böyle bir izleyiciyi hazırlayanlara...

Ordulu dostların konukseverliliğinden ne denli söz etsem yetersiz kalır. Kanımca, **Ordu**'ya çağrılanlar, ne zaman yeni bir çağrı alsalar hemen koşacaklardır. Sanatın soluk alıp verdiği bu şirin kıyı kenti, zaman içinde bir merkez niteliğine kavuşmalıdır.

Benim en büyük özlemlerimden biri de, sanatın belli merkezlerde sıkışıp kalmaktan kurtulmasıdır. **Anadolu** toprağına yayılıp boy atan bir sanat, ancak, uluslararası başarılara erişebilir diye düşünüyorum. **Kıyı** dergisinin sürdürdüğü savaşın temelinde, belki de bu özlem önemli bir yer tutmaktadır. Metropollerin kirli havasından ve yapay insan ilişkilerinden uzak, bir **Anadolu** kentinde, sanatçıların içtenlikle kucaklaşmasından daha güzel ne olabilir?

İşte **Osman Şahin** de böylesi bir güzelliği yaşadı sanırım. Üstelik **Karadeniz**'in o güzelim doğal cennetinde, **"Yeşil zehirlenmesi"ne** uğradı. O bizi, biz onu sevdik, kucaklaştık. Sanatın güzelliği içinde kurulan dostluklara selam olsun! ●

kanat sesi

Arife Kalender ÖNEL

Yedeğimde gün
Yedeğimde
Yarısı yenmiş bir dize...

Derisi soyulmuş yürektir
Pır pır uçuyor
Ellerimde...

Kaç mil daha giderim
Al bir gülün
Kanat sesinde...

macide öğretmenin mektubundan alıntılar

• Nazif EVREN

Doksan satırlık bir mektubun fotokopisi var elimde. Rahmetli **Macide öğretmenden**, muallim mektebinde sınıf arkadaşı olan **Manisa Vergi Dairesi Başkâtibi Fatma Faik'a** yazılmış. Bu mektuptan bazı alıntılar: **"..... Örnek Türk çocuklarıydık biz... Hepsi geldi geçti.Şimdi, ihtiyarlığın pençesiyle sen oturuyorsun, ben de sendeleye sendeleye dolaşıyorum.... Kıpırdamak mı bu Fatma? ... Durmadan koşan insanların kıpırdaması mı bu? "**

Anlaşıldığına göre, Fatma öğretmen gücünü yitirmiş, yatalak olmuş..Ve bu mektup onu teselli için yazılmış.

Okul yaşamlarının beraber geçirdikleri anılarından, öğretmenlerine yaptıkları şakalardan, onlara karşı olan saygılarından, takdirlerinden bahseden Macide öğretmen bir yerinde bakın ne diyor.. **"..Her hoca gibi ben de yetiştirdiklerimle gurur duymaktayım... Bu yaşımda bana bir de öğretmenler öğretmeni payesi verdiler...Bu, gerçi ulaşılması kolay olmayan bir sonuçsa da benim için parlakça yazılmış bir mezar taşı misali oldu... insanoğlu nasibini bazen ölümüne yakın alır derler, benimki de böyle oldu. Buna da şükür.... Bir harabe üzerinde kurulmuş bir saltanat gibi..."**

Macide öğretmenin muallim mektebinde öğrenci olduğu dönem, yurdumuzun kara günlerine rastlamaktadır. Mektupta, o günlerden de parçalar var. **"...Yunan askerlerinin her gece, kapının önünde çıkardıkları rezalet unutulur mu? ....Ambar memurumuzun, Fatma Hocahanımın, onları kendi dilleriyle yatıştırdığı zamanlar biz içeride korkudan deliye dönerdik...Çarşaflı, pabuçlu, yattığımız geceleri unutmayız değil mi Fatma Faik...?..."**

Macide öğretmenin milli duygularının ve buna dayalı meslek etkinliklerinin nerelerden kaynaklandığını bu veciz cümleler ne kadar güzel açıklıyor...

Şimdi, belki de, bu mektubun, beni, niçin ilgilendirdiğini soracaksınız... Ben, **Macide öğretmeni** meslek yaşamı içinde yakından tanıyanlardanım... Onun hasletlerini kısa da olsa genç kuşaklara duyurmak isterim.

Macide öğretmeni **Mersin'in "KAYATEPE"** adındaki mütevazi bir ilkokulun öğretmeni olarak tanıdım. Sınıfında, öğrencilerine karşı davranışlarını, ders işleyişini izlemek bana kısmet oldu. Sınıfına, birşeyler vermek için girdiğim halde çok şeyler alarak çıktım. Daima takdirle anımsarım. **Macide öğretmenin** ders konusu, "KAN DOLAŞIMI"ydı. Kırmızı mavi şeritlerle kan dolaşımını öyle bir anlattı ki, bu günün Eğitim Fakültelerinde bu kadar metotlu örnek ders işleyen öğretmen adayına rastlanır mı bilmem?...

Macide öğretmen, öğrencilerine, okuluna, okulun öğretmenlerine egemen olduğu gibi, **Mersin'in** öğretmen topluluğuna da egemendi. Ayrıca, denge öğesi olmak gibi bir görevi de kimseye hissettirmeden yapmakta idi. O dönemde, yani günümüzden kırk yıl önce **Mersin'de** güçlü bir eğitim topluluğu vardı. kafalarının kalayı silinmiş, bir kaç ilkokul öğretmeni dışında her kademede otorite sayılabilecek öğretmenler mevcuttu...

Bu topluluğun bozulmasına engel olan, yani dengeyi sağlayan da **Macide öğretmendi**. O dönemin idarecileri, öğretmenleri yerlerinden oynatmakta çok hünerli idiler. Buna engel olmak güçtü. Ben de **Erzincan'dan** öğretmen topluluğunu korumak için paşalıktan muaddel bir valiyle takıştığım için önce zorunlu izinle, sonra da doğrudan **Mersin'e** atanmıştım.

"Kahramanlığım"(!) dönemin yağlı karası olan halkçılığım, abartılarak benden önce **Mersin'e** yetişmişti. Kafalarının kalayı silinmiş diye adlandırdığım birkaç öğretmen her gelen partiliye beni sevkettirmek için tezviratta bulundukları halde, ben, beşyıl **Mersin'de** kalabildim. Bütün bunlar, **"Macide Öğretmenin"** denge unsuru olmasından ileri geliyordu.

Emekli olduktan sonra **Mersin** radyosunun müdürü olan oğlumu ve yeni doğan torunumu görmek için gitmiştim. Ani bir rahatsızlıkla Akdeniz Hastanesine yatıp ameliyat oldum... Rahmetli, **Hayri Oktar'ın** oğlu yine rahmetli **Kayhan Oktar** ve **Aydın Özlü'nün** başarılı operasyonları sonucu yatırıldığım odada, narkozdan yeni yeni gözlerimi açabildiğim anda **Macide Öğretmeni** elinde bir buket çiçek, ve bir şişe sütle karşımda ilk ziyaretçim olarak buldum... Oysa ki doktorlar, kapımın önüne **"İçeriye kimse giremez"** diye tabela asmışlardı. Bu da yetmiyormuş gibi, bir de nöbetçi vardı. Macide öğretmen, nöbetçiyi, **"Bu yörede Macide öğretmene kapalı kapı yoktur çekil oradan"** diye azarlayarak girmişti.

Tablolar, çiçekler, hastalarla birlikte taburcu olur da güzel anılar, onu yaşayanlarla birlikte emekli olmaz mı?

Tanrı, yattığı yeri DANTE'nin tasvir ettiği gibi Cennet etsin. **Macide Merze öğretmenin**... Bizim hocaların, cennet tasvirleri onun cennetine az gelir... AĞRAF DAĞI'NIN ETEĞİNDEN GÜMÜŞ RENKLİ IRMAKLARDAN, ALTIN YALDIZLI ARABALARLA HURİLER KILAVUZLUĞUNDA RENK RENK ÇİÇEKLERİN MANZARALAŞTIRDIĞI ZİRVEYE DOĞRU YÜRÜSÜN... YÜRÜSÜN...

Zaman ölçüsü olmayan bu yaşamda, zirveye çıkıldıkça, TANRI duygusu yoğunlaşsın, rahmetli **Macide Merze öğretmenin** ruhunda... •

da

İsmet Kemal KARADAYI

Bir bardak rakının döküldüğü masada
Bin şiiri çiçek açar yarın...yorgunum
Anlatılan Cemal olur, Nazım da
Durur her "İlk" "son"larda, zahir kırgınım

Tutuştukça anılar cam damarlarında
Veryansın eder dünya, dem çeken Tahir'dir
Yeniden tartışmalı, neler neler kapıda
Mutluluk tanımaksa, anlaşmak peki nedir?

öznesini yitiren şiir

● Tuğrul Asi BALKAR

Herkesin ömrü kendinin hem yanlışı hem doğrusudur
Ve insan ölüme ancak anılarını götürür..

Şükrü Erbaş, yaşanan gerçekliğin iz sürücüsü olmaktan yaşamı sorgulamaya yönelmiş bir ozan[1]. İlk kitabı **Küçük Acılar** (1984), sonra **Aykırı Yaşamak** (Küçük Acılar'la birlikte, 1985) ve **Yolculuk** (1986), ardından **Kimliksiz Değişim**[2] ile dördüncü kez okur önünde. Yolculuk isimli kitabı ile 1987 Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülünü, Kimliksiz Değişim isimli şiiriyle Petrol - İş Sendikası (**Kırıkkale Şb.**)'nin düzenlediği şiir yarışmasında ikincilik ödülünü kazandı.

"Şükrü Erbaş, toplumsal sorunları, acıları olduğu kadar, bireyin yanlızlığını, içsel sıkıntılarını da sorguluyan bir şair. 1980 sonrası yazılan Türk şiirinin bu anlamda önemli isimlerinden birisi."[3] Bireyin içsel gerçekliği ile toplumun içsel gerçekliği arasında nirengi sınır kimi zaman uzaklaşır kimi zaman çakışırken, ozanın bu yer değiştirimi algılaması ve şiirinin vazgeçilmez bir ögesi durumuna getirmesi elbette önemli. İçsel gerçeklik bir yandan yaşamı sorgular ve hesaplaşırken öte yandan davranışların ve duyguların derinliklerine -ki, Erbaş bu konumlama için, **Şiir yazıldığı dönemin renk, koku ve sesini taşır,** demekte- ulaşacaktır. Bilinçaltı kadar bilinçdışı da burada, yani şiir kosmosunda, kendini duyuracaktır. Bilincin, gerçeğin bu kesitlemelerini yansıtırken kullanacağı biçem, bireyin ve toplumun iç dünyasıyla yetinmek yerine, yaşamın her katmanında var oluşu sürdürebilmenin bulgularını ve olanaklarını da içinde barındırmaya yönelecektir. **Yaşama özgü alan,** yaşama özgü olandan şiire özgü olana varacaktır: **daha bir yalın ve duru olmasına özen gösterilecek.** Düşünsel düzeydeki hesaplaşmalar bile, ozan - ben'e ilişkin olmaktan, şiir - ben'e ilişkin olmaya aktarılacaktır. Aktarım eyleminde **öykületeme** ve **kurgu** zamanın ve yüklemin kullanımında kimi zorlukları da beraberinde getirecektir. Doğal olarak, doğurgana özgü zorlukları, kısırlaşmaya özgü olanları değil.

Şükrü Erbaş, Kimliksiz Değişim isimli kitabında, daha önceki şiirler toplamındaki yöntemi izlemiş. Kitabın üç bölümü var: İyiliğin İpeğinden, Kimliksiz Değişim ve Seni Çok Seviyorum. Bir yandan kısa soluklu şiirleri: İyiliğin İpeğinden ve Seni Çok Seviyorum, diğer yandan uzun soluklu şiirleri: Kimliksiz Değişim bölümlerinde yer almış. Kimliksiz Değişim bölümünde kitaba adını veren şiir ile Köylüleri Niçin Öldürmeliyiz bulunuyor. Bu uzun soluklu şiirler, daha önce yayımlanan kitaplarındaki Küçük Acılar, Genelev Mektupları, Sinema Kapıları, Koşaradım ve Yolculuk şiirleri ile organik bir bağ kuruluyor. Bu durum, şu saptamayı haklı kılıyor: "Kimliksiz Değişim, önceki kitaplarındaki şiir çizgisini kalınlaştıran bir kitap."[4]

Şükrü Erbaş'taki anlatıcı kimlikte bir farklılaşma söz konusu. Daha önceki şiirlerindeki şiir - ben, birçok kişilikte karşımıza çıkarken, bu kez, daha bir durulaşmış ve fazlalıklarından arınmış. Sanki, şiirlerindeki anlatıcı kimlik, çoğulcu öznesini yitirmiş. Sorgulayıcı yön öne çıkmış. Hem kendi için, hem toplumsal için. Tanımlama öğesi, örneğin **Köylüleri Niçin Öldürmellyiz?** şiirinde paradoks olarak seçilmiş: **köylülük** yerine özellikle **köylüler** sözcüğünü kullanmış. Davranışlara ilişkin ayrıntılar böylelikle kolay algılanabilir konuma gelmiş. Kolay algılanabilir olması, basite indirgeme sanılmasın, aksine verimliliği getirmiş. Kimliksiz Değişim isimli şiirindeki anlatıcı kimlikler fahişe, varoşlu delikanlı, tüccar, bürokrat, çırak, küçük memur ve işçi sıralamasını izliyor. Bu şiir, son zamanlarda okuduğum en doyurucu şiirlerden birisi. Kısa soluklu şiirleri arasında Yenilgi, Sitem, Çığlık kanımca en delişmenleri.

Şükrü Erbaş, şiir serüveninde **çocuk** sözcüğünü mazmunlaştırmayı başarıyor. Sık sık **çocuk**lu dizelere yaslanıyor. Hem acılarına hem kurtuluş dünyasına geçişte zorlu bir tercih gibi kullanıyor bu sözcüğü: İçe dönük bir **çocuğun** yumuk avuçlarına **(s.59)** / Aylarca bir **çocuğun** gülüşüne takıldı **(s.59)** / O **çocuk** durmaz mı bilmem, örtüp kalbini **(s.58)** / **Çocukların** gün günden acılaşan oyunları **(s.57)** / Gamzelerinin çukurunda boğulduğum **çocuk (s.56)** / Kirpiklerinin beşiğinde uyuduğum **çocuk (s.56)** / Ağzından lokma yediğim **çocuk (s.56)** / **Çocukların** uçurtmalarına benziyorsun **(s.53)** / Bir **çocuk** resmine benzesin en çok **(s.50)** / Adımlarını öperim **çocuk (s.49)** / Sesini öperim **çocuk (s.49)** / **Çocuğum** benim, dalsızım, kanatsız hayal rüzgarım **(s.48)** / Herkes bir **çocuğu** boğarak kendi içinde **(s.25)** / Akıl almaz kavrayışı küçücük **çocukların (s.21)** / Bir **çocuk** başı gibi düşüyor uykulara dünya **(s.20)** / Ayrılık sularıyla beslenen bir **çocuktan** başka **(s.19)** / **Çocuk** ağlamıyor **(s.13)** / Tutup **çocuklarının** küçücük ellerinden **(s.11)** / Sulara düşmüş bir **çocuk** teni gibi **(s.10)** / Rüzgarın ucunda bir bulut duyguların avucunda bir **çocuk (s.9)** / Bir **çocuk** fırladı odalardan yalınayak **(s.8)** / Oynayıp duran **çocuklar** gibi **(s.7)**.

Şükrü Erbaş'ın **çocuk**lu şiir dünyasına zevkli bir yolculuk için, **Kimliksiz Değişim'i** okumalı. ●

NOTLAR
1 Aykın Yaşamın Şiiri, T. Asi Balkar, Sanat Rehberi, 1985 Aralık, Sayı:34.
2 Kimliksiz Değişim, Şükrü Erbaş, Şiir, Başak Yayınlan, 1992.
3 M. Mahzun Doğan, Şükrü Erbaş'la "Kimliksiz Değişim" Üzerine Söyleşi, Promete, 1993 Ocak, Sayı: 8.
4 M. Mahzun Doğan, Şükrü Erbaş'la "Kimliksiz Değişim" Üzerine Söyleşi, Promete, 1993 Ocak, Sayı: 8.

ramis dara'ya yanıt

• İhsan TOPÇU

Eleştirmenlerin birçoğunu yanlı bulduğum için, 1990'da yayımlanan üçüncü yapıtım Arayış Yol Arıyor'un önsözü ve ayrıca girişinde şöyle yazdım:

"...Ülkemizde - çoğunlukla - arkadaş kayırmacılığı ve dost önerileri üzerine kurulan şiir eleştirileri, gerçekçi ve geniş açılı olamamaktadır. Tanıdık bir ad, yer yer abartılıyor; bunun yanında, ünsüz bir adın incelenmesi düşünülmüyor; otuz yaşlarındaki ozanlara çocuk gözüyle bakılıyor. Şimdi soruyorum: 'Eleştiriler, dostlar için yeni yıl veya yaş günü armağanları yerine mi geçiyor, yoksa?'

Eleştirmen kitaplık kurdu olamadı ülkemizde. Ne yazık ki masası başında eleştirmen kesilenler çoğunlukta. Pek üzerlerine gidilmiyor, sanki dokunulmazlıkları var muhteremlerin. Doğru ya, gerçeği söyleyip üzerlerine gidersek, bizi kim göklere çıkaracak?.."

"Genellikle gerçekçi eleştirinin yapılmadığı ülkemizde, yeteneği olmadığı halde kendini eleştirmen sananlara diyorum ki: 'Yapıtlar kendilerini daha doğru sunarlar."

1992 yılında, Ramis Dara'nın "Şiir Çünkü Şiir" adlı kitabını okudum. Özellikle biçimsel yöndeki eleştirilerinde başarılıydı. Benimsemediğim değerlendirmeleri yok muydu? İçerik konusunda katılmadığım görüşleri oldu. Ancak bu, benim öznel değerlendirmemdi. İlk kitap olarak başarılı bir çalışmaydı. Bu anlamda, adı geçen eleştirmenin çabasına saygı duydum. Bundan doğal ne olabilirdi? Yukarıda adı geçen son kitabımı, "Şiir Çünkü Şiir'in değerli yazarı Ramis Dara'ya, Eleştiri gücümüze ve anlayışınıza saygı duyarak, içtenlikle." diyerek imzalayıp kendisine gönderdim. Ama yanlış yapmışım, çünkü davranışım çirkince saptırıldı.

Adı geçen eleştirmen, KIYI'nın 82. sayısının 4. sayfasında, kitabımdaki düşüncelerimin yukarıya aldığım son paragrafını tırmak içinde yazdıktan sonra, "Şiir yazdığını düşünerek bunları bir tomar kağıtta toplayan ve tomarın başına da bu kakmaları konduran vatandaş, bu 'nadide eser'ini imzalayıp sana yollarken şunları yazmış:"... ... ...'in değerli yazarı ... ...'ya / Eleştiri gücünüze ve anlayışınıza saygı duyarak, içtenlikle..."

Sayın eleştirmen sürdürüyor suçlamalarını: "Herhalde seni biricikliğine inandıracağını sanıyor! Bu durumda en çok da, böylesi bir kitabı kataplığının neresine yerleştireceğine karar verememenin sıkıntısını yaşıyorsun. Ayrıca bu vatandaş gibi davranmaya yatkın başkalarının da bulunduğunu düşünmen sıkıntını artırıyor." diyor.

Bunları okuyunca başıma sıcak sular döküldü. Kendisini biricik gördüğümü, ona bunu inindırmaya çalıştığımı vurguluyor. Yani ben, "yağcılık" olsun diye kitabımı imzalamışım. Şimdi ne yaparsınız? Yanıt hakkınızı kullanarak savunmaya geçersiniz, ben de öyle yapacağım.

Benim "yağcılık" gibi çirkin bir kişilik bozukluğum olsa eleştirmenlerin çoğunlukla yan tuttukları düşüncesini dile getirir miyim? Ünlü eleştirmenlerle iyi geçinmeyi bir tarafa itip "yağcılık yapmak" için sizi mi seçmişim? Kargaları da güldürmeyin. Kim inanır buna? Kişiliğimi ve şiirimi karalıyorsunuz. Ama neye dayanarak? işte, o yok. Bu karalamayı yakışıksız buluyor, sizi edebiyat dünyasına şikayet ediyorum.

Bugüne dek Oğuz K. Atok, Abdülkadir Budak, Muammer Hacıoğlu, Halit F. Ozansoy, Hasan Kıyafet, İbrahim Yıldız, Leyla Şahin, Zeynep Aliye, Talat S. Halman, Rüştü Şardağ, Şemsettin Ünlü, Hıfzı Topuz, Güngör Gençay, Lütfi Kaleli, Mahir Ünlü, Fakir Baykurt, Ruşen Hakkı gibi değerli yazar ve ozanlardan olumlu eleştiriler aldım; Güney,Ilgaz, Ozanca, Hakimiyet Sanat, Damla, Çağdaş Türk Dili, Türk Dili Dergisi, Kıyı ve Karşı dergilerinde yazdım. Son şiir dosyam Gökyüzünü Yitiren Kuş'la katıldığım uluslararası nitelikte bir şiir yarışmasında İsveç'te Etos'Üniversal Cultur House'dan "onursal ödül" kazandım. En güzeli de ilk şiirimin yayımlandığı 1964'ten bu yana 30. sanat yılıma sağlıkla ulaştım. Bunları şiirimin nerede olduğunu gösteren olumlu kanıtlar olarak değerlendiriyorum.

Sayın eleştirmene göre, şiir yazdığımı düşünerek bunları bir tomar kağıtta toplamışım. 89 sayfalık yapıtım bir kitap değil, bir tomar kağıt. Şiir yazdığımı düşünüyormuşum, demek ki yazdığım şiir değilmiş. Bunları nasıl yazabilirsiniz; hangi mantıkla, hangi hakla? Bu tomarın, yani kitabımın başına "kakmaları" kondurmuşum. Kakmalar dediğiniz, eleştirmenleri değerlendirdiğim tümcelerim. Çok da iyi etmişim. Böylece bir eleştirmenin daha gerçek yüzü, kitaba ve ozana bakış açısı ortaya çıkmış oldu. Edebiyat çevresinde sizin gibi düşünmeyenlerin çıkacağını çok iyi bidiğiniz için, adımı yazmayıp "vatandaş" demişsiniz. Ayrıca, "nadide eser" diyerek kitabımla alay etmeye çalışmışsınız. Nereden çıkarıyorsunuz bunu? Benim öyle bir savım yok; olmadı, olamaz da. Yapıtımı kitaplığınızın neresine yerleştireceğinize karar verememenin sıkıntısını çekiyormuşsunuz.

Bu çok yanlış ve dayanağını bulamadığım düşünceler için, artık diyecek bir şey bulamıyor, değerlendirmeyi okuyucuya bırakıyorum. •

ilkler/3

● Ahmet ÖZER - Arslan PULATHANELİ

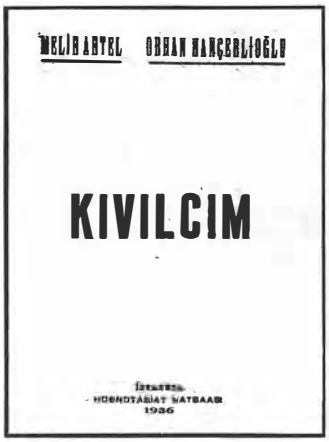

Bu ayki **'İlkler' dizimizde** de iki değişik kitabı tanıtacağız. Bunların ilki elli **yıla** yaklaşan yazarlık yaşamında yayımladığı pek çok kitabı ve serüvenli politik yaşamına karşın **'gazeteci'** olarak kalmış bir basın adamının, **Çetin Altan**'ın ÜÇÜNCÜ MEVKİ adlı yapıtı. Diğeri ise çift imzalı bir şiir kitabı: Melih Artel ile Orhan Hançerlioğlu'nun KIVILCIM'ı

Çetin Altan'ın ilk ve tek şiir kitabı **Üçüncü Mevki** adıyla **"Nesirler Şiirler"** alt başlığında 1946 yılında **İstanbul**'da **Sebat Basımevi**'nde yayımlanır. 64 sayfa küçük boy yayımlanan bu kitapta, yer alan ürünler, iki bölümde toplanır. **Altan** kitabın birinci bölümünde biri dışında tümü "Yeni Adam" da yer alan nesirlerden on'una yer verir: **Üçüncü Mevki, Taksim Bahçesi, Dedikodu, Hikmet Enişte,Öğüt Vermek**... başlıklarında yayımlanan yazılar **Üçüncü Mevki** adlı kitabının ilk bölümünü oluşturur.

İkinci bölümdeyse, **Yedigün, İstanbul, Çınaraltı, Toprak, İklim** ve **Bucak** dergilerinde yer alan toplam 28 şiire yer verilir. Şiirler de iki bölümde okura sunulur: Yirmi iki şiirin yer aldığı birinci bölüm, altı şiirinden oluşan ve '6' rakamını taşıyan ikinci bölüm.

Çetin Altan bundan tam 47 yıl önce yayımladığı **"değerl de boyu gibi küçük olan bu kitabı"**nı babaannesine armağan etmiş. Yazar 29 Ocak 1985 tarihli **"Şeytanın gör dediği"** adlı yazısında, ailesi hakkında uzun ve ayrıntılı bilgi verdikten sonra sözü bu kitabına getirir: **"93 muharebesinde yedi yaşında 'muhacir' olan babaanne"**nin **cenaze param** diye sakladığı iki yüz lira, torun **Ç. Altan**'ın liseyi bitirdiği yılda, 20 yaşında yayımladığı ilk kitabının, **Üçüncü Mevki**'nin basım gideri olur.

Üçüncü Mevki'nin düzyazı bölümünde 20 yaşındaki bir yazarın yaşamı irdeleyişi, tanıdığı insanlar, yaşadığı mekânla duygu alışverişi yansıtılır. Her yazıda ele alınan kişiler, sözü edilen nesneler derinliğine bir gözlem tabanına oturtulur.

Ç. Altan şiirlerinde değişik biçimleri denemesine karşın, hep uyaktan yana olur: **İçime - biçime; gönlüme - ölüme; güzelliği - terliği** benzeri uyaklar şiiri oluşturan dizelerin uyumunu sağlar. Bir örnek olarak kitabın 31. sayfasında yer alan **"Aşk saati"** şiirini sunuyoruz.

Yalnızlık gönlü çeker işveden bir pusuya,
Süzülen bir tüy gibi yavaşça durgun suya.

Bakışlar tatlılaşır, tebessümler uçuşur,
Zamanın lezzetini ruh emer doya doya.

Halı, sehpa, minyatür birer nakış olurlar,
İşlenir en nadide, en ince zarif oya.

Hayal bahçelerinde ılık rüzgarlar eser,
Hafif şıpırtılarla inciler düşer suya...

"Üçüncü Mevki" bir gazetecinin, bir yazarın bir daha dönmediği alanda, **şiir** vadisinde üretilen ürünler olarak tarihin tozlu sayfalarına gömülür, **"nesir" ve "şiir"den** oluşan **Üçüncü Mevki** 47 yıllık **bir "lik göz ağrısı"**.

Melih Artel adı, doğrusu bir ufuk açmıyor bizlere. Kimdir? Nerelerde neler yazdı? Tüm araştırmalarımıza karşın bir bilgi bulamadık. Bu konuda bilgi sahibi olanlardan gelecek açıklamadan, büyük sevinç duyacağız. İşte bu gizemli adın yanında Türk düşünce tarihinin büyük adı **Orhan Hançerlioğlu**'nu görüyoruz. **Melih Artel**'le **Hançerlioğlu** 1936 yılında **İstanbul**'da **Hüsnütabiat Matbaası**nda KIVILCIM adıyla ortak bir kitap yayımlarlar.

Küçük boy kitabın ilk yirmi yedi sayfasında bir **"ilk kıvılcım"** önsözüyle birlikte onüç şiiri yer alır **Melih Arter**'in. **"... İnsan her saniye ölür ve yeniden doğar. Bir kere doğar ve hiç ölmeyen yalnız edebiyattır"** görüşlerine yer veren **Melih Artel "Odalar ve sofralar"** adını verdiği şiirini ünlü şairimiz **Sabri Esat**'a armağan eder. **Yağmur, Kalamış, Özleyiş, Odam, Violensel, Odalar ve Sofalar, Kâbus ve Üzüntü, Efsanemiz, Vasiyet, Bir Hiç Gibi Yalnızım, Beklemek**, şiirlerine verdiği adlar olur. Yaşadığı ortamla, hayatın ayrıntılarıyla içten içe bir hesaplaşma özelliği taşıyan şiirlerde acılar, ayrılıklar, hüzünler, yalnızlıklar ve en başta da aşk yerli yerini alır.

Melih Artel'in şiir dünyasında yer alan **"özleyiş"**in bir dörtlüğünü sunuyoruz.

Akşam siyahlatınca suların o rengini
Başka bir vahşet gelir kabaran dalgalara...
Senelerdir uzağım, istiyorum enginl,
Bu özleyiş içimde kapanmayan bir yara..

Evet kimdi bu **Melih Artel**, nerelerde neler yazdı? Ne yazık ki bunu bu gün **Hançerlioğlu**'na da sorma olanağından yoksunuz.

Orhan Hançerlioğlu'nun 'KIVILCIM'ında ise Oniki şiire yer verilir. 1916 doğumlu **Hançerlioğlu, Kıvılcım** yayımlandığında 20 yaşındadır. Bu yaşın coşkusu, aşk temeli üzerine kurulmuş hüzünleri, ayrılıkları; gözyaşlarını bitmez tükenmez maviliklerle, nice düşlerle harmanlar. Hayal sarayları kıvılcımla kundaklanır, uçurumlarda teselli bulunur, bir gölge gibi gezilir sevgili peşinde. **Ve Sevgi, Cehennem, Ayrılık, Engin, Ağlayış, Teselli,..** şiirlerè başlık olur. **Hançerlioğlu**'nun kendi payına düşen **"Kıvılcım"**ından bir şiirle yazımızı bitiriyoruz. Bir dip not olarak, bu tür kitaplar; ortak sevinçlerin, dostlukların, sanatın büyüsü içinde soluk almaların bir sığınağı olduğu belirtilebilir. Gencecik yaşlarda bu alanda üretilenlere katılmak az şey değil. İşte **"Sevgili"** şiirinden bir bölüm.

Hiçkırdı beynimde bin bir düşünce.
Sel oldu gözümde hayatın tadı.
Sevgili, aşkını tatmadan önce,
Bu kalb senden uzak böyle yaşadı.

"İlkler" bir sevinç çığlığıydı. Bu çığlığı bir süre daha taşıyacağız. ●

büyücü

● **Nilgün SÜZEN**

Kim görse, orada yaşamanın ne kadar zor olduğunu anlardı. Dar sokaklar, geniş yolağızlarına varıyor, sıcak gövdeli donuk dallar, turuncu ışıklı sokak lâmbalarının altında uçuşan kar tanelerinin arasına sokuluyordu. Her taraf sessizdi.

"Dur" dedi, işaret parmağını havada hafifçe sallayarak. Çipil gözleri aynı anda yusyuvarlak açılıp, parmağının gösterdiği doğrultuda duvarda asılı duran hiçbir eşyaya aldırış etmeksizin, boş bir noktada donup kaldı. Konuklar, yaşlı büyücünün her hareketini nefeslerini tutarak izliyorlardı. Odada çıt çıkmıyordu. Gece, kemik parçasının üzerinde ince, kararmış bir tel unutulmuşluğunda belirsizdi artık, kireçle sıvanmış yüksekçe bir duvarın gölgesinde.

Odanın perdesi açıktı. Çıplak ampul ışığında büyücü hariç, topluluğun ürkütücü kımıltısız gölgesi, koyu karanlığını, alaca beyazlığın üzerine çoktan düşürmüştü. Dışarıda ne bir insan sesi, ne köpek havlaması duyuluyordu. Karanlık, ölümün kutsal sessizliğinin yazgısıydı sanki.

Bütün gece, bütün geceler olduğu gibi saçaklardan sarkan buzlar çözülmedi.

Çocuğun gözleri büyüdü, büyüdükçe büyücünün soluğu, karbeyazı ise sessizliğin ibresinde. Kendisinden başka hiç kimse olmasa da, şimdi orada koca bir kilisenin göğe doğru sivrilen çatısının altında, burnunda kocaman yuvarlak kırmızı bir top takılı palyaçoyla, sütunların arasında, ağzı kulaklarında saklambaç oynuyordu. Biliyordu, palyaçonun siyah beyaz kareli bir pantolonu vardı, kilisenin sessizliğinde uzun kuyruklu siyah ceketi de koşuşturdukça savrulup duruyordu. Ah bir de konuşabilseydi. Gülüyordu sürekli, onu yakalayamayacağını biliyor gibiydi. - Biliyordu çünkü çocuğun bembeyaz tüylü tavşan ayakları ve uzun bir kuyruğu vardı. - İşte orada kral yoktu. Çocuk, palyaçonun peşinde kralı arıyordu. Ama kralın kamburu vardı, kamburunda da çanlar çalıyordu.

Arayış giderek kâbusa döndü. İnce tavşan ayakları sızlamaya başladı. Dinlenmek için demir parmaklıklı pencerenin önüne sıçradı. Palyaçoyu göremiyordu artık. Kimbilir hangi sütunun arkasında saklanmış, kendisini izliyor, belki de gülüyordu haline? Alnına düşen, terden ıslanmış perçemlerini, eliyle arkaya doğru götürdü. Pencereyi araladı, dışarısı karanlıktı.

- Karanlığın başına düşen şafakla çatladı gün.-

Kralın sırtındaki çanları çaldı, kilisede pazar ayini başlıyordu. Ama o kralı görmedi.

Yaşlı büyücü topluluğu ayağa kaldırdı. "Dua" dedi. Dua okudu, sessizlik bozulmadı. Herkes yavaş yavaş dağılmağa başladı. Soğuktu, annesinin elinden tuttu çocuk ve karların arasında eve doğru ilerlediler. Sokak lâmbası her tarafı aydınlatıyordu. Birden arkasına dönüp baktı, karda ayak izleri vardı, ayak izlerinde palyaço ve tavşanın ayakları. ●

(Desen: Nilgün KOZAL)

gecenin eşiğinde

Çiğdem SEZER

I
Isıtın soğuk taşlarını evlerin
alacasında akşamın
isli kandillerle gezinirken hüzün
kaldırın perdesini
kaldırın
gözlerinizin

II
Çizin en güzel yüzünüzü
sırları düşmeden aynanın
taş atın duru göllere / dalgalansın
o uzun cinayet içinizde
(kim bilir kaçıncı kez işlenen)
bağışlansın

III
okşayın dünyayı bedeninizle
yasak değil hiçbir meyve
(Bu son cehennemdi, unutun)
ve soyunun kederi
gecenin eşiğinde

salâh birsel'in dört kitabı üzerine

yaşlılık günlüğü / goethe / rüştü onur / yalnızlığın fırınlanmış kokusu

• Ayhan HÜNALP

Sanat hayatımın en büyük ödül ya da onurlarından birisi de Salâh Birsel ağabeyimin bana "RiyasızAyhan Hünalp Çelebi" demesidir. Osmanlı döneminde bir yığın Çelebinin içinde birde "Riyasız" Çelebi varmış. Benimle ilgili bu ünvan On yıldan bu yana sürüp gitmektedir. Birsel'le arada 8 yıl var, yaşıt sayılırız. Ağabeyliği sanatta kıdemlim olmasındandır. Aslında ben törelerine çok bağlı, bir yerde de tutucu bir adamımdır. Mesleğim gazetecilikte olsun, sanat yaşamımda olsun, aynı askerlikteki gibi benden bir gün büyük olana da, ya "Baba"ya da "Ağabey" derim. Bununla da iftihar ederim. Bir takım aşağılık yaratıklar bu işi yaşça küçük görünmek için yaparlar. Ben bu kabil davranışlar içinde olan sahtecilerden tiksinirim, iğrenirim.

1950'li yıllarda üyesi bulunduğum Türk Dil Kurumu'nun Ankara'daki genel kurul toplantılarına az parayla gittiğim mahrumiyet yıllarında, Kurumdan alacağımız yolluklar geciktiğinde bir akşam aç yatmış, ertesi gün Salâh ağabeyimden 50 lira borç almıştım. Kurultayda onca üyenin içinde kendime en yakın onu bulmuştum. "Yaşlılık Günlüğü"nün 9 yıl önceki ilk baskısında benden "Riyasız Ayhan Hünalp Çelebi" diye bahsedişini aradan geçen yıllar sonunda unutmuştum. Çilekeş iş hayatımın bir bölümünde Remzi Kitabevinde redaktörken adı geçen kitabın yeni uygulamasını basıma hazırlarken 214. sayfaya geldiğimde "Riyasız Ayhan Hünalp Çelebi"yi görünce bütün yorgunluğum bir vefâ şölenine dönüşmüştü. Bütün yorgunluğum bir anda geçmişti.

Salâh Birsel, Avrupa'da çok sayıdaki günlükçülerin yanısıra, Nurullah Ataç'tan sonra edebiyatımızdaki en başarılı temsilcisidir. Birsel, günlükçülük için; "İnsan günlüğünü oya gibi işlemeli. Gereksiz şeyleri, tiritçıkmış düşünceleri ona dazıradazır tıkıştırmamalı. Nedir, bu ayrı bir uğraş ister. Şiir yazar, deneme yazar gibi oturup sözcüklere perende attıracaksın. Daha her işi bırakacak, onunla yatıp onunla kalkacaksın" der. Doğru da söyler. Bu yargılarında gökten yere kadar haklıdır.

Broy yayınlarından 400 sayfalık "Goethe / Işık.. Biraz Daha Işık" kitabına baktım da edebiyat tarihi desem değil, tarih desem değil. Çağların tanığı desem değil. Bütün bunların tümü desem o zaman tamam. Ancak onu okurken bilincinizden belleğinize gözünüzden gönlünüze hiçbir yorgunluğunuz olmayacaktır. Bir satranç oyuncusu, bir orkestra yöneticisi gibi dipdiri olacaksınız. Puro, pipo, nargile, çay, kahve, ıhlamur, klasik müzik, sigara, neyin tiryakisi olursanız olun, hepsinin toptan zevkini Salâh Birsel'in kitaplarından alabilirsiniz. 1991'in mart ayında Salâh Birsel'in basılı 27 kitabı vardı. Günümüzde bu herbiri birbirinden dolu, geniş kapsamlı kitapların sayısı sanırım otuzu bulmuştur. Hiçbirşeyi kesin konuşamıyoruz artık. Öylesine yoğun, öylesine karmaşa içinde, ekmek kavgasının öylesine kesintisiz sisleri içinde yaşıyoruz ki. Ben bazen televizyonun kumandası yerine gezici telefon aracını alıyorum elime. 11 yıldır emekli olduğum halde yaşam çabam sabahları 04.50 ye kurulu bir saatle başlıyor. Bu bakımdan Salâh Birsel'in "Goethe"si, işleyişi ayırabildiği zaman bakımından beni çok etkiledi. Böyle çalışmalar çok büyük çaba ister. Onu saygıyla izliyorum. "Büyük olayların geçtiği bir çağda yaşamam benim için bir talih olmuştur." diyen Goethe'yi bütün yönleriyle yorumlayan, sergileyen Salâh Birsel çok başarılı bir bilimsel çalışma yapmış.

ben ve dünya

Nesrin SÜMER

İki gözümü işgal edenler
Akıttım dünyayı içime
üçüncü gözümle
Konuştum doğan bebekle
Tuttum
Rüzgarı
Takıldım martıların peşine
Sarıldım
Bulutlara
Baktım
Ne ben
aynı ben
Ne dünya
aynı dünya

Rüştü Onur, Muzaffer Tayyip Uslu, Kemal Uluser sanatımızın genç yaşta ölen büyük soluklu temsilcileriydi. Yokluk, sefalet, çeşitli zorluk ve işsizlik bu yaşlarının çok üstündeki dev sanatçıları aramızdan öylesine genç alıp götürmüştü ki yanmamak, kahırlanmamak elde değildir. 1940'lı yıllar, Cumhuriyet daha 17 yaşında. Düşünebiliyor musunuz, Zonguldak gibi küçücük bir yerde, Zonguldak Gazetesinde Rüştü Onur'un yazdığı yazılar ilgiyle izlenmektedir. Bugünkü Zonguldak'ta sanır mısınız ki 50 yıl önceki o sanat ortamı olabilir? Nurullah Ataç, Salâh Birsel, Necati Cumalı bu sanat fedailerimize sahip çıkmışlardı. Kaderleri utansın, ya da kör olsun. İnsan Rüştü Onur'un, Salâh Birsel'e yazdığı şiirleri yeni baştan katmerli bir hüzünle okuyunca, "çok yazık olmuş" diyor.

"Yalnızlığın Fırınlanmış Kokusu"nda Birsel'in "Kikiriknâme" şiirinin ilk dizesindeki "teresler"in 35 yıl sonra "kikirikler" olduğunu bugünlerde de yeniden değişmek üzere olduğunu öğrenince onun şiirlerindeki, yazılarındaki tilciklerle bir kanaviçe işler gibi, bir mozaik ustası gibi çalıştığını bir kez daha anlıyor. Rahmetli Cemal Süreya bana ayıracağı Papirus'a ve kapağa koymak için aldığı bir yığın fotoğrafını kaybettiği yetmiyormuş gibi, bir de "1940" kuşağı deyimini kullandığım için bana kızmış, Yeni Gazete'de de iyice çatmıştı. Oysa Mehmed Kemal de Oktay Akbal da, Salâh Birsel de bunu benimsemişlerdi. Kitabının 69. sayfasında "Giderek 1940 kuşağı doğdu" diyen Birsel, 1920'li yılların yazarı Saffeti Ziya'nın "Salon Köşeleri" romanından Byron'un Türkler hakkındaki "Onlar arasında yirmi yıl yaşayıp bilgi edinememiş olabilirsiniz" sözüne kadar herşeye el atmaktadır. Salâh Birsel, çağımızın duygu dolu, ansiklopedilere benzeyen, aynı zamanda bir dil uzmanı da olan kelimelerin orkestra şefi, bir büyük yazar, bir büyük meastrasıdır. Kalemi deynekleridir. Ellerin dert görmesin. Onun herşeyi kendisine özgüdür. "Boğaziçi Şıngır Mıngır"ı yazmadan önce iki gün Kuzguncuk'u birlikte dolaşmıştık. Yürümesi, konuşması, sabrı, içmesi, davranışları hiç kimseye benzemez. Yanlızca Salâh Birsel'e benzer... •

çağdaş nasrettin hoca: aziz nesin

● Mehmet GÜLER

"Anadolu'nun bir köy çocuğu olan babam, on üç yaşında İstanbul'a gelmiş. Annem de Anadolu'nun bir başka köyünden, o da çok küçük yaşında İstanbul'a gelmiş. Çünkü benim dünyaya gelmem için onların bu uzun yolculuğa katlanarak İstanbul'da buluşup evlenmeleri gerekiyormuş."

Azaz Nesin yaşam öyküsünü böylesine renkli, sevimli cümlelerle anlatıyor.

Soyadının Nesin oluşundan da şunları söylüyor: "1933 yılında soyadı kanunu çıktı, her Türk kendisine bir soyadı alacaktı. Dünyanın en cimrileri "Eli açık", dünyanın en korkakları "Yürekli" dünyanın en tembelleri "Çalışkan" gibi soyadları aldılar. Her türlü yağmada hep sona kaldığım için, güzel soyadı yağmasında da sona kaldım. Bana, böbürleneceğim soyadı kalmadığından, kendime "Nesin" soyadını aldım. Herkes "Nesin?" diye çağırdıkça, ne olduğumu düşünüp kendime geleyim istedim."

Yazar olmasına da şöyle değiniyor: "Hikâye yazmaya askerliğim sırasında başladım. Yazılarımı kendi adımla değil, babamın adıyla, Aziz Nesin diye yazdım. Bu ilk takma adım gerçek adımı örttü, Nusret Nesin unutuldu."

Gülmece yazarı oluşunda da şunları söylüyor: "Çocukluğumdan beri insanları ağlatacak yazılar yazmak isterdim. Bu istekle yazdığım bir hikâyeyi bir dergiye götürmüştüm. Hikâyeyi okuyan derginin başredaktörü çok anlayışsız bir adam olduğu için, hikâyemi okurken hüngür hüngür ağlaması gerektiği halde kahkahalarla güldü..."

Evet, ünlü gülmece yazarımız Aziz Nesin'in yaşamından, sanatından birkaç canlı kesit bunlar.

İsterseniz benzeri birkaç motif daha ekleyelim: "Kızımın ve oğlumun adlarını birleştirerek "Oya Ateş" takma adıyla bir çocuk monolog kitabı yayımlamıştım. Bu monologlar bütün okullara girdi. Sonradan yayımlanan Türk Kadın Yazarlar Bibliyografyasında "Oya Ateş" bir kadın yazar olarak anıldı. Yine uydurma bir Fransız adıyla yazdığım ve bir dergide yayımlanan bir hikâye de, bir mizah antolojisinde Fransız mizahına örnek olarak alındı. Uydurma bir Çinli adıyla yayımladığım bir hikâyem de sonradan başka dergide Çinceden çevrilmiş diye yayımlandı."

Gülmece ustalarının yaşamları da kendiliğinden gülmece gibi mi oluyor, ne dersiniz?

Belki de değil.

Belki de onlar kömürden altın yapan sihirbazlar gibi, ne yapıp nasıl beceriyorlarsa, gözyaşlarını kahkahaya dönüştürmesini biliyorlar.

Gülmecemizin bu büyük ustasıyla 1984 yılında tanıştım. Nesin Vakfı'nın koyduğu ödüllerden "Çocuk Edebiyatı Ödülü" bana verilmişti. İki yıl geçtikten sonra sonuçlar açıklandı. Ödül töreni için kalkıp taa Çatalca'daki vakfa gittim. Aziz Nesin oradaydı. Törenin ertelendiğini söyledi. Vakfı gezdim. Çocuklarla söyleştim, yemeklerini yedim.

Nesin Vakfı'nın ödülünün maddi değerini ve plaketini o tarihten de iki yıl sonra aldım. Zaman zaman Aziz Nesin'e kızar gibi olduysam da çoğunlukla hoşgörüyle karşıladım. Olanları Aziz Nesin'ce bir şaka olarak kabul ettim. Bu büyük yazara ve insana saygım hiç eksilmedi. Bazen tapınma noktasına ulaştığı anlar oldu.

Yıl 1991. Sonbaharın güzel bir günü. Doğan Kardeş dergisi Aziz Nesin'i, Gülten Dayıoğlu'nu ve beni Fethiye şenliklerine götürüyor. Aziz Nesin'le,o efsane adamla yolculuk etmek benim için heyecan ve onur verici. Onun elinde kocaman bir el çantası var. Uçağa binerken, inerken çantasının ucundan tutmak, ona yardım etmek istiyorum. Kabul etmiyor. "Herkes kendi yükünü taşımaya alışmalı" diyor. Çantaya birkaç kez daha uzanan elim yine havada kalıyor. Azıcık bozulur gibi olu-yorsam da, hemen ardından ona hak veriyor, gizli bir saygı du-yuyorum: "Evet, herkes kendi yükünü taşımaya alışmalı..."

Aziz Nesin'le Fethiye'de üç gün birlikte oluyoruz. Salt kalemini sevdiğim bir yazar yok karşımda. Yazıları gibi zekâ fışkıran, kişilikli biri var. Ona olan saygım bu süre içerisinde daha da çoğalıyor. Bir yazısında Aziz Nesin'i yedi başlı, yedi kollu deve benzeten Yaşar Kemal'e hak veriyorum. Karşımda duran yaşlı, kısa boylu bu insana her baktığımda, devi toprağın altında ve göğün içindeki görünmez boyutlarıyla tanıyor, hissediyor gibi oluyorum.

Aziz Nesin zor dönemlerin yazarı, zor dönemlerin aydını dense yanlış olmaz. O, pek çok yoksullukları, zorlukları aşarak gelmiş, kendi kendini var etmiş birisidir. Bazı haksızlıklara tek başına karşı çıkışıyla da aydınlarımızın adeta sözcüsü olmuştur. Gülmece (mizah) türünde yurt içinde, yurt dışında pek çok ödüller almış, kitapları hemen tüm dünya dillerine çevrilmiştir. Bu gün edebiyatta ülkemizin adını yurt dışına duyuran birkaç yazarımızdan birisidir. Geleneksel gülmecemizin çağdaş temsilcisidir. Bir başka deyişle çağdaş Nasrettin Hoca'mızdır. Onun öyküleri, romanları gülmecemizin en ileri uçlarını taşır Onları okudukça güler, güldükçe düşünürüz. Aiz Nesin'in ereği de budur zaten; güldürmek, güldürürken düşündürmektir. Bir başka söyleyişle gülen düşünceyi yaratmaktır. Bu özellikleri kucaklamayan gülmece yararsızdır. Gıdıklayarak güldürmek gibi birşeydir. Oysa gülmece toplumdaki bir çelişkiyi, aksaklığı, bozukluğu yakalamalıdır. Bunlar üzerinde düşünmeyi, doğruları arayıp bulmayı öğretmelidir. Eğitici, estetik olmalıdır.

Aziz Nesin son derece üretken bir yazarımız. Onun kadar yapıt veren başka bir yazarımız yok dense abartı olmaz. Bu gün seksenin üzerinde yayımlanmış kitabı vardır. Daha pek çok dosyasının kitaplaşmadığını da biliyoruz. Gençliğinde gazete, dergi de çıkarmıştır. Çok yazma konusunda şunları söylüyor: "Çok yazmam bana birçok bakımdan yararlı oldu. Egzersiz... Hiç boş durmayacasın. Bir gün boş dursan elin acemileşir. Yazar, vapurda, trende, uçakta, her yerde, her an yazma halinde olmalıdır. Kitaplarım yazdığım yazıların beşte, hatta yedide, sekizde biridir."

Onu tanıyınca gördüm ki, söylediklerinin hiçbiri abartı değil. O, yirmi dört saat edebiyat düşünen, en küçük fırsatta yazan birisidir. Fethiye'de kaldığımız otelimizde telefondan televizyona, buzdolabından sıcak suyuna kadar her olanak vardı. Yalnız bir şey yoktu; masa. Aziz Nesin buna çok kızdı. Otelde de olsa okumanın, yazmanın uyumak kadar gerekli bir şey olduğunu, odalara mutlak masa konulmasını görevlilere söyleyip durdu.

Aziz Nesin'in okuma yöntemi de şöyle: Kitap sayfalarının

Türkmenistan Yazarlar Birliği'nde 26 Aralık 1991, Aşkabad

Torbalı Şenliği'nde, 1992.

yanlarındaki beyazlığı kendi yazılarıyla dolduruyor. Oralara okuduğu kitapla ilgili görüşlerini yazıyor, notlar düşüyor.

Aziz Nesin, yaşarken efsaneleşmiş bir yazarımız. İnanıyoruz ki o herşeyden çok yapıtlarıyla yarınlara kalacak. Adını taşıyan kitaplar, yazılar sayısız anıtlar gibi dimdik ayakta kalacak.

Sevgili çocuklar, bizde, bizim gibi çok gelişmemiş toplumlarda sanatçının değeri genelde öldükten sonra anlaşılıyor. Elbette ki bu yanlış. İstanbul şehir Tiyatroları bu anlayışı yıkmış, aynı zamanda bir tiyatro yazarı olan Aziz Nesin'in adını yaşarken sahnelerinin birine vermişti. Ne kadar güzel değil mi? Bir sanatçının yaşarken bunu görmesi mutluluk. Kim bilir, Aziz Nesin öldükten sonra ruhu buralarda dolaşacak, bu binada oynanan oyunların repliklerıyle gülüp ağlayacaktır.

Aziz Nesin'in adını taşıyan, yaşarken anıtlaştıran çok önemli bir kurum daha var. Bu da onun 1972 yılında Çatalca'da kurduğu "Nesin Vakfı." Bu gün bu vakıfta otuzun üzerinde yoksul öğrenci barındırılmakta, anaokulundan üniversiteye kadar süren eğitim hizmetleri, her türlü harcamaları karşılanmaktadır. Bu sayı aşamalı olarak seksen öğrenciye çıkarılacaktır. Vakfın harcamaları Aziz Nesin'in kitaplarından, oyunlarından sağlanan teliflerle karşılanmaktadır. Bu vakfı gezdiniz mi bilmiyoruz. Ama en küçük fırsatta görmenizi dileriz. Bahçesiyle, meyva ağaçlarıyla, arıları, inekleri, tavşanlarıyla tipik bir yatılı okul, çiftlik görünümünde. Vakıfta bulunan öğrencileri adeta kıskandık. Tiyatro, sinema salonları, çalışma odaları, derslikleri, yatakhaneleri son derece sağlığa uygundu, idealdi. Yemekleri güzeldi. Birlikte yaşamayı, ortak paylaşmayı, üretime katılmayı, arkadaşlık etmeyi öğreniyorlar, özgür bir ortamda yaşıyorlardı. Tümü de Aziz Dedelerini (Aziz Nesin'e öyle diyorlardı) çok seviyorlardı. Kuşkusuz Aziz Dedeleri de onları seviyordu. Hep birlikte kocaman bir aile olmuşlardı.

Sevgili çocuklar, hemen aklınıza şu soru gelebilir: Türk halkı az kitap okuyor diyorsunuz, ama Aziz Nesin kitaplarının geliriyle öylesine büyük tesisler kuruyor, otuzun üstündeki öğrencinin her türlü giderini karşılayabildiğini de söylüyorsunuz. Bu mantık dışı değil mi? Ne dersiniz?

Evet, bu görüntü Türkiye genelinde biraz mantık dışı. Aziz Nesin işte bu mantıkdışılığı yenmiş. Kitapları halkla bütünleşmiş. Çevresinde büyük bir okur kitlesi yaratmış. Gökyüzünde dolaşan metaor taşları gibi giderek ışığını ve hızını artırmış, isterseniz bir kitabını örnek vereyim: Çocukların en çok tanıdığı "Şimdiki Çocuklar Harika" adlı kitabının bu gün yirmi ikinci baskısını yaptığını, sadece bunun 169.000 adet sattığını düşünürsek, olanların hiç de mantıkdışı olmadığı anlaşılır.

İşte Türkiye gibi az okuyan bir yerde yazarın gücü bu. Aziz Nesin'in gücü. Bu büyük yazar yeteneğiyle, çalışkanlığıyla, yarattığı sevgi ve güven ortamıyla başarmış bunu. Olmazı olur etmiş. Kaleminden damlattığı harflerle, sözcüklerle bir edebiyat denizi yaratmış. Çevresinin kurak, olumsuz iklimini bu denizle değiştirip güzelleştirmiş.

Burada hemen şu da aklımıza gelebilir: Az okuyan bir toplumuz diye hep insanlarımızı suçlamayalım. Biraz da yazarlarımızı suçlayalım. Onlar neden az okunduklarını düşünsünler. Daha güzel şeyler, okunası şeyler yazsınlar. Aziz Nesin gibi bunu başarsınlar.

Doğrusunuz. Bu düşüncelerinize katılırım. Az okuyan bir toplum olmamızda kusurun birazı da yazarlarda. Aziz Nesin bunun örneği. Yazarlardan alınan alınsın.

Aziz Nesin'in birbirinden ilginç kitapları var. Bunlardan birisi de "Benim Delilerim" adlı kitabı. Nesin bu konuda şöyle diyor: "Delilik toplumun genel gidişine, geleneklerine, yaşantısına uyum sağlayamamak demekse, hepimizde bir parça delilik var. Bir adamın hiçbir deliliği yoksa, her yönüyle toplumun genel gidişine harika bir biçimde uyum gösteriyorsa, o zaman korkulacak birşey var demektir. Asıl deli odur."

Aziz Nesin bu kitabında son deli olarak kendini anlatır.

Aziz Nesin öykücü, romancı, tiyatro yazarı olduğu kadar iyi bir şair olduğunu da sanırım biliyorsunuz. Edebiyata şiirle başlayan Nesin, uzun yıllar şiirden kopmuştu. Ama içindeki şiir sevgisi hep gizli kaldı. Son yıllarda bu sevgi yeniden ortaya çıktı. Hatta bir volkan gibi patladı. "Gülen düşünceyi" şimdi şiirlerle de yansıtıyor bizlere.

Aziz Nesin'in 1915 doğumlu olduğunu söylersek yaşının nerelerde olduğunu kolaylıkla hesap edebilirsiniz. O, 1983 yılında felç geçirdi. Sağ yanı tutmaz oldu. Ama direndi. Umudunu yitirmedi. Bu korkunç hastalığı yendi. 1991 yılının sonlarına doğru da bay-pas ameliyatı oldu. Aynı direnci yine gösterdi. Ameliyat öncesi duygularını şöyle dile getirdi:

"Sen ki yazmadan duramazsın
Yazı masası değil
Bu ameliyat masası
Bayginken gördüğün rüyan ziyan olacak
Artık rüyalarını yazamazsın..."

Beyninin, yüreğinin durmasına izin vermedi Aziz Nesin. Ameliyat masasında gördüğü rüyalarını da yazdı.

Sevgili çocuklar, büyük sanatçı olmak zor. Aziz Nesin olmak da zor. O, bir yazısında büyük sanatçıları aslanağzı çiçeklerine benzetiyordu. "Onlar susuz, gübresiz, bakımsız topraklarda yetişir, bizlere renk renk çiçekler verir," diyordu.

Bu yazıyı bitirirken düşünüyorum da, bizim topluma artık bir Nasrettin Hoca, bir Aziz Nesin az geliyor. Tüm insanlar gibi Aziz Nesin de ölümlü kuşkusuz. Önemli olan bir yazarın yapıtlarının ölümsüz olması. Dileğimiz, Aziz Nesin'in, bu çağdaş Nasrettin Hocamız'ın yaşadığı sürece aslanağzı çiçekleri gibi renk renk daha nice kitaplar sunması. Ölümünden sonra da nice Nasrettin Hocalar'ın, Aziz Nesinler'in yerlerini doldurması. Nasrettin Hocalar'la, Aziz Nesinler'le yaşam daha güzel çünkü... ●

Ameliyattan sonra, 1 Mayıs 1992.

memleketimi seviyorum...

nâzım hikmet
selânik, 15 ocak 1902
moskova, 3 haziran 1963

Memleketimi seviyorum:
Çınarlarında kolan vurdum, hapisanelerinde yattım.
Hiçbir şey gidermez iç sıkıntımı
memleketimin şarkıları ve tütünü gibi.

Memleketim:
Bedreddin, Sinan, Yunus Emre ve Sakarya,
kurşun kubbeler ve fabrika bacaları
benim o kendi kendinden bile gizleyerek
sarkık bıyıkları altından gülen halkımın eseridir.

Memleketim.
dolaşmakla bitmez, tükenmez gibi geliyor insana.
Memleketim ne kadar geniş:
Edirne, İzmir, Ulukışla, Maraş, Trabzon, Erzurum.
Erzurum yaylasını yalnız türkülerinden tanıyorum
ve güneye
pamuk işleyenlere gitmek için
Toroslardan bir kerre olsun geçemedim diye
utanıyorum.

Memleketim.
develer, tiren, Ford arabaları ve hasta eşekler,
kavak
söğüt
ve kırmızı toprak.

Memleketim.
Çam ormanlarını, en tatlı suları ve dağ başı göllerini
seven alabalık
ve onun yarım kiloluğu
pulsuz, gümüş derisinde kızıltılarla
Bolu'nun Abant gölünde yüzer.

Memleketim:
Ankara ovasında keçiler:
kumral, ipekli, uzun kürklerin pırıldaması.
Yağlı, ağır fındığı Giresun'un.
Al yanakları mis gibi kokan Almasya elması,
zeytin
incir
kavun
ve renk renk
salkım salkım üzümler
ve sonra kara sapan
ve sonra kara sığır
ve sonra: ileri, güzel, iyi
her şeyi
hayran bir çocuk sevinciyle kabule hazır
çalışkan, namuslu, yiğit insanlarım
yarı aç, yarı tok
yarı esir...

atardamar

ANADOLU'DA BİR TİYATRO ÖNCÜSÜ

AYDIN ÜSTÜNTAŞ

Aydın - Gülçin Üstüntaş

Şubat 1993 tarihli 83. sayımızda ömrünü tiyatroya adamış bir değerimizi, sevgili **Gülçin Üstüntaş**'ı anlatmaya çalışmıştık.

Ordu'dan dünyaya bir pencere açan, **"bir kentin üç kuşağına seslenen" Gülçin Üstüntaş**'a, yaşamın her alanında omuz vermiş; onunla aynı sahneleri paylaşmış, sanatın coşkusuyla nice güzellikler üretmiş, bir başka değerimizle, sevgili **Aydın Üstüntaş**'la birlikteyiz.

Yaşamın sofrasını sahneye kurabilmiş; orda, **"dünyanın bütün çiçekleri"**nden bir bahçe oluşturarak, nice zorluklarına göğüs gerebilmiş bu sanatçılarla, ne denli övünsek azdır. **Ordu**'da tiyatro, bu iki adın oluşturduğu birikimle, soluk alıp, adını yıllardır duyurabilmiştir.

Tiyatroya adanan bu iki adın yaşadıklarında, nice anılar, nice coşkular, nice sevinçler; özet olarak tiyatroyu yaşamla, yaşamı tiyatroyla bütünleştiren nice yıllar vardır. Onlar sahneden salona, yıllardır akıp gelen bir büyük coşkunun kahramanları olarak, sanatın büyüsü içinde yaşadıkları duyarlıkla, bize kendimizi anlattılar; yaşamımıza anlam kattılar; her kuşağa güzellik adına ufuk açtılar. Yıllar sonra yazının yüreğinde yer almanın ölçütü de bu oluyor.

Dergimiz **Kıyı**, bir büyük görevi yerine getirmenin kıvancıyla arkadaşımız **İbrahim Dizman**'a bir kez daha teşekkür ediyor.

İstanbul'dan **Hopa**'ya uzanan **Karadeniz** çizgisinde, sanat adına boy veren, onurumuzu yücelten **Üstüntaşlar**'a selâm olsun!

Kıyı

tiyatroya adanmış 45 yılın adı:
aydın üstüntaş

• İbrahim DİZMAN

Ordu, tiyatro etkinlikleri açısından ülkemizin önde gelen kentlerinden biri. Bugünden geriye bakıldığında tam yetmiş beş yıllık bir birikimi görebilmek olanaklı. ORSEV Yayınları arasında çıkan **"Bir Zamanlar Ordu / Fevzi Güvemli'nin Anıları"** adlı kitapta **Güvemli**, kentteki ilk tiyatro çalışmasını şu tümcelerle anlatıyor: **"Düzmahalle'deki kilisenin yanında ahşap bir Rum okulunu tiyatroya çeviren Rumlar, Rumca temsiller veriyorlardı. Biz Türk gençleri imrenir olduk bu sosyal gelişmeye. İçimizde bir heves uyandı; biz de yapamaz mıydık?(...) İlk temsilimiz İntibahı Milli (ulusal uyanış) adında bir eserdi."** **Güvemli**'nin anılarında sözünü ettiği bu heves, 1918 ya da 1919 yıllarına karşılık geliyor.

O günler **Fevzi Güvemli, Hamdi Uzman, A. Rıza Gürsoy, İ. Hakkı Garipoğlu** ve **Mustafa Öngör** adlı tiyatro sevdalılarının açtığı perde, günümüze kadar hiç kapanmadı, bir çok kente örnek olurcasına. Binbir zorlukla; ama alaçakgönüllülükle, dirençle! **Halkevleri**'nden spor kulüplerine, **Gençlik Tiyatrosu**'ndan **Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu (OBKT)**'na kadar uzanan kırıksız çizgiyi, ömrünü sanata, insanlara yeni dünyalar taşımaya adamış nice adlı adsız insanın özverileri sürdürdü. İşte bunlardan biri de **Aydın Üstüntaş**.

Aydın Üstüntaş, tam kırk beş yıldır tiyatrocu. Hep **Ordu**'da, **Ordu**'ya ve **Karadeniz** insanına güzellikler sunmakla geçirmiş kırk beş yılını. Uzun yıllar **Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu (OBKT)**'nun genel sanat yönetmenliğini yapmış. OBKT'yi kurumlaştırmanın, perdelerini hiç kapatmayan bir repertuar tiyatrosu konumuna getirmenin öncülüğünü yapmış, hatta bu uğurda politikaya bile atılıp **Belediye Meclisi**'nde görev almış. **Ordu**'ya iki de salon kazandırmış. Şimdi üçüncüsünü oluşturmanın çabası içinde. Tiyatro ile iç içe geçen kırk beş yıla sanat adına, güzellik adına ne varsa sığdırmış; yalnız da değil, eşi **Gülçin Hanım**'la, çocuklarıyla birlikte.

"Tiyatro benim için yaşamın bir parçası değil, ta kendisidir." diyen **Aydın Üstüntaş**'a ilk sorumuz tiyatro ile geçen kırk beş yıl değil, daha öncesi oldu:

- 21 Şubat 1937 tarihinda **Ordu**'nun eski adıyla **Keçikōyü**, yeni adıyla **Kirazlimanı** semtinde doğdum. bu semt **Ordu**'nun hemen kıyısında, doğayla iç içeliği hâlâ bozulmayan bir yerleşim birimidir. Sanki bir ressamın çizgileriyle tuvale dökülmüş, düşsel bir yer. İkinci Dünya Savaşı sırasında babam askere çağrıldı. Hatırlıyor muyum, annem çok anlattı da belleğimde hayali görüntüler mi taşıyorum, ayırdedemiyorum; babamı iskelede uğurladığımızı hatırlıyorum böyle. Sonra hastalıktan öldüğü haberi geldiğini. Dört kardeştik. Annem çalışarak büyüttü, okuttu bizi. O yıllara ait söylenecek fazla bir şey yok; çocukluğum fındık bahçeleri ile deniz arasında geçti. Bunlara belki bir de okuma yazma öğrendikten sonra okuduğum ve hiç unutamadığım ilk kitabı da ekleyebilirim: **Ernest Hemingway**'in **"Çanlar Kimin İçin Çalıyor"**unu yani.

Orhan Asena'nın "Toroslardan Öteye" adlı oyununda, 1988.

- O yıllar tiyatroya ilişkin neler anımsıyorsunuz?

- O konuda çok şey anımsıyorum. Doğup büyüdüğüm **Kirazlimanı**, nedense sanata düşkün insanların yaşadığı bir yerdi. Geceler düzenlenir, tiyatro, folklor, müzik gösterileri sunulurdu gençler tarafından. Temelinin meddahlığa, ortaoyununa dayandığına inandığım kimi monolog ve diyalogları anımsıyorum o yıllardan.

- Bir tarih verebilir miyiz?

- Evet, 1940'lı yılların sonuna dağru. **Kamil Gülen - Bedri Congur** arasındaki **"Temel'in İstanbul'a Gidişi"** adlı diyaloğu anımsıyorum bugün gibi. Bu gösteriden çok etkilenmiş olmalıyım. Bir arkadaşımızın ahırında sahne kurduk, oynayacağız bunu kendi aramızda. Hazırlıklarımızı tamamladık, tam başlayacağız, arkadaşın annesi girdi içeri: **"Çocuklar, ineği sağacağım, hadi dışarı!"** diyerek çıkardı bizi. Yarım kaldı oyunumuz.

Ben, her insanın içinde sanat kıvılcımının olduğuna inanırım. Ama o kıvılcımın kendiliğinden ateşe dönüşmesi güç iştir. Birileri varsa o kıvılcımı üfleyip harlandıran, işte o zaman insan ömrü boyunca ateşi söndürmez, yanar durur. Benim içimdeki kıvılcımı da amcam **Ali Üstüntaş** ateşlemiştir.

on bir yaşında sahneyle tanışan çocuk

- Bize Ali Üstüntaş'ı tanıtır mısınız?

- **Ali Üstüntaş**, 50'li yılların tanınmış sinema ve tiyatro sanatçısı. **Baha Gelenbevi**'nin **"Lale Devri"** adlı filmi ile başladı sinemaya. O zaman henüz **Güzel Sanatlar Akademisi**'nde öğrenciydi. Bir çok filmde rol aldı. **Muhsin Ertuğrul**'un kurup yönettiği **Küçük Sahne**'de

oynadı. Düşüncelerinden dolayı tutuklandı. Uzun süre **Ruhi Su** ile birlikte hapis yattı. 1960 yılında genç yaşta çekip gitti dünyamızdan.

- Sizin içinizdeki kıvılcımı nasıl ateşledi?

- Amcam **Ordu**'da sevilen, popüler biriydi. Bazan çarşıya çıkarken beni de yanına alırdı. Hiç unutmam, kızlar camlardan laf atarlar, dönüp bakması için fındık atarlardı, geniş terekli fötrünün siperi fındık dolardı! **Ordu**'ya her gelişinde çevresindeki gençlerle oyun hazırlayıp sahneye koyardı. 1949 yılında **"Göçmen Çocuğu"** adlı bir oyun hazırlıyorlardı. Ben de hep yanındaydım tabii, hayranlıkla izliyordum onu. Ben yaşta biri gerekliymiş oyunda. Kolumdan tutup çıkarıverdi sahneye. Henüz on bir yaşında idim. Ahırda sahne kurup ineklere taklit yapmaktan bir anda sahneye terfii etmiştim. Dayanılmaz bir heyecan ve çocukça bir gururdu bu. Belki bu heyecandır, beni tiyatroya bunca yıl bağlayan.

Yine o yıllardan unutamadığım bir anı: Oyundaki adı **Yeşim** olan bir kız vardı. Rol gereği bana pembe bir mendil verecekti. Verdi ve sonra da geri almadı: **"Sende kalsın, beni hatırlarsın."** dedi. Hep sakladım o mendili. O küçük pembe mendil, bana hep tiyatronun özünde saklı olan insan sıcaklığını anımsatmıştır.

İlk denememden sonra artık okulun da tiyatrocusuydum! Derslerimde pek başarılı değildim ama, bunu oyunlarla telafi ediyordum öğretmenlerimin gözünde!

- Hep merak etmişimdir. İnsan yalnız başına şiir yazabilir, roman yazabilir ama, tiyatro bir ekip işi. O yıllarda insanlar küçücük dünyalarında bu ekibi nasıl kuruyorlar, nasıl yaşatıyorlardı?

- Bu bir büyü gibidir, bir rüzgâra kapılmak gibidir. Evet, küçük bir kentte, doğru dürüst gazetenin, radyonun yaygınlaşmadığı bir dönemde, güç bir işti ekip kurmak. Ama bu yokluklar aynı zamanda da bir avantajdı diye düşünüyorum bugün. Çünkü ilgi alanları bugünkü gibi çok değildi. Yapabilecek fazla bir şey yoktu. Karşınıza çıkan ilk güzelliği seçmek durumundasınız. Bir de yanıbaşınızda tiyatroyu öncelikli sıradan hiç indirmeyen bir **Halkevi** varsa, oradan yetişenler varsa, şansınız yüksektir. Biz yetiştiğimizde **Halkevleri** kapanmıştı ama, oradan yetişenler tiyatro diye çırpınıp duruyorlardı.

O ekipten önde gelen adlardan biri, sevgili dostum **Kadir Pekbaş**'tı. Okuyan, yazan, içindeki tiyatro ateşini, **Halkevleri**'nden aldığı o ateşi durmadan büyüten bir dosttu **Kadir Ağabey**. Halen de yaşıyor kendisi. O günler **Kadir Ağabey**'le tiyatro düşleri kurardık hep. Ama ne oyun bulabiliyorduk ne de oyuncu. Bir süre arandıktan

Haşmet Zeybek'in Düğün yada Davul'unda, 1989.

Aziz Nesin'in Toros Canavarı'nda, 1966.

sonra **"Palavra"** adlı bir oyunun tekstini ele geçirdik. Bir kaç arkadaşı ikna ettik oynamaları için. Bayan rollerini de kardeşlerimize, yeğenlerimize verdik. Beğenildi oyun. Yerel gazeteler **"Bravo Kirazlimanlı gençlere!"** biçiminde başlık attılar. Bu coşku ve sevinçle hemen **İsmail Hakkı Baltacıoğlu**'nun **"Kafa Tamircisi"**ni sahneye koyduk. Ardından **Moliere**'in **"Scapine'in Dolapları"**nı hazırlamaya başladık. Tam sunma aşamasında emniyet yasakladı. Şaşırıp kaldık. Daha önce de amcamın bir oyununa izin vermemişlerdi **"komünist"** olarak damgalanmasından ötürü. Acaba benimle bir bağ mı kuruyorlardı? Sonunda zor bela, valinin bir tanıdığı aracılığıyla izin kopardık, ama oyun da kuşa çevrilmişti ve bir uyarlamasının sunulması koşulu getirilmişti: **Ayyar Hamza**. Zaman da yoktu. Adları Türkçeye çevirerek, kimi sözleri çıkararak sunduk oyunu.

yeni bir topluluk: gençlik tiyatrosu

Bir süre sonra üniversite, dolayısıyla **İstanbul** yıllarım başladı. Amcam konservatuara sokmak istemişti beni, ama gerçekleşmedi bu düş. **İktisat Fakültesi**'ne yazıldım. Aklım fikrim tiyatrodaydı yine de. Bol bol okuyor, tiyatrolara gidiyordum. Son sınıfın yarıyıl tatilinde, sahaflarda **Cevat Fehmi Başkut**'un **"Harput'ta Bir Amerikalı"** adlı oyununu buldum ve son paramı yatırarak aldım. **Ordu'ya** gelince bunu sahneye koymak için **Kadir Ağabey**'i sıkıştırmaya başladım. Ben sıkıştırdıkça o **"Dur be Aydın'cığım, sen beni ne dü-**

şünüyor sanıyorsun, şimdi bile tiyatro düşünüyorum ama nasıl yapacağız?" diyordu. Bir süre sonra beni **Uğur Gürsoy**'la tanıştırdı. Üçümüz planlar yapmaya başladık. Bu planlarla aslında **Gençlik Tiyatrosu**'na gidecek son adımları atıyormuşuz. Böylece **Halkevi Gençlik Tiyatrosu**'nu kurduk. Bu topluluk, bugünkü OBKT'nin temelinde yatan sağlam harçtır. **Halkevi Gençlik Tiyatrosu**'nun ilk oyunu da **Harput'ta Bir Amerikalı** oldu.

Oyunda ben akıl hastanesinden kaçan deliyi oynuyordum. Oyunun ikinci gecesi gemiyle **İstanbul**'a gidecektim, sınavlar için. Ama bir rüzgâr, bir fırtına; gemi yanaşamamış iskeleye. Yolcular kayıklarla ulaşmışlar. Biz de geciktik. Oyunun bitiminde daha alkışlar sürerken, kulisteki valizimi kapıp arkadaşların yardımıyla koştum iskeleye. Geç kalmıştım. Yalvar yakar, bir sandalcı razı oldu ve beni gemiye doğru yola çıkardı. Geminin henüz kapanmayan lumbar ağzından atlayıverdim. Gemide beni gören gülümsüyor, birbirine gösteriyor. Ben, oyunu izlediler, beni tanıdılar, diye düşünüyorum. Bir süre sonra ayna karşısında anlayıverdim durumu: Hâlâ deli makyajı ile dolaşıyorum!

Orhan Kemal'in Eskici Dükkânı adlı oyunu'nda 1975.

İkinci oyunumuz, bir **Fransız** melodramından uyarlanan beş perdelik **"O Kadın"** adlı oyundu: O yıllarda **Ordu**'da yapılan kültür ve sanat festivali için hazırlanmıştık. Festivale bir de **Alman** topluluğu çağrılı idi. **Almanlar** epik tarzda bir oyun hazırlamışlardı. İlk kez böyle bir oyun izliyorduk, şaşırıp kaldık. Ama onlar da bize şaştı sonradan. Beş perdelik oyunun her perdesinde dekor değişiyordu. Kısacık sürede nasıl oluyordu bu? İnanamamışlardı.

- Gençlik Tiyatrosu döneminden bir kaç anınızı anlatır mısınız?

- Elbette. Özellikle izleyicilerin oyunlar karşısındaki tepkileri unutulmaz anılarım arasındadır.

Çehov'un **"Teklif"** adlı oyununu oynuyorduk. Oyunun sonunda ben **Natalya** ile evleniyorum. **Natalya**'yı **Sevim Şener** adında bir arkadaşımız oynuyor. Bir kaç gün sonra **Sevim**'in babası, **Uğur Gürsoy**'u yakalamış ve **"Ne oluyor Uğur?"** demiş, **"Bizim kızı Aydın diye biriyle evlendiriyormuşsun."** **Uğur Gürsoy**, bunun sadece rol gereği olduğunu anlattıysa da o **"Ben rol mol bilmem, mahallelinin ağzını nasıl kapatacağız?"** diye epey sıkıştırmış **Uğur Gürsoy**'u.

Bir de **"Göç"te** bir olay olmuştu. Ben kapıcıyım. Haraç, rüşvet falan alıyorum. Beni polise şikayet ediyorlar. Polis rolünde **Nizamettin Çimentepe**. İzleyicinin arasından gelip beni götürecek. Oyunu izleyenler arasında halam da var, polisi görür görmez fırladı ayağa: **"Oğlum, onu karakola götürme, benim yeğenimdir, hem burada müsamere yapıyorlar, sahici değil ki."** Sonra birden **Nizamettin**'i tanıdı ve **"Hay Allah iyiliğini versin"** dedi, **"Sen de bizim kasap Mahir'in oğluymuşsun be!"**

- Üniversite sonrası, Ankara'da yedeksubaylığınızı yaparken tiyatro kursu da gördünüz, değil mi?

- Evet. Kara Kuvvetleri maliye şubesinde görev yapıyordum. **Halkevleri Genel Merkezi**'nin açtığı tiyatro kursuna devam ettim. O zamanki **Halkevleri Genel Merkezi**, bugünkü **Meclis**'in girişinde üç katlı bir bina idi. Genel başkan da **Prof. Tahsin Banguoğlu**. Kurs öğretmenleri de **Mahir Canova, Haldun Maralalı, Nüzhet Şensoy** ve **Suat Taşer**. Bu kursu birlikte bitirdiğimiz bir kaç arkadaşın adını da vermek isterim, çünkü bunlar bugün Türk tiyatrosunun önemli adları oldular: **Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Yücel Erten, Devlet Tiyatrosu** oyuncuları **Rüştü Asyalı, Değer İmsel, Nurşim Demir**, tanınmış oyuncu **Köksal Engür** vd.

Altı aylık kurs sonunda iki kez sınava girdik ve kurs başarı belgesi aldık. Sevgili hocam **Suat Taşer** benimle çok ilgilenmişti. Bana **Ankara** tiyatrolarında iş bulabileceğini, ama gönlünün **Ordu**'ya dönüp bu kentte tiyatro yapmamı istediğini söylemişti. Kendisiyle yıllar sonra **İzmir**'de bir turnemizde karşılaştık. Ben OBKT yönetmeniydim, o ise **İzmir Devlet Tiyatrosu Müdürü**.

Bu kursla ilgili bir anımı da anlatmak isterim. Kurs saati ile mesai bitimi çakışıyordu. Ben yedeksubay üniformasını değiştirmeye fırsat bulamadan kursa koşuyordum. Bu dikkat çekmiş. 1962 - 63 döneminden sözediyorum. Halen askerlerin ayak izleri var her yanda. **Banguoğlu** kim olduğumu falan soruşturmuş. Sonradan **Suat Taşer** anlatmıştı. Beni oraya askerlerin özellikle, bilgi toplamak için gönderdiklerinden kuşkulanıyorlarmış!

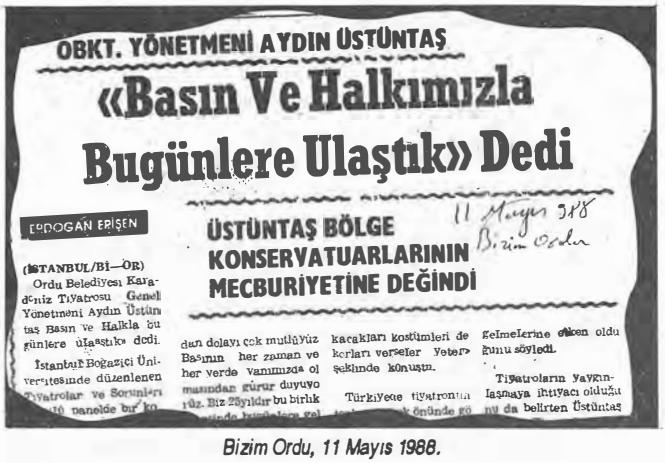

OBKT. YÖNETMENİ AYDIN ÜSTÜNTAŞ

«Basın Ve Halkımızla Bugünlere Ulaştık» Dedi

ÜSTÜNTAŞ BÖLGE KONSERVATUARLARININ MECBURİYETİNE DEĞİNDİ

11 Mayıs 1988 Bizim Ordu

ERDOĞAN ERİŞEN

(İSTANBUL/Bİ—OR) Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu Genel Yönetmeni Aydın Üstüntaş Basın ve Halkla bu günlere ulaştık» dedi.

İstanbul Boğaziçi Üniversitesinde düzenlenen Tiyatrolar ve Sorunları ... panelde bir ...

dan dolayı çok mutluyüz Basının her zaman ve her yerde yanımızda olmasından gürur duyuyoruz. Biz Zeytindır bu birlik ...

kacakları kostümleri de kerları verseler Yeterşekilde konuştu.

Türkiye'de tiyatronun ...

kelmelerine değen oldu şunu söyledi.

Tiyatroların yaygınlaşmaya ihtiyacı olduğunu da belirten Üstüntaş

Bizim Ordu, 11 Mayıs 1988.

ordu'ya dönüş ve obkt

- OBKT'nin kuruluşunda Ordu'da değildiniz ama, o günleri yakından biliyorsunuz. Bir de sizden dinlesek bu girişimi.

- Bu fikri ilk kez **Kadir Pekbaş** ortaya atmıştır. 1961 yılında **Gençlik Tiyatrosu**'nda **'O Kadın'** sahneleniyordu. Bir gün **Kadir Ağabey, "Ben artık sahneye çıkmıyorum. Bu kadar potansiyel var, ama biz hâlâ sığıntı gibi derme çatma tiyatro yapıyoruz. Birileri bize sahip çıkmazsa, resmi bir tiyatro kurulmazsa ben yokum."** dedi. Doğruydu ama ne yapılabilirdi? **Uğur Gürsoy** da **"Belediye sahip çıkarsa bir şehir tiyatrosu kurulabilir."** dedi. Biz de **Gürsoy**'a **"Sen gazetecisin, bu konuda kamuoyu oluştur, bizim söz-**

cümüz ol." dedik. Fikrin ortaya çıkışı böyledir. **Uğur Gürsoy** vali ile görüştü. Vali, belediye bünyesinde olabileceğini söylemiş. Belediye Başkanı **Fazıl Sözen**'in de bu işe aklı yatmış olacak ki, girişim somut adımlara dönüştü. Tabii bu üç yıllık bir gelişim. Ben o sıralar askerdim, sık sık **Ordu**'ya geliyor, gelişmeleri öğreniyordum. Vali, kendi adına **Muhsin Ertuğrul**'a mektup yazıyor ve çağırıyor. Büyük usta da geliyor. Sonuçta **Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu (OBKT)** kuruldu.

- OBKT'de kısa bir süre görev yaptıktan sonra ayrıldınız...

- 1965 - 66 sezonunda ayrıldım. Nedeni şuydu. Bu kurumun altyapısını güçlendirmemiz, gençler yetiştirmemiz gerekiyordu. Bu yüzden **Gençlik Tiyatrosu**'nu kapatmamalıydık. Bu görüşümü **Uğur Gürsoy**'a açtığımda o da onayladı. Böylece **Gençlik Tiyatrosu**'nun başına geçtim. **Halkevi**'nin yönetim kuruluna girdim. Başkan **Yarcan Bey**'e küçük bir salon yapma teklifi götürdüm. **Halkevi**'ne bağlı kütüphane binasında salona dönüştürülebilecek bir alan vardı. **Halkevi** başkanı ve vali onayladılar düşüncemi. **Halkevi**'nin 3.000 lirası vardı, üç bin beş yüz lira da genel merkez gönderdi. Keresteyi zamanın Bayındırlık Müdürü **Sadullah Karadeniz** sağladı. İki marangoz arkadaşım da geceleri çalışmayı kabul ettiler. Hep birilkte kolları sıvadık ve kısa sürede bitirdik. Fakat açılışı yapamadık. **Halkevi**'nin yönetimi değişti. Anahtarı aldılar elimizden. Niçin? Bugün bu sorunun tek yanıtı var: Taşrada her şey güzelliklerden yana olmuyor ne yazık ki. Ötesinin bir anlamı yok. meraklısı, ilgilisi çok da uzak olmayan o günleri inceleyip araştırdığında biraz şaşkınlıkla da olsa açık gerçeği bulacaktır. Bu kadar söyleyeyim yeter.

- OBKT'ye de dönmediniz. Ne yaptınız o dönem?

- Dönmedik. Çoğul konuşuyorum. Çünkü artık evliydim. Eşim **Gülçin** de ayrılmıştı OBKT'den. Kendi dünyamıza çekilmiştik. O ara **Ordu Sanat Topluluğu** adında bir grup kurulmuştu. Öncülük etmemizi istedi gençler, kabulettik. ODTÜ **Amatör Tiyatrolar Şenliği** için **Orhan Asena**'nın **"Korku"** adlı oyununu hazırladık. Gittik, ODTÜ'lü gençlere sunduk oyunumuzu. Yuhalandık! Bu oyunda halk önderi olan devrimci, yenilgi üzerine paniğe kapılıyor, ölüm korkusu çekiyordu. Biz bir şeyi hesap edememiştik: ODTÜ artık inanılmaz derecede politize olmuştu. **"Hiç devrimci korkar mı, ölüm korkusu çeker mi?"** diyorlardı.

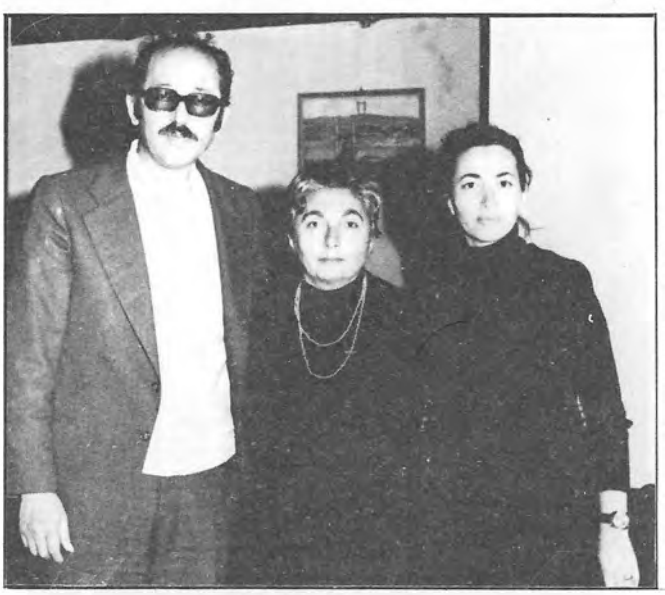

Aydın Üstüntaş, Ülker Köksal, Gülçin Üstüntaş.

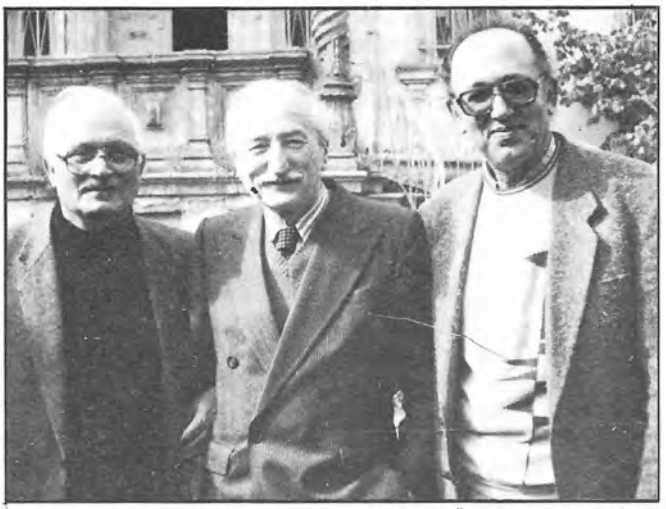

(Soldan sağa) Gündoğdu Sanımer, Naim Tirali, Aydın Üstüntaş, Piraziz, 1993.

- 1972'de yeniden döndünüz OBKT'ye...

- O sıra OBKT **Necati Cumalı**'nın **"Nalınlar"**ını hazırlıyordu. Tiyatromuzun anası saydığımız **Fatma Demirkan** arkadaşımız bir zehirlenme sonucu ölmüştü. Onun rolü **Gülçin**'e teklif edildi. Perde kapanamazdı. Böylece eşim tiyatroya dönmüş oldu. Daha sonra onun ısrarları ile ben de döndüm.

sonsuz bir serüven: obkt yönetmenliği

1973'te genel sanat yönetmeni **Uğur Gürsoy Samsun**'a taşındı. Bir süre bu görevi **Mahmut Çol** yürüttü. Kısa bir zaman dilimi için de **Ankara**'dan **Ziya Demirel** geldi. Bir süre de yönetim kurulu ile yürütülmeye çalışıldı. Olmadı. Birtakım anlaşmazlıklar çıktı. Sonuçta ben genel sanat yönetmeni olarak atandım. 1977 yılındaki kısa kesinti dışında, 1990 yılına kadar da on yedi yıl sürdürdüm bu görevi.

- Bu arada Ordu'ya ikinci bir salon kazandırdınız.

- Evet, 1973 seçimlerinde tiyatronun kurumlaşmasına katkıda bulunmak amacıyla politikaya atılmış, Belediye Meclisi'ne girmiştim CHP listesinden. Başkanlığı alamamış ama meclis'te çoğunluğu sağlamıştık. Amacım bir kalıcı salon sağlamaktı OBKT'ye. Çünkü **Halkevi**'nin ne olacağı belli değildi, salonu elimizden alabilirlerdi, sığıntı gibi tiyatro yapılamazdı. Bu konuda Belediye Başkanı'nı ikna ettim. Ama Belediye'nin gücü yoktu. Belki mevcut binalardan biri salona çevrilebilirdi. Önce eski kiliseyi inceledik, uygun değildi. Sonra Renkli Sinema diye bilinen ve bilardo salonu olarak kullanılan Belediye mülkündeki yeri uygun bularak gündeme getirdik. Yıl 1974. Belediye işçileri ile çalışmaya başladık. Belediye ekonomik darboğazda idi. tiyatroya ayıracak ödeneği yoktu. Gerekli malzemeleri borç olarak aldık; arkadaşlarla alın terimizi dökerek, emeğimizi ortaya koyarak bitirdik salonu. **"Yeni Sahne"** dedik adına. 16 Aralık 1974'te **Oktay Arayıcı**'nın **"Nafile Dünya"** oyunuyla açtık perdeyi. Bu aynı zamanda OBKT çatısı altında yönettiğim ilk oyundu.

İlk yıllar 2 ya da 3 oyun sahneliyorduk. Kadro azdı. Sonraları adım adım geliştirdik OBKT'yi. Perdelerini hiç kapatmayan bir repertuar tiyatrosu konumuna getirdik.

- Kurumlaşma ve kökleşme konusunda ne gibi çabalarınız oldu?

- Ben geride kalan kırk beş yılda şunu öğrendim: Kadro ve para olabilir. Ama eğer bir çocuk tiyatronuz yoksa, o kentin, o yörenin çocuklarına seslenemiyorsanız, geleceğiniz kuşkulu demektir. Bu gerçeği o zaman yakalamıştık.

1976 yılında **"OBKT Çocuk Tiyatrosu"**nu kurduk. İlk oyunumuz **C. Maria Machado**'nun **"Küçük Hayalet"**iydi. Büyük ilgi gördü. O yıldan sonra da her sezon en az iki çocuk oyunu koyduk sahneye. Salonumuz çocuk gülüşleriyle, çığlıklarıyla şenlendi. Bugün OBKT hâlâ ayakta durabiliyorsa bunda çocuk tiyatrosunun büyük payı vardır.O günler oyunlarımıza gelenlerden bir kısmı bugün tiyatronun kadrosunda. Büyük çoğunluk da şimdi çocuğunun elinden tutup geliyor oyunlara.

1978 yılında da tiyatro kursu açtık gençler için. **Gülçin**'le ikimiz kurs öğretmenliği yaptık. Bir de **"Deneme Sahnesi"** kurduk, kursu başarı ile bitirenler için. Amaç, gençlere deneyim kazandırmaktı. **Deneme Sahnesi**'nin ilk oyunu **Gogol**'ün **"Müfettiş"**iydi.

1981'de ise **Kültür Müdürlüğü** ile birlikte Liseleraası tiyatro yarışmaları başlattık. Buralarda keşfettiğimizi nice gençler oldu. Bu yarışmaları sonraları **Milli Eğitim Müdürlüğü** sürdürdü, yakın zamana kadar.

1986 yılında da pandomim kursu açtık, bu da çok ilgi gördü.

- Tüm bu uğraşların yanında hiç aksatmadan oyunlar da hazırlanıyor, önce Ordulular'a sonra da tüm bölge insanına sunuluyordu değil mi?

- Evet. Oyunlarımızı önce **Ordulu** sanatseverlere sunuyor, sonra da **Sinop**'tan **Artvin**'e kadar turnelere çıkıyorduk. Zaten kuruluşumuzda da bu öngörülmüştü. **Muhsin Ertuğrul**, OBKT'nin bir bölge tiyatrosu olmasını istiyordu.

Bu turnelerin yanısıra, **İstanbul**'da, biri **Bayrampaşa**, diğeri **Fatih**'te olmak üzere iki kez on beşer günlük turnelerimiz oldu. **Ankara** ve **İzmir**'de de yine on beşer günlük turneler yaptık.

- Şenliklere de katıldınız galiba?

- Evet, **İstanbul**'dan **Fatsa**'ya, **Tokat Erbaa**'dan **Rize**'ye kadar çeşitli yerlerde şenliklere katıldık.

- Ordu'da tiyatro dışında ne tür etkinlikler gerçekleştirdiniz?

- Bunların ilki 1977'de **"OBKT'nin Türk Tiyatrosundaki Yeri"** konulu paneldi. bu panele konuşmacı olarak **Seçkin Cılızoğlu, Günay Akarsu, Dinçer Sümer, Hayati Aslıyazıcı, Zeynep Oral** ve ben katıldım. Paneli **Tanju Cılızoğlu** yönetti.

Çeşitli yıllarda **Ordu Altın Fındık Şenliği**'nin yapılmasına katkılarda bulunduk. **Adalet Ağaoğlu**'ndan **Ülker Köksal**'a, **Zeynep Oral**'dan **Tahir Özçelik**'e kadar çeşitli sanatçıları ağırladık; söyleşiler, imza günleri gerçekleştirdik. İstiyorduk ki, sanat yalnızca tiyatro ile sınırlı kalmasın.

- Sayın Üstüntaş, bunca yıl perdelerini hiç kapatmayan bir tiyatronun ardındaki giz nedir?

- Bir kaç nedeni var bunun. İlki, kentimizde tiyatro etkinliklerinin çok eskilere dayanması. Öte yandan **Halkevi**'nin tiyatroya önceliği sağlaması. Sonra çocuk tiyatrosu. Az önce de söyledim; sadece OBKT'nin değil, genel anlamda her tiyatronun asıl altyapısı çocuk tiyatrosudur. Biz bunu tam zamanında hissedip kurmuştuk. Bu büyük bir etkendir. Bir de elbette tüm kadronun büyük özverisi. Özveri olmadan, sevgi olmadan yürütülemiyor bu tür işler.

- OBKT'nin Ordu'ya neler kazandırdığı konusunda ne söylersiniz?

- En başta sanata ve sanatçaya değer kazandırmıştır. Sanatın anlamlı ve soylu bir uğraş olduğunu yediden yetmişe herkese kabul ettirmiştir. Bugün bunun meyvelerini topluyoruz. Öte yandan sanat potansiyelini hep diri tutmuştur.

- Yaşamını bu kentte sanata adamış biri olarak, hedefleriniz nelerdi? Neyi başardınız, neyi başaramadınız?

- Zaman içinde dört hedefim olmuştu. Bunlardan birincisi tiyatroya kalıcı bir salon sağlamaktı. Bunu başardık. İkincisi çocuk tiyatrosuydu. Üçüncüsü, tiyatro ile ilgili paneller, şenlikler. Bunları da başardığımızı söyleyebilirim. Dördüncüsü ise yeni tiyatro yazarlarının ortaya çıkmasını sağlamak, onların oyunlarını OBKT'de sahnelemekti. Bu konuda umut bağladığımız ozan **Vedat Güler** olmuştu. Oyunlar yazmıştı. Ama genç yaşta yitirdik onu. Bu konuda daha fazla şeyler yapamadık.

- Yaşadığınız güçlükleri sormayacağım. Çünkü hepsini aşmışsınız, demek ki siz güçlüklerden daha güçlüydünüz. Ama bir yere geldiniz ki, onca yıllık kurumunuzdan ayrılmak durumunda oldunuz...

- Evet, aslında hiç konuşmak istemediğim, kendi içimde aştığım her şeyi zamana bıraktığım bir konuya değindiniz. Kısaca belirteyim yine de. Sahnenin ardında bir takım çirkinlikler yaşandı. Kadronun uyumu çomak sokularak bozuldu. Basında demeçlerim çarpıtıldı, yanlış haberler yazıldı. En son da tüm bunların toplamı olarak Belediye Başkanı ile ilişkimiz bozuldu. Tartıştık. Sonuçta **"Beni bu göreve bir yazı ile getirdiniz, bir yazı ile alırsınız."** dedim ve çekip gittim. Kolay olmadı elbette. Bunca güçlüğü aşıp gelmiştik. Ama yitiren ben olmadığıma inandığım için, içim rahattır.

- Şimdi çalışmalarınızı ORSEV'de sürdürüyorsunuz...

Aydın Üstüntaş, Haldun Taner'in "Günün Adamı" adlı oyununda, 1965.

3.12.1987

Ordu Belediye Tiyatrosu sezonu açtı

ORDU'DA TİYATRO

● Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu, "Toroslardan Öteye" isimli oyunu haftanın iki günü sergiliyor. "Gençlik gençlik" isimli oyunda haftanın Cumartesi günleri gösterilmeye başladı

AHMET GÜRPINAR
ORDU-MİL-HA

ORDU Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu (OBKT) yeni sezonu "Toroslardan öteye" isimli oyunla açtı.

Orhan Asena'nın yazdığı ve Aydın Üstüntaş'ın sahneye koyduğu iki bölümlük oyun, haftanın Salı ve Cuma akşamları, belediye tiyatro salonunda gösteriliyor.

Öte yandan, Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu, Vedat Güler'in yazdığı ve Aydın Üstüntaş'ın sahneye koyduğu "Gençlik Gençlik" isimli oyunu da haftanın Cumartesi günleri sahneye koymaya başladı.

Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu "Toroslardan Öteye" isimli oyunla yeni sezonu açtı. (Fotoğraf: Ahmet GÜRPINAR-ORDU)

Milliyet, 9 Aralık 1987.

- Evet, ORSEV'i 1991 yılının sonunda kurduk. Az önce anlattım. Sadece tiyatro ile sınırlı olmak istememiştik OBKT'de iken. Ama oyunların yoğunluğu nedeniyle fırsat bulamıyorduk. Orada az da olsa yaptığımızı ORSEV'de coşkuyla gerçekleştirdik; şiir ve müzik dinletileri, imza günleri, söyleşiler, sergiler vb. Sanatın her alanına açıldık. Yeni yeni ilişkiler kurduk, yeni dostlar edindik. Sanatı kentimizin gündeminden hiç düşürmedik.

- ORSEV'de tiyatro konusunda ne tür çalışmalarınız var?

- ORSEV'de tiyatro konusunda yeni arayışlara girdik, farklı anlayışlar geliştirdik. Örneğin belgesel oyunlar dönemini başlattık. Kentimizin ve bölgemizin yetiştirdiği kültür - sanat adamlarının yaşamlarını belgesel oyunlarla sahneye getiriyoruz. **Bedri Rahmi** ile başladık bu çalışmaya. Sonra kentimizin bir tiyatro öncüsü **Namık Senih Mayda**'nın yaşamını oyunlaştırdım. Ama geçirdiğim rahatsızlık nedeniyle sahneleyemedik, umarım önümüzdeki dönem bu oyunu sunarız **Ordulular**'a. Sırada **Naim Tirali**'nin yaşamı var. **Tirali**'nin 50. sanat yılı, bu yıl. Bu kutlamalara onun yaşamını içeren oyunla katkıda bulunacağız. Bu oyunların hepsi ORSEV Tiyatrosu için yazılmıştır. Özgün yapıtlardır.

Bir de tartışmalı tiyatro kavramını getirdik **Ordu**'ya. Oyunun ardından bir psikolog arkadaşımızın yönlendiriciliğinde oyunu tartışıyoruz. Çok da ilgi gördü bu tarz. İlk oyunumuz **Adalet Ağaoğlu**'nun **"Çıkış"**ıydı; bir sonraki, aynı yazarın **"Bir Kahramanın Ölümü"** adlı oyun oldu.

Ayrıca ORSEV'in İnceleme - Araştırma Kurulu'nda görev yapıyorum. Kısaca, birikimlerimi, deneyimlerimi gençlere taşımaya çalışıyorum.

- Oyunlar da yazdınız sanıyorum...

- Evet, bir çok oyun da yazdım. Bunlardan bir kısmı sahnelenme şansını buldu.

- Toplam kaç oyununuz var?

- 26 oyun yazdım.

- Oyunlarınızdan bir kaçını tanıtır mısınız?

- İlk yazdığım oyun **Mark Twain**'in bir öyküsünden uyarlamaydı. Adı **"Delinin Zoruna Bak"**. Bir diğeri **Çanakkale Savaşı** ile ilgili: **Koca Seyit**. Bir başkası ise, **Ordu** tiyatro tarihinden kesitler içeren **"Gönül Verenler"** adlı oyun.

- Kimi oyunlarınız öykü ya da romanlardan hareketle yazılmış. Niçin roman ve öyküler?

- Kırk beş yıl tiyatro ile yatıp tiyatro ile kalkan birinin öykü ya da roman okurken, bu yapıtlara bir oyun teksti gözüyle bakması doğaldır. Bu bakışla, oyunlaşabileceğine inandığım bir kaç yapıtı ele aldım. Örneğin, **Ali Balkız**'ın, **Durcan Yaşacan**'ın **Adnan Veli**'nin hikayelerinden, **Hasan Kıyafet**'in bir romanından yola çıkarak oyunlar yazdım.

- Sayın Üstüntaş, geride kalan kırk beş yılı sayıya dökmek istesek, nasıl bir rakam çıkar karşımıza?

- Otuz altı oyunda rol aldım. Yönettiğim oyunlar daha fazladır; toplam elli oyun yönettim. Bu sayı, öyle sanıyorum ki, **Türkiye**'de en çok oyun yöneten **Haldun Dormen**'in rekoruna çok yakındır.

- Sayın Üstüntaş, kırk beş yılı tiyatro ile yaşamaktan, ömrünüzü bu yolda geçirmekten neler kazandınız?

- Bir çok insan yetiştirdim sahnede. Sonra parayla, pulla, nüfuzla kazanılamayacak bir saygınlığım oldu. Bunu mutlulukla belirtmek isterim. Bir sanatçının nice çile ve uğraştan sonra toplumda yalnızca yaptıklarıyla belli bir konuma gelmesini yaşadım / yaşıyorum. Kısaca çok mutlu oldum. Bir insanın geriye dönüp baktığında çok mutluyum demesi kadar büyük bir kazanç var mıdır yaşamda?

- Bundan sonrası için neler söylemek istersiniz?

- ORSEV Tiyatrosunu geliştirmek, başlıca hedefim. Bu yıl rahatsızlığım nedeniyle pek verimli olamadım. Önümüzdeki sezon belgesel oyunlarla **Ordulu** sanatseverlere yeni güzellikler taşıyacağız. Bir de **Ordu**'ya üçüncü bir salonu kazandırabilirsem, ORSEV salonunu portatif de olsa bir tiyatro salonu haline getirebilirsem bundan mutluluk duyacağım.

Öte yandan, oyun yazmayı sürdüreceğim. Önümüzdeki dönem, oyunlarımdan bir seçmeyi kitap olarak yayımlamayı düşünüyorum. Daha ne olsun?

- Sayın Aydın Üstündaş, Ordu'da sanat adına yaşanan güzelliklere kırk beş yıldır en büyük emeği geçenlerden birisiniz. Size, sanata adadığınız kırk beş yılınız için herkes adına teşekkür ediyorum; nice oyunlara...

- **Kıyı**'nın, sevgili **Ahmet Özer**'in değerbilirliğine ve senin emeğine ben teşekkür borçluyum asıl. Sağolun.

aydın üstüntaş'ın yönettiği oyunlar

1- Kafa Tamircisi / İsmail Hakkı Baltacıoğlu / Kirazlimanı G.K. (Gençlik Kulübü) / 1957.
2- Ayyar Hamza / Ali Bey / Kirazlimanı G. K. / 1958.
3- Palavra / Behzat Butak / Kirazlimanı G. K. / 1959.
4- Ay Doğarken / L. Gregory / Ordu Halkevi Gençlik Tiyatrosu / 1963.
5- Saygılı Yosma / J. Paul Sartre / Gençlik Tiy. ve Samsun Oda Tiyatrosu / 1966.
6- Zoraki Hekim / Moliere / ordu Lisesi T. / 1966.
7- Toros Canavarı / Aziz Nesin / Gençlik T. / 1966.
8- Kamp 17 / E. Trezinsky / Gençlik T. / 1967.
9- İdam Mahkumu / - / Sağlık Koleji T. / 1968.
10- Korku / Orhan Asena / Ordu Sanat T. / 1969.
11- Vur Emri / Necati Cumalı / Sağlık Koleji T. / 1970.
12- Kerpiç Memet / Cahit Atay / Sağlık Koleji Tiyatrosu / 1971.
13- Nafile Dünya / Oktay Arayıcı / OBKT / 1974.

14- Üç Derste Aşk / Dinçer Sümer / OBKT / 1975.
15- Fadik Kız / Orhan Asena / OBKT / 1975.
16- Küçük Hayalet / C. Maria Machado / OBKT / 1976.
17- Yürekli Terzi / K. H. Wunderlichtz / OBKT / 1977.
18- Ferhat İle Şirin / Ümit Denizer / OBKT / 1977.
19- Ayrılıklar / Güner Namlı / OBKT / 1978.
20- Pırtlatan Bal / Aziz Nesin / OBKT / 1978.
21- 403. Kilometre / İsmet Küntay / OBKT / 1979.
22- Kendini Yazan Şarkı / Adalet Ağaoğlu / ORSEV / 1979.
23- Sahte Kahramanlar / V. Nedim Tör / OBKT / 1980.
24- Barış Gezegeni / Ülker Köksal / OBKT / 1980.
25- Ahmet'in Gemileri / Tanju Cılızoğlu - Aydın Üstüntaş / OBKT / 1980.
26- El Üstünde Kimin Eli / Aydın Üstüntaş / OBKT / 1980.
27- Besleme / Ülker Köksal / OBKT / 1981.
28- 16 Mart 1920 / Orhan Asena / OBKT / 1981.
29- Delinin Zoruna Bak / Mark Twain - Aydın Üstüntaş / OBKT / 1982.
30- Nalınlar / Necati Cumalı / OBKT / 1982.
31- Ana Hanım Kız Hanım / Cahit Atay / OBKT / 1983.
32- Müfettiş / Gogol / OBKT / 1983.
33- Behçet Beyin Fötr Şapkası / Kenan Işık / OBKT / 1983.
34- Koca Seyit / Aydın Üstüntaş / OBKT / 1984.
35- Gömü / Necati Cumalı / OBKT / 1985.
36- Sevgi Çiçekleri / Mustafa Gezer / OBKT / 1986.
37- Ormanın Bekçileri / Ülker Köksal / OBKT / 1986.
38- Fehim Paşa Konağı / Turgut Özakman / OBKT / 1986.
39- Sultan Kız / O. Güngör Feyzoğlu / OBKT / 1987.
40- Sırça Köşk / Ülker Köksal / OBKT / 1987.
41- Gençlik Gençlik / Vedat Güler / OBKT / 1987.
42- Nasrettin Hoca / Beyhan Yazıcı / OBKT / 1988.
43- Bir Oyun Oynayalım / Aydın Üstüntaş / OBKT / 1988.
44- Evcilik Oyunu / Adalet Ağaoğlu / OBKT / 1988.
45- Toroslardan Öteye / Orhan Asena / OBKT / 1988.
46- Curcuna / Aysel Kılıç / OBKT / 1989.
47- Gardiyan / Turan Oflazoğlu / OBKT / 1989.
48- Düğün Ya Da Davul / Haşmet Zeybek / OBKT / 1989.
49- Ana - Babalar Okulu / Nazım Kurşunlu / OBKT / 1990.
50- Çıkış / Adalet Ağaoğlu / Ordu Sanatevi T. / 1992.

aydın üstüntaş'ın oynadığı oyunlar

1- Göçmen Çocuğu / Kirazlimanı Gençlik Kulübü / 1948.
2- Arapça Değil mi... / R. Nuri Güntekin / Kirazlimanı Gençlik Kulübü / 1949.
3- Kafa Tamircisi / İsmail Hakkı Baltacıoğlu / Kirazlimanı Gençlik Kulübü / 1959.
4- Atak Ali / Milli Piyes / Kirazlimanı Gençlik Kulübü / 1959.
5- Palavra / Behzat Butak / Kirazlimanı Gençlik Kulübü / 1959
6- Ayyar Hamza / Ali Bey / Kirazlimanı Gençlik Kulübü / 1960.
7- Harputta Bir Amerikalı / Cevat Fehmi Başkut / Ordu Gençlik Tiyatrosu / 1961.
8- Göç / Cevat Fehmi Başkut / Ordu Gençlik Tiyatrosu / 1961.
9- O Kadın / A. Bisson / Ordu Gençlik T. / 1962.

Kızları Ebru'nun tiyatro kulisinde kutlanan doğum günü.

10- Teklif / A. Cehof / Ordu Gençlik T. / 1962.
11- Ay Doğarken / L. Gregory / Ordu Gençlik Tiyatrosu / 1963.
12- İkinci Baskı / Refik Erduran / Çankaya Halkevi Tiyatrosu / 1964.
13- Saygılı Yosma / J. Paul Sartre / Ordu Gençlik Tiyatrosu / 1964.
14- Hülleci / Reşat Nuri Güntekin / Ordu Bel. K. T. / 1965.
15- Buzlar Çözülmeden / Cevat Fehmi Başkut / OBKT / 1965.
16- Günün Adamı / Haldun Taner / OBKT / 1965.
17- Kamp 17 / E. Trezinsky / Ordu Gençlik Tiyatrosu / 1966.
18- Toros Canavarı / Aziz Nesin / Ordu Gençlik Tiyatrosu / 1966.
19- Korku / Orhan Asena / Ordu Sanat T. / 1969.
20- Çatal Matal Oyunu / Rıfat Ilgaz / OBKT / 1972.
21- Hababam Sınıfı / Rıfat Ilgaz / OBKT / 1972.
22- Ana - Babalar Okulu / Nazım Kurşunlu / OBKT / 1973.
23- Nafile Dünya / Oktay Arayıcı / OBKT / 1974.
24- Eskici Dükkanı / Orhan Kemal / OBKT / 1975.
25- Ayrıklar / Güner Namlı / OBKT / 1977.
26- 403. Kilometre / İsmet Küntay / OBKT / 1979.
27- Sahte Kahramanlar / V. Nedim Tör / OBKT / 1979.
28- 16 Mart 1920 / Orhan Asena / OBKT / 1981.
29- Delinin Zoruna Bak / Mark Twain - A. Üstüntaş / OBKT / 1982.
30- Keşanlı Ali Destanı / Haldun Taner / OBKT / 1984.
31- Fehim Paşa Konağı / Turgut Özakman / OBKT / 1985.
32- Yine Başladılar Şarkılarına / Marx Frich / OBKT / 1986.
33- Toroslardan Öteye / Orhan Asena / OBKT / 1988.
34- Düğün Ya Da Davul / Haşmet Zeybek / OBKT / 1989.
35- Dol Karabakır Dol / İbrahim Dizman / Ordu Sanatevi Tiyatrosu / 1992.
36- Çıkış / Adalet Ağaoğlu / Ordu Sanatevi T. / 1992. ●

kitapseverlerle başbaşa

● M. Türker ACAROĞLU

* tombak

Bakır sanatının tarihsel gelişimi ve bugünkü durumu konusunda Türkiye'nin tek uzmanı sayılan, değerli etnografyacımız, **İ. Gündağ Kayaoğlu'nun** son yapıtı - buna başyapıt demek daha doğru olacak- istanbul'da Dışbank tarafından Türkçe - İngilizce olarak yayımlandı (numaralanmamış 36 karton sayfa, fiyatı kayıtlı değil).

Yazarın tanımlamasına göre, "Bakır ve bakır alaşımlarının **'altın - cıva'** amalgamı yardımıyla yaldızlanması işlemine **'tombaklama'**, bu şekilde altın kaplama yapılmış parçalara ise **'tombak'** denir. Tombağın Batı dillerindeki anlamı, bakır - çinko alaşımı olan yapay bir metaldir. Ne yazık ki, bizim sözlük ve ansiklopedilerimize de Batı dillerindeki bu anlamı "tercüme" edilmiş, dilimizdeki gerçek anlamı belirtilememiştir..."

Dışbank Genel Müdürü **Atilla Taşdemir**, kitabı sunuş yazısını şöyle sonuçlandırıyor: "... Bu çerçevede 1992 yılında yayımlanan ve Osmanlı sanatının günümüzde az bilinmekle birlikte önemli bir dalını oluşturan Tombak (Cıva buharı yardımıyla çeşitli metal eşyaların altın ile kaplanması) sanatını kapsamlı olarak inceleyen bu kitap, mevcut güzel sanatlar literatüründe - bu konudaki - önemli bir boşluğu dolduracak niteliktedir."

Bu güzel kitabı Dışbank için özel olarak hazırlayan Antik A.Ş. adına **Nurcan Artam** teşekkür yazısında diyor ki: "Antik A.Ş. olarak sanat ve kültüre verdiğimiz değeri çeşitli şekillerde gündeme getirmeye çalıştık. Bu çabalardan biri de şu anda elinizdeki **'Tombak'** kitabı... Kitabı ortaya çıkarmanın gururunu ise kültür ve sanata olan yakınlığı ile tanıdığımız "Dışbank" ile paylaşıyoruz. Türk Maden Sanatı ile ticari olarak aileden gelme yakınlığının yanı sıra, bu konuda birçok yayını olan araştırmacı - yazar **Gündağ Kayaoğlu** ise bu kez **'Tombak'** konusunu bizim için - hatta bazı fedakârlıklar yaparak - hazırladı. Ve tombak konusunun bilincinde olan koleksiyoner dostlarımızdan temin ederek görüntülediğimiz eserler ve müzayedelerimizde satışa sunduğumuz tombaklar kitabımızın görüntü objelerini oluşturdu..."

Sayın araştırmacı - yazar, tombağın tarihsel gelişimini kısaca özetledikten sonra, bakır ve bakır alaşımlarının altın kaplaması (altın yaldızlama) için **mekanik, kimyasal** ve **elektro - kimyasal** olmak üzere üç ayrı yöntemden ikincisini anlatmaktadır. Altın amalgamı ile yaldızlama (tombaklama) beş aşamada gerçekleştiriliyor: 1. Altın amalgamının hazırlanması; 2. Altın kaplanacak metalin yüzeyinin temizlenmesi; 3. Altın kaplanacak metal yüzeyine altın amalgamının sürülmesi; 4. Cıvanın metal yüzeyinden uzaklaştırılması; 5. Altın kaplamanın istenilen renge kavuşturulması.

Kaynak niteliğinde beş notla da pekiştirilen bu güzel ve değerli yapıt, Türkçemizde bu konudaki ilk bağımsız kitap olduğu için, yazarını içtenlikle kutlarız.

* türk halkbilimi kaynakçası (1985 - 1990)

Değerli halkbilimci - etnografyacı **İ. Gündağ Kayaoğlu**'nun hazırladığı bu yapıt, İstanbul'da Anadolu Sanatı yayınlarının 20. kitabı olarak çıktı (1991, 143 s., fiyatı yazılı değil). Kitabın tam başlığı şöyle: **"Türk halk bilimi ile ilgili kitaplar için bir bibliyografya denemesi, 1985 - 1990"**.

Önsözün başında deniliyor ki: "1984 ve 1985'te Folklor ve Etnografya Araştırmaları adlı yıllıkları yayımlarken, konu ile ilgili yayınları toplamaya ve fişlemeye başlamıştık. Ayrıca, üzerinde ağırlıklı olarak çalıştığımız **"Bakırcılık sanatı"** konusunda da yoğun biçimde yayın takibetmekte idik. Daha sonra bu sahada çalışmakta olan araştırmacılara da yararlı olabiliriz, diye bu yayınları **Türk Folkloru - Belleten**'de, yayımlandıkları yıllara göre listeler halinde verdik. 1990 yılının sonunda elimizdeki fişlerin pek de küçünmeyecek bir yekûna ulaştığını görünce, bunları bir bibliyografya kitabı haline getirmeye cüret ettik..."

Buna **cüret** (ataklık, yüreklilik) değil, **hizmet** demek gerekir!

Kitap beş bölüme ayrılmaktadır:

I. Bibliyografya: Bizim hazırlamış olduğumuz **"Dünya atasözleri"** (1989) ve **"Bulgaristan'da Türkçe yer adları kılavuzu"** (1988) adlı kitaplarla başlamakta, Rakım Ziyaoğlu'nun hazırladığı **"Yorumlu İstanbul kütüğü, 330 - 1983"** (1985) adlı kitapla sona ermektedir. Böylece, kitabın asıl metninde tam 973 kitap ve yayın tanıtılmaktadır. Yıllık vb. gibi süreli yayınlar da eklenmiştir. Gerekli görülen kimliklerin altına açıklamalar da konulmuştur. Kitaplar görülerek kimlikleri hazırlanmıştır.

Türkiye dışında, özellikle Azerbaycan, Türkmenistan vb. gibi Sovyetler Birliğinde yayımlanan kitaplara fazlaca yer verildiği görülmektedir. Bunları yazara ulaştıran Folklor Araştırmaları Kurumu Genel Başkanı **İrfan Ünver Nasrattınoğlu** ile birçok kitabı gönderen **Hayrettin İvgin**'e, ayrıca, emeği geçen **Abdurrahman Arslan**'a önsözde teşekkür edilmektedir.

II. Kitap adları dizini: Abdal Musa Sultan'dan **Ziya Gökalp külliyatı I: Şiirler ve halk masalları**'na değin yüzlerce kitap başlığı...

III. Notlarda geçen kitap adları dizini: Anadolu ağıtları'ndan **Vakayi-i tarihiyeden bir nebze yahut Memalik-i şahaneden bir kaza**'ya dek 46 kitap başlığı...

IV. Notlarda geçen yazar ve kişi adları dizini: A. Abdulkadiroğlu'dan Namık Kemal Zeybek'e dek yüzlerce yazar ve kişi adı...

V. Konu dizini: A) Genel konular, B) Bibliyografyalar, C) Biyografiler, D) Halk edebiyatı, E) Halk müziği - oyun - tiyatro - eğlence, F) Gelenek - görenek ve inançlar, G) Etnografya (maddi kültür).

Sonuç olarak, Türk halkbilimi ve etnografyası üzerinde inceleme ve araştırma yapacaklara, bu kitap, vazgeçilmez bir kaynak oluşturmaktadır. Sayın **Gündağ Kayaoğlu** dostumuzu bu güzel çalışmasından ötürü kutlamak isteriz.

* türk masalları

K.D. adlı bir Türk kadınının 1912'de kaleme aldığı bu masallar, ünlü Türk halk yazını tarihçisi **İbrahim Aslanoğlu**'nun yeni yazıya aktarmasıyla, İstanbul'da Anadolu Sanat Yayınlarının 19. kitabı olarak yeniden basıldı (1991), x + 181 s., resimli, fiyatı kayıtlı değil).

Önsözünde deniliyor ki: "... Bizimkilerin (bizim masallarımızın) eser-i tesbitimiz neticesiyle mahv ü perişan olmasına gönül kail olmadı. İşte bu fikir bizi, onları bir araya toplayıp bu eseri vücuda getirmeye sevketti..."

Yayınevi sunuş yazısının sonunda şunları belirtiyor: "... Biz bu kitabı, metnine ilişmeden hatası ve sevabıyla başbaşa bıraktık... **Türk masalları**'nın asıl değeri, bilinmeyen veya az bilinen 13 masalın yayınlanmasından ziyade, bizdeki folklor derlemelerinin ilk örneği olmasıdır. Değil her araştırmacının kitaplığında, büyükşehir kütüphanelerinde bile bulunmayan bu nadir kitabın, kültürümüze önemli katkısı olacağına inanıyoruz."

Daha sonra, kitap için çıkan yazılardan örnekler verilmiştir: "Şehbal" dergisi (Şubat 1913), Pertev N. Boratav ("Zaman zaman içinde", 1958), Saim Sakaoğlu ("Gümüşhane masalları", 1973), Otto Spies ("Türkische Marchen", 1986) vb. Örneğin, son yazar, "Türk masalları" adlı kitabında bu kitap üzerine şunları yazmıştır:

"Bir Türk tarafından yayımlanan bu koleksiyon, bilinen ve bilinmeyen masalları içermektedir. Masallar halktan derlenmiş, ama dilleri, önceleri halkbilgisi varlıklarına hiç değer vermeyen okumuş zümrenin zevkine uydurulmak için akıcı ve modern bir şekle sokulmuştur..."

Bununla birlikte, bu kitap için ilk yankı Ziya Gökalp'ten gelmiştir. Çıkardığı "Küçük Mecmua"nın 1922 tarihli, 17. sayısında demiştir ki: "... Büyük hanımlarımızdan biri **"Türk masalları"** namıyla bir kitap neşretmişti. Bu masallar İstanbul'a ait olduğu için çok kıymetlendi. Fakat, eski kitabet lisanında yazıldığı için bu kıymeti kısmen zayi etti. İstanbul gençleri bu kitabı halk Türçesine nakletmelidir..." ("Masal nasıl toplanmalı?").

Gökalp'in masalların derlendiği halk dilinde yazıya geçirilmemesini eleştirip metinlerin bilimsel değerini yitirdiğini söylemesi haklıdır. Ancak, Gökalp'in ilkin 1913'te **Halkiyat**, M. Fuad Köprülü'nün ikinci olarak 1914'te **yeni bir ilim: folklor** diye tanımladığı **halkbilim**'in henüz adını bile bilinmediği 1912'de - hele bir kadından - bilimsel bir yapıt beklemenin insafa sığmayacağı açıktır. Biz, (filhakika, ahval, iktisab-ı âfiyet vb.) gibi bugün kullanımdan düşmüş sözcükler yerine daha yenilerinin alınmasından yanayız. Hiç olmazsa, sonda küçük bir sözlük verilebilirdi. ●

bir yaz gecesi anısı

● Fatma Bölek GÜREL

Zarfı açtım, içinden üç fotoğraf çıktı.

1. Fotoğraf:

Şükran bizim bulunduğumuz masanın başında ayakta duruyor. Hepimizi birden kucaklar gibi kollarını iki yana açmış, gülüyor. Resimde belli belirsiz seçilen ve ona çok yakışan siyah dantel elbisesi, kısacık saçları ve belki yıllardan beri ilk kez böyle koyu kırmızı boyadığı biçimli dudakları ile, aslında ne güzel bir kadın olduğu ortaya çıkmış... Sonunda oğlunun sünnetini yapmanın sevincini yaşıyor.

O gece masaların arasında dolaşıp, konuklarla tek tek ilgilenirken mutluluğu yüzünden okunuyordu Şükran'ın. Aylardır bütün çabası oğlunun sünnetini bu yaz yapmak, seneye bırakmamak içindi. Bırakırsa sağlığı iyice bozulan yaşlı annesi belki göremez, o görsün istiyordu. Ama o telaş ettikçe, aksilikler yakasını bırakmamıştı. Yaz başında sünnete hazırlanmak üzere evinin temizliğine başladığı günlerde, yıkadığı perdeleri asarken merdivenden düşmüş iki ay yatmış, ayağı alçıda... Oysa oğlunun ve annesinin tek dayanağı o. Hiç hastalanmaması gerekiyor. O da bunu biliyor ve hasta olmamağa çalışıyor. Ama bu kırık, ne büyük aksilik... Şimdi iyileşmiş fakat çabuk yoruluyor. O gece düğün için çok önceden aldığı şık siyah pabuçların yerine, düz rahat ayakkabılar giymişti.

Resimde öyle içten gülüyor ki, bütün aksilikleri arkada bıraktığı belli.

Dün akşam annesi aniden fenalaşınca, korkudan sapsarı kesilen, annesine bir şey olmadan sünneti yapabilmek için kurbanlar adayan o değil sanki.

Duaları kabul edilmiş olmalı ki annesi Emine Hanım düğünde akrabaların bulunduğu masada oturuyordu.

Resimde gülen yalnızca Şükran değil. Masanın iki yanında oturan bizler de gülüyoruz. Yaklaşık yirmi beş yıl önce, bu zeytin ülkesindeki tek lisede öğrenci olan bizler... Kimimiz benim gibi birkaç haftalığına yaz tatiline geldiğinde Şükran'ın düğününe raslamış. Yıllar sonra yeniden birlikte olmanın sevincini yaşıyoruz.

Resimde dalları görülen akasyalar, o yıllarda bizim gibi gencecik fidanlardı. Ya o küçük palmiyeler, ne kadar büyümüşler. Sanki başları gökyüzüne değiyor. Ordu evinin bahçesi her sabah önünden geçtiğimiz bu bahçe mi? Bu kadar küçük...

Burada o yıllarda balolar yapılırdı. Yirmi üç nisan, yirmi dokuz ekim baloları yahut yılbaşı balosu için hazırlıklar aylar önceden başlardı. Kumaşlar İstanbul'dan, İzmir'den getirtilir, tuvaletler özenle dikilirdi.

Böyle özel günlerde biz de yeni danslar denemeye çalışır, hayallerimizin dünyasında coşardık. Bu günlere

ulaşıp çok mutlu olmayı kurardık.

II. Fotoğraf:

Burada Şükran'ın oğlu Hasan yatağında oyuncakları ile oynarken... Yanıbaşında bir akraba ve biz...

Yatağın örtüsü resimde seçilebiliyor. Bir örtü değil yanlızca, bir sanat eseri. İnce bir beğeni, üstün bir beceri ürünü. Yarım asır önce bin bir emekle işlenmiş. Emine Hanım gençliğinde yaptığı bu örtüyü önce oğlunun sonra Şükran'ın doğumunda lohusa yatağına örtmüş. Sonra da Şükran'ın çeyiz sandığına kaldırmış.

Dikişi, nakışı çok güzelmiş Emine Hanımın. "Daha neler neler yapmış bir görseniz" dedi Şükran.

Emine Hanım oğlunu genç yaşında bir trafik kazası sonucu kaybedince, hem artık eski sabrı kalmadığından, hem de ağlamaktan gözleri çok zayıfladığından dikişi bırakmış. Gözlük camları parmak kalınlığında olduğu halde artık zor seçiyor. Şükran'ı gece yalnız bırakmayan şu delikanlı, ölen ağabeyinin oğlu. Şimdi hukuk okuyor. Halasına büyük destek oldu düğünde. Bir ara birlikte dans ettiler.

Yatakta oyuncakları ile oynayan Hasan'a dayısının adını vermişler. Ama o daha çok babasına benziyor. Şükran bankadaki müdürlük görevini sürdürdüğü günlerde Hasan'ın babası ile evlenmişti. O adam Şükran'ı çok incitti, çok üzdü. Kızcağız iki yıl zor dayandı ve karnında çocuğu ile ayrılmak zorunda kaldı. Oğlunun sünnetinde bulunsun diye, Şükran hem mektupla, hem telefonla çağırdığı halde düğüne de gelmedi. Çağrılı iki haladan birisi telgraf yollamış. Başka telgraflarla birlikte okundu.

"Ben görevimi yaptım" dedi Şükran gülerek, "gelmesinler daha iyi."

III. Fotoğraf:

Çocuğun yanından dönerken pistin kıyısında bizi gören Şükran, yanımıza gelerek düğünde bulunuşumuza ne çok sevindiğini bir kez daha söyledi. Sonra "sakın erken kalkmayın, dondurma ikramımız var" dedi. "Eğer Mehmet Ali Usta'nın dondurması ise sabaha dek bekleriz" dedik. Gülüştük.

(Desen: Nilgün KOZAL)

Mehmet Ali Usta çok güzel sakızlı dondurma yapar, parkın köşesinde, küçük süslü arabasında satardı. İlk yaz başladığında okul çıkışı ona uğramaktan çok hoşlanırdık.

Tam bunu konuşurken başlayan müziği dinlemek için hepimiz sustuk. Bu bizim, lisedeyken halk oyunları gösterilerinde oynadığımız hava... Birden Şükran'ın elini omuzumda hissettim. Ben de ona ve yanımdaki Nurol'a sarıldım. Öğretmen Fatma, Diş Doktoru Ayşe, Eczacı İnci, Kurs Öğretmeni Kübra, hepimiz birbirimizin omuzuna el verdik. Önce yavaştan, giderek hızlanarak müziğe ayak uydurduk. Yine lisedeki gösteri ekibi olmuştuk. Herkes oyunu anımsadı. Gittikçe daha rahat, daha uyumlu, daha kıvrak olduk. O an hepimiz çok mutluyduk. Şükran'ın sıcak eli omuzumu sıkıyordu. Yine çok gençtik. Kuşlar gibi hafif... Sorumsuz. Hasta analarımız, yüreğimizde kanayan kardeş acıları, arayıp sormayan kocalar, gelmek bilmeyen beyaz atlı prensler... Bir an için kayboldular. Yalnız biz ve müzik kalmıştık. Yıldızlar yağmur damlaları gibi üstümüze yağıyordu.

Bu fotoğraf o anı gösteriyor. Hepimiz omuz omuza, ayaklarımız aynı yönde ve hepimiz gülümsüyoruz.

Şükran resmin arkasına ince işlek yazısı ile şunları yazmış; Yaşamın içinden koparıp çıkarılmış güzel bir anı. Sevgilerimle. 1992 agustos. ●

ölümün susturamadığı ozan
e n v e r g ö k ç e

• Ayhan CAN

Türkiye'de meşrutiyet'ten günümüze değin halktan yana özgürlüğü, insanca sevgiyi, demokrasiyi, eleştiri özgürlüğünü savunduğu için tutukluevinde yaşamının en başarılı gençlik yıllarını geçiren sanatçıların çileli yaşantıları kitaplar doldurabilir. Demek oluyor ki, siyasal yönetimler sanatçılardan yararlanarak onları yanlarına alacaklarına yakalatıp tutukluevine gönderiyorlar.

İşte yedi yılını sevdiklerinden, mavi gökyüzünden, gürül gürül akan ırmaklardan, böğürtlenden, kırlangıç kanatlarından uzakta tutsak geçiren ozanlarımızdan birisi de **Enver Gökçe**'dir. Öldü ama ölüm onu susturamadı. Şiirleriyle ölümü yendi...

Bir **Neruda**, bir **Lorca**, bir **Nazım Hikmet**, şiirleriyle, sanatçı eylemleriyle halklarının yanında olmayı, özgürlüğü, eşitliği, insan sevgisini toplumlar arasındaki ilişkilerde birleştirerek savunmayı, acılarla, işkencelerle, ölümlerle tamamlamışlardır. **Gökçe** de aynı yaşantıyı izlemiş bir sanatçımızdır. O, baskının ağulu cehenneminde halk sevgisini umut güneşine, bilimsel öğretisini şiire dönüştürebilmiş koca yürekli bir sanatçımızdı. **Lorca, Neruda, Nazım Hikmet** ve **Gökçe**'nin emperyalizme, faşizme karşı gösterdikleri sanatçı direnişi benzerlik göstermektedir. Bu ozanlar halklarının yanında yer almış, ulusal sanat ve kültür geleneklerinden beslenmiş, baskının, sömürünün altında ezilen insanların umut türkülerini söylemişlerdir. Yukarda adını sıraladığım sanatçılar dizisine yurdumuzda adı yazılacak çok kişi vardır. Başta **Dinamo**'yu anmamız gerekir.

Gökçe, bir halk adamı olarak yaşamış, Anadolu insanının acısını, umudunu, çilesini kendinde bulabilmiş bir ozanımızdır. bulduklarını, yarattıklarını kalabalıklara ulaştırmayı başarabilmiştir. Tüm şiirlerinde yaşam deneyimleri bir kaynak suyu gibi alçakgönüllülükle akmaktadır. Uğradığı haksızlıklar yüzünden daha çok yazamamış olması, toplumcu edebiyatımız adına bir yitiktir. **Gökçe**, kişi olarak da yalnız bırakılmış, dergilerde, antolojilerde uzun süre üstüne tek sözcük bile yazılmamıştır. Tüm karamsarlıklara karşın gürül gürül umut akan, halkını sonsuz bir sevgiyle kucaklayan bir ozanın yüreği küçük olmasa gerek.

"DOST DOST İLLE KAVGA" ve "PANZERLER ÜSTÜMÜZE KALKAR"ın ozanı, yüzyıllarca ezilmiş, geri bırakılmış halkın yaşantısını söz olsun diye düşünden geçirip gerçek dışı soyut şiirler yazmış bir ozan değildir. Şiirlerinde sergilediği yaşam dilimleri halkıyla ortaklaşa yaşanmış somut deneyimlerdir. Buradan kaynaklanarak söylüyorum, **Gökçe**, yaşamın, tüm boyutlarıyla oluşturduğu bir ozanımızdır.

Ben, ölen bir sanatçının ardından hüzünlü anılar, yaslı sözcükler, abartmalı içtensiz övgüler yerine onun ilginç yanlarını, yapıtlarının eleştirisel bir görüşle incelenmesini daha yararlı buluyorum. Çünkü **Gökçe** ölümünden sonra da unutulacak türden bir halk adamı değildir. Şiirleştirdiği konular bugün yazıldığı yılların güncel olayları olmaktan çıkmış, tarihin akışı içinde gerçeklerle dolu bir süreklilik kazanmıştır. Sanıyorum evrensel olabilmede bu özellik etkendir.

Şimdi burada **Gökçe** şiirinin sanatsal incelenmesine geçmeden önce toplumcu yöntemin genel anlamda nasıl bir öğreti olması gerektiğini vurgulamak istiyorum:

Ulusumuzun sözlü edebiyatından yazılı edebiyat çağına, oradan günümüzün çağdaş ürünlerine değin ulusal sanat ve kültür geleneğimizden yararlanılmalıdır. Bu kaynaktan beslenirken onu olduğu gibi alıp öykünmeden, yinelemeden, tersine, kendi özyetimizin yaratım gücüyle yenileştirerek imgelemin derinliklerinde estetik niteliği olan imgeler yakalayabilmelidir. Bu oluşumun, yaratının içine elbette çağdaş bilimsel öğretimizin tohumlarını da serpiştirmeliyiz. Ulusal kültür bileşimini kuran sanatçı, insanın, doğanın, toplumun çelişkiler zincirini de kurdu mu evrensel olmuştur. Bu bileşimi kuramayanın evrensel sanat alanında yeri yoktur. Günümüz sanatçısı anlaşılır olmak amacıyla siyasal görüşlerini yansıtma eğilimi gösterirken yavan duygulanmalara önem vermemeli, bağırtı edebiyatına düşmemelidir. İmgelemden fışkıracak bireysel imgelerimizi bol kepçe yapıtımıza aktarırsak estetik denen sanatsal güzellikleri yakalamış oluruz. Yaşamın gerçeklerini verirken kesin olarak somut olmak, yaratıcılığımızla okuyucuya sunmak zorundayız. Biçimi içerik oluşturur. Biçimi birinci olarak ele alan sanatçı, okuyucusuyla ilişki kuramadığı gibi bireysel kalmaya da tutukludur. Buna kendi kendisinin tutuklusu olma da diyebiliriz. Yukarda söylediklerimi başarabilmiş sanatçıya ben hem toplumcu hem gerçekçi hem de çağdaş diyorum.

Gökçe, yukarda açıkladığım yöntemi tam olarak şiirlerine uygulayabilmiş bir ozan mıdır? Halkla ilişki kurduğunu öncelikle söyleyebilirim. Çünkü dili buna yatkındır. Ne var ki, toplumcu sanat estetiğini yüzde yüz oluşturmuş mudur? Bunu doğrudan doğruya şiirinin incelenmesi içinde söyleyeceğim.

Gökçe, her şeyden önce halk sanatı geleneğimize yaslanmış bir halk adamı olarak onun diliyle, onun deyimiyle şiirsel söyleyişi kurmuş bir ozanımızdır. Hemen belirtmeliyim, ikinci dünya savaşı yıllarının halk şiir dili bugün eskidir, günümüz Türkçesi değildir. Çünkü sanatçı dil konusunda çokça yöresel kalmıştır. Aynı dil özelliğini "PANZERLER ÜSTÜMÜZE KALKAR"da göremedim.

Gelenekten yararlanmak konusu edebiyatımızda yıllardır tartışılır durur. Bunun nasıl yapılacağını belirleyenler iki kümede toplanmıştır. Birincisi halk edebiyatımızın özelliklerinden, yapıtlarından, deyiş biçiminden salt yararlanmak. ikincisiyse hem Halk hem de Divan edebiyatımızdan yararlanmak yöntemidir. Birinciler **Goethe**'nin bile yararlandığı Divan edebiyatımızı, dilinden, saraylının sanatı saydıklarından ulusal geleneğimiz olarak kabullenemezler. Bunun için birinciler, bireyci, soyut, biraz da yavan folklorcu olarak kalmışlardır. Batı sanatına öykünmecilik birincilerde görülmüştür. Ben ikinci kümeye bağlıyım, bu görüşü savunuyorum. Çünkü bu yol bilimseldir, yani ulusal bileşime varan diyalektiğe dayanır. toplumcudur, soyutlamadan yararlansa bile nesneldir, toplumsal gerçeğe dayanan somut imgeler taşır. İçeriği gerçekçi bir yaşamı vurguladığından biçimi onun doğallığı oluşturur. İçinde toplumun, doğanın ve bireyin çelişkileri vardır, yaratıcıdır. Ancak bu yolla ulusal sanat bileşkesini kurabilmiştir. Tanzimatçılara ve '40 toplumcularına bu yöntemle bakıldığında kimi eksikler bulabiliriz. Özellikle toplumcu estetik yönünden somut imgelem eksiklikleri hemen örneklenebilir. Bu ayrı bir yazı konusu.

Gökçe, gelenekten yararlanmayı yalnız halk sanatımıza bağlayan ve bunu "DOST DOST İLLE KAVGA"yla vurgulayan bir ozan. Ne var ki, halk sanatımızda yavan ve folklorculuğa, **Yunus**'ta, **Pir Sultan**'da olduğu gibi dinsel görüşlere, tek parti döneminin köycü edebiyatına yüz vermeyen bir kişi olarak **Gök-**

çe, daha olumlu bir yerde durmaktadır. Bunu da onun devrimci dünya görüşüne bağlıyorum.

Toplumcu yöntemi iyice kavrayamamış, ulusal kültür, sanat bileşimini yapamamış, buna karşın batı sanatına öykünmüş, güncel olayları göründüğü gibi alan, olaylar yatışınca yazdıklarının etkisi kalmayan bölük bölük yazarlar her gün dergilerde boy göstermektedir. Siyasal dünya görüşünü şiirine sokabilmiş, bunda başarılı olabilen sanatçımızın az olduğunu söylemeliyim. **Gökçe'ye** bu açıdan bakıldığında başarılı ve başarısız yanlarını birlikte görebiliriz. "39 HARBİ"nde savaşa karşı böylesine etkili şiir yazabilen ozanımız, 1969'da yayınlattığı "UYAN ALİM" şiirinde, şiir dışı tutulacak imgelemsiz düz sözler edebilmesine biraz da şaşırdım:

"Bir ben kalmışım
Rüsvay, malamak, üryan!
Adı görklü Marx yardıma düşende,
Uyan derim Alim
Uykudan uyan!"

Diyalektik materyalist öğretiyi arada bir şiirinde yineleyen sanatçımız, her iki kitabında da emekçilere tümden yaslanacağına, yöresine bağlılığı nedeniyle doğalcı, kırsal olana daha çok yer ayırmıştır. Gerçi bu tür şiirlerindeki anlatım gücünü iyi bulmama karşın, bilimsel öğretisini şiirleştirmede yetersiz saydığımı belirtmek zorundayım. Doğanın çelişkisini daha iyi çizmesine karşın, gelişmekte olan ulusal kapitalizmin içindeki işçi sınıfının gerçeğini çokça kurcalamamış bir ozan olarak **Gökçe'yi** eksik buluyorum. "KİRTİM KİRT" şiirinde ancak bir ölçüde el emekçilerinin endüstri toplumu içindeki yerine değinmiş ama bu ortamda oluşması gereken şiiri bulamamıştır. Görüşümü adı geçen şiirin bir bölümüyle örnekliyorum:

"Bir yandan demirciler
Demir döğer denge denk
Bir yandan boyacılar
boya vurur renge renk
Bir yanda
Kurtuluş savaşları
Bir yanda esaret
Bir yanda termonükleer çağ
Bir yanda balistik şirret
Evvel madde
Ahir fikir
Dolan göğsümdeki hava
Salın yanımdaki fakir
Salın proletarya
Geber başımdaki bit"

Bu örnekten de anlaşılacağı gibi el emekçilerinin emperyalizme karşı direnmesi, teknolojik bulguların o ülkenin sömürücü yönetimleri elinde topluma karşı oluşu, özdeksel çelişki, başımızdaki kapitalist **"bit"** kısa ve yalın verilmiş. Ne var ki, ortada şiirsel birikim, düşüncenin ussal yönetiminde yok edilmiş. Yinelersek, **Gökçe**, halk sanatı diliyle Anadolu köylüsünün doğal etkinliği içindeki toprak emekçiliğini, yoksulluğunu, ezilmişliğini özlemleriyle karıştırarak daha başarılı vermiş. Buna karşın şehirleşmiş emekçi yığınlarının gelişmesini, çelişkisini, çağdaş sorunlarını yeterince şiirleştirememiştir.

Gökçe'de bir tersliğe daha rastladım. Kimi ozanlarımız gibi Divan edebiyatımızdan yararlanmayı düşünmemiş olmasına karşın "DOST DOST İLLE KAVGA"da yer alar **Garipçilerin** özelliklerini taşımaktadır. Bilindiği gibi Garipçiler (**Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet**) güncel sorunları birtakım dil oyunlarıyla biraz da Fransız ozanlarına özenerek veren Tanzimatçı türünden yazarlardı. Bence **Gökçe** de, **"Şiir, her şeyden önce dil sorunudur."** diyerek kendisini **Garip** yanlışlığının içine sokmuştur. Cumhuriyetten bu yana ozanlarımız Osmanlıca değil Türkçe yazmışlardır. Günümüz yazarlarının dilini hemen hemen herkes anlamaktadır.

Sanatçı elbette dilini iyi bilecek, onun anlatım olanaklarını yaratıcılığıyla geliştirecek, yeni güzellikler bulacaktır. Ama bu demek, anlaşılır olmak için dili deyimlerle, kullanıla kullanıla eskitilmiş sözcüklerle doldurmak, söz oyunlarına kalkışmak değildir. Bir sanatçının halkıyla konuşması, düşlenen bir amaçtır. Bunu ele alınan konuların somutlaştırılmasında, pırıl pırıl gerçekçi imgelerle dolu çağdaş şiirin iç yapısında ortaya çıkarmalıdır. Dil oyunları, bir sanatçıyı estetik güzelliklerden uzaklaştırıp içerikten ayırarak biçimciliğe götürür. **Birinci** ve **İkinci Yeni**'cilerin eksikliklerinden birisi de budur.

'40 toplumcularının tümü de özgürlüğü, barışı, kurtuluşu, evrensel insan sevgisini, yoksul halkı, ikinci dünya savaşının baskısını, yılgınlığını umutsuzluğa düşmeden şiirleştirmişlerdir. Bunu yaparken yalın, soğukkanlı bir konuşma düzeyinde, çokça imgelemci sanata önem vermeden yapmışlardır. Ne var ki, sanatçılar **Garipçiler** gibi toplumsal şaka şiirleri yazmamışlardır. Yöresel deyimleri kullanmadıkları gibi folklorcu bir abartma da görülmez. **Gökçe**, '40 toplumcuları içinde gerek diliyle gerekse şiir estetiği yönünden konuları benzerlik gösterse de apayrı bir yerdedir. Bu yöntem '60'tan sonra yetişen genç toplumcular tarafından bırakılmıştır.

Gökçe'nin aşağıya aldığım şu birkaç dizesi, şiir dışı bıraktığım, anlamı toplumcu, estetik yapısı toplumcu olmayan bir örnektir. İyi okunup iyi değerlendirilmesi gerekiyor:

"Irmağın üstünden
Bir sürü geçti allı pullu
Herhal mavi keklik
Giden öyle gider
Havada bulut
Havada alaca karga
Karganın ağzı var dili yok"

Açın **Garipçiler**in şiir kitaplarını, böylesi örnekleri bolca göreceksiniz.

Direniş, **Gökçe** şiirinin temel ilkelerinden birisi. Yenilgiyi, dünya faşizmine, tek parti dönemine, Demokrat Parti diktasına, tutukluluk yıllarına karşın kabullenmemiş bir ozan olarak karşımızda. Hemen hemen tüm şiirlerinde ayağa kalkmayı, yürümeyi, barışa, kardeşliğe ulaşayı söylemiş gürül gürül umut dolu bir adamın sesini buluyoruz. "İLK ADIM" gibi başarısız şiirlerin de bulunduğu "DOST DOST İLLE KAVGA" umut şarkılarını kavgayla yaratmış bir halk ozanının acı dolu sesidir. Göbeğini kimin kestiğinin belli olmamasına karşın **Ahmet Arif**'in de aynı söyleyiş düzeyini tutturduğunu söyleyebiliriz. "HASRETİNDEN PRANGALAR ESKİTTİM" **Gökçe**'nin yanına konabilecek toplumcu edebiyatımızdan yana onurlu bir yapıttır.

"PANZERLER ÜSTÜME KALKAR"da ozanımız, Türk edebiyatında tek sözcüklü dizeleriyle kimseye benzemeyen bir yapıt daha bırakmıştır. **Gökçe** burada "DOST DOST İLLE KAVGA"daki halk şiir dilini bir ölçüde bırakmıştır. Bu yapıtı, Doğu Anadolu'nun tüm yaşamını doğa betimlemesiyle veren bir destan denemesi olarak da kabullenebiliriz. Tek eksiği, senfonik ses birliği oluşturacağım derken sözcükleri alt alta dizerek teksesli kalmıştır. Bence senfonik şiir, dolgun dize düzeniyle ve başlangıçta saydığım sanatsal ilkelere uyarak yapılabilir. Bilindiği gibi senfonik müzik, polifonik müziktir, çoğulcu ses düzenidir, bilimseldir. teksesle bunu vermek, bizim klasik müzikten bir şarkıyı senfoni sanmaya benzer. Tek sözcüklü dizelerle **Gökçe'nin** senfonik şiire vardığını söyleyemem.

"Haydi
Ha
Kardaş
Yürü
El
Ele
Halay
Çeker
Gibi
Yürü
Mavilim
Kostak
Kostak
Göze
Göz
Dişe
Diş
Ve
Kıssasa
Kısas
Yürü de
Şu
İşler
Bitsin
Hay
Habey
Allahına
Yürü"

"PANZERLER ÜSTÜME KALKAR" topraksız, ışıksız, yoksul bırakılmış onanmsız evlerin içinde yaşayan yoksul Anadolu halkının, toprak köleliğine varan feodalite yaşantısından kurtuluşu muştulayan insan sevgisiyle süslenmiş şiirlerdir. **Gökçe** burada siyasal yönetimin insanlığa karşı işlediği suçu kardeşçe sevgisiyle paramparça etmektedir. Devrimci sanat öğretisini, böğürtlenlerin, yayla çiçeklerinin, severek kıyısında dolaştığı ırmakların şırıltılarıyla güneş dolu elleri sergilemiştir. Şiiri eyleme iten sanatçımızın "GÖZE GÖZ DİŞE DİŞ"teki önerisi bu görüşümü kanıtlıyor:

Gökçe şiiri incelendikçe daha iyi anlaşılacak, okuyucudan okuyucuya yürüyecektir. Böğürtlenler gibi, barış gülleri gibi etimizde, kanımızda bitecek, yeniden boy atacaktır...

İnsan ölüm karşısındaki varoluşunu halkına bıraktığı yapıtlarıyla korumuştur!.. ●

yirmi kuruşa sinema

● **Mehmet USLU**

Elinden Tom Braks kitabını bıraktı. Babası yan odadan kendisini çağırıyordu. Oturma odasına girdiğinde babasını ayakta bekliyor buldu.

"Oğlum, soğuk odada niye oturuyorsun?.. Şu gaz sobasının bidonunu al, benimle gel."

Babasının sorusuna yanıt vermedi Salih. Ayakkabısını giyip, annesinin elinden gaz bidonunu aldı. Hava kararmıştı, sığırcıklar ötüşüp duruyordu. Oturdukları lojmanın bahçe kapısını kapatıp, ilerde kendisini bekleyen babasına doğru koşar adımlarla yaklaştı.

"Beni iyi dinle Salih. Bekçi kapısından dışarı çıkıp Petrol'e git ve gaz almadan geri dön. Kapıdan geçerken elindeki bidonu sallama dolu sansınlar. Sonra benim çalıştığım servise gel. Ben seni serviste bekliyorum."

Salih, Bekçilerin oturduğu kapıdan geçerken, eliyle bekçi amcalarına selam verdi. Daha yaşı küçüktü Salih'in. İlkokul dörde gidiyordu. Ama kendisinden yaşlı kimselerle anlaşmasını çok iyi biliyordu. Küçük yaşına rağmen ağırbaşlıydı. Sarıçam deresinin kenar surlarında yürümesini sürdürdü. Sarıçam yine çamur akıyordu. Hangi toprakları selinin önüne katıp da Seyhan'a doğru götürüyordu kimbilir?

Salih, Petrol'e ulaşmadan geri döndü. Surların üzerinde yürüyerek bekçi kapısına yaklaştı. Elindeki boş bidonu doluymuş gibi tutuyordu. Gözleriyle kulübeye baktığında bekçinin oturduğu sandalyede uyukladığını gördü. Fakat hiç durumunu bozmayarak, bidonu ağırmış gibi, zor taşıyor rolüyle babasının çalıştığı servise doğru yürüdü.

Babasını işyerinin büyük gaz fıçısının önünde bekliyor buldu. Fıçının musluğu altında bidonu sürüp doldurdular. Salih, babasından önce eve vardı. Az sonra babası geldi, sobayı yaktı.

Salih yine küçük odasına çekilmişti. Yarım bıraktığı Tom Braks kitabını okumaya başladı. Ne çabuk kılık değiştiriyordu şu Tom Braks. Şimdi de sakallı bir ihtiyar olmuştu, haydutlar onu tanıyamıyorlardı. Tom Braks'ın yerine kendini koydu Salih. Kasaba halkını soyan haydut çetesine karşı mücadele etmeye başladı. Beli kamburlaşmış sakallı bir ihtiyardı. Elinde baston kasaba sokaklarında dolaşıyordu. Haydutları birer birer haklayıp, kasabayı kötülerden kurtardı. Takma sakalından, kamburluğundan, bastonundan soyunup, gerçek kimliğine; Kahraman Tom Braks'a dönüşmüştü. Artık başka bir yerleşim yerinde diğer haydutlarla mücadele edecekti. atına atlayıp, kasabadan uzaklaştı... Bu düşler içinde yatağına uzanıp uyudu Salih.

Günlerden pazardı ve İpek Sinemasında çirkin adam Le Van Clif'in kovboy filmi oynayacaktı. Sinema bileti yüz elli kuruştu. Oysa Salih'in hiç parası yoktu. Daha dün babasından yirmi beş kuruş almış, Tom Braks kitabı alarak parasını bitirmişti. Tekrar babasından para isteyemezdi. Hem babasında para var mıydı? Çünkü bugün ayın sonuydu.

Kucağına aldığı birçok eski Tom Braks kitabıyla ev-

"bahar geldi" diyemem

Abdülkadir PAKSOY

Kuşları duymuyor musunuz
Adlarını yineliyorlar açlıktan ölen çocukların...
"Bahar geldi" diyemem
Kuşları nasıl yalnız bırakırım.

Ağaçları görmüyor musunuz
Nasıl da hüzünle uzanıyorlar göğe
Yeşeren her yaprak
Ağıtını söylüyor bir aydının...
"Bahar geldi" diyemem
Ağaçları nasıl yalnız bırakırım.

Çiçekleri görmüyor musunuz
Nasıl da kan ağlıyor içleri
Yeşil bir alev çimenler
Seher yeli yakıyor gözlerimi...
"Bahar geldi" diyemem
Nasıl yalnız bırakırım kalbimi.

den çıktı Salih. Sinemanın on matinesine kadar birkaç Tom Braks kitabını satabilirse sinemaya girebilirdi. Sinemanın karşı kaldırımına kitaplarını serip beklemeye başladı. Kendi yaşıtı çocuklar kitapları evirip, çevirip almadan geri bırakıyorlardı. Saat dokuzu geçiyordu hiç kitap satamamıştı. Çocuğun birisi dört adet kitabı eline alıp, kaça sattığını sordu Salih'e.

"Tanesi on beş kuruş. Dördünü alacaksan elli kuruş ver, yeter."

Çocuk dudak büküp, kitapları yerine koydu. Salih bu fırsatı kaçırmak istemiyordu.

"Sen ne kadar veriyorsun?" diye sordu çocuğa.

Çocuk çömeldiği yerden ayağa kalkıp,

"Yirmi beş kuruş veririm." dedi.

Salih, çocuğun teklifini kabul edip, yirmi beş kuruşunu aldı. Kitapların bir tanesini yirmi beş kuruşa kendi alıyordu, ama okuduğu eski kitaplardı bunlar, düşünmeden dördünü bir kitap fiatına satmıştı.

Saat on rakamını gösteriyordu. Sinemada film başlamak üzereydi. Bakkaldan beş kuruşa, beş tane küçük çikolatalı 'kaynana şekeri' alıp cebine koydu. Geriye iki kırmızı renkli on kuruş kalmıştı. Film başladıktan sonra sinemanın sahibi Dede, kapının önüne dikilip avucunu açar, elli kuruş veren çocukları bilet kesmeden içeriye alırdı. Duhuliye biletleri elli kuruştu çünkü. On, on beş çocuk kapının önünde bekleşiyorlardı. Salih de çocukların arasına katıldı. Dede, kapının önünde durup, avucunu açmıştı. Çocuklar iki yirmi beş kuruşu Dede'nin avucuna bırakıp, koşar adımlarla sinemanın merdivenlerini çıkıyorlardı. Sıra Salih'e geldiğinde hiç duraksamadan Dede'nin avucuna iki on kuruşu bırakıp kapıdan içeriye koştu. Arkasından başka çocuklar geliyordu ve Dede, avucuna bırakılan paralara bakmıyordu. Perdenin en ön sıralarına, duhuliyeye sırasıyla oturdu çocuklar.

Babası işten çıkıp eve gelmiş, akşam yemeği için sofraya oturmuşlardı. Ablası yaramazlıklarından dolayı Salih'i, babasına şikayet ediyordu. Salih doymadan küskünce sofradan kalkıp, diğer odaya geçti. Eline aldığı Tom Braks kitabını okumaya başlamıştı ki, babası kendisini çağırdı. Kitabı bırakıp babasının yanına gitti.

"Şu parayı al, gaz bidonunu Petrol'den doldurup servise gel. Ben seni orada bekliyorum."

Salih, elindeki bidonu sallaya sallaya, surların üstünde koşar adımlarla Petrol'e vardı. Gaz bidonu iki liraya doldu. Beş liranın arda kalanını cebine koyup, babasının çalıştığı servise geldi. Babasıyla birlikte işyerinin gaz fıçısına getirdiği bidonu boşalttılar. Bir kaç gün önce aldıkları gazı tekrar yerine koymuşlardı. Beş liradan arda kalanı babasına uzattığında, bir lirasını Salih'in avucunda bırakmıştı babası. Çünkü bugün aybaşıydı ve babası maaş almıştı. Salih, sevincinden uçarcasına koşar adımlarla eve gelip, küçük odasına kapandı.

Sabahleyin erkenden kalkıp, annesinin arkasından, "Kahvaltını yap da sonra sokağa çık." sesine aldırış etmeden evden çıktı Salih. Ekmeğinin arasına toz şekeri koyup, dürüm yapmıştı. Büyük bir lokmayı ısırıp, koşar adımlarla sinemaya doğru uzaklaştı. ●

(Desen: Nilgün KOZAL)

hicret zinciri

Haşim Şahin

Yenilerle doldu sokaklar
Tanrım!
Ne zaman kırılacak kılıcı zebaninin,
Kaç kişiden sonra doyacak uçurum.

Bir hicret zinciri ömrümüz,
Sonra İstanbul bilmecesi...
Kardeşten,
Çiçekten yanımızı yiyen,
Kı, sınavdır "yaşam" denen atlıya!

Sağıma bakamam,
Solumsa hastalıklı,
Her an bir yerim eksildi,
Depremler göğsümde.

Yenildim acısına
Acılara tutunmanın.
Kemend olmazsa bilincime
Bu üç boyutlu hasret,
Yeni sellere atılacağım
Kanayan yüreğim avucumda.

kapılar

• **Adnan Raşit GÜNAY**

Yücelerden yüce
Geniş mi geniş
Aydınlıklara açılır
Şaşırırsın görünce
Bu kapı göklerce

Kapı içinde kapılar
Bir baştan bir başa
Kurttan kuşa
Ekmekten aşa
Özgürlükten barışa
Dosta düşmana açık kapılar

Nice kapılar gördük
Vurulmadan girilen
Güne güneşe karşı
Açılınca yüzümüze gülen
Arkamızdan hüzünle örtülen

Kapılar görürsünüz taş - duvar
İstesen varamazsın
Varsan girilmez
Gireni çıkanı bilinmez
Bilenler söylemez
Karanlık uz kapılar

Bir kapıya mı vardınız
Düşünün girmeden önce
Bir kuşku mu düştü içinize
Tek başınıza mı kaldınız
Durmayın dönün geriye

Sakın zorlamayın kapıları
kırılır da açılmaz
Kilit paslanır anahtar uymaz
Yıkılır üstünüze duvarlar
Kimlik adres sorulmaz
Kapılarda durulmaz

Bu kapı bizim kapımız
Karanlığına açılır yalnızlığın
Yürek ister girmeye
Bilemezsiniz nasıl girdim
Söylemiyorum kimseye
Yerimi kaparlar diye

Kapılar küçük mü küçük
Beton ya da meşe
Tahta kapaklı dört köşe
Karıncalar gibi gireni
Her ne varsa içeride
Çıkanı kimseler görmedi

Kapıların havası evimizin kapısı
Sürgüsü kilidi yok
Ne hilesi var ne hurdası
Sırayla hakça girilir
Bu kapıyı herkes bilir
Ha önü ha arkası

Kapılar var izinsiz girilmez
Kapılarda coşku kapılarda hüzün
Süresi bitti mi ömrümüzün
Yeri günü bilinmez
Bir girilir geri dönülmez

Kapılar bitmez tükenmez
Dost kapılar düşman kapılar
Yolcusu hancısı bilinmez
Kapılar geniş kapılar dar
Kapılardan sual edilmez
Kapılarda dünyalar var

lise türk dili ve edebiyatı müfredat programının edebiyat bölümü üstüne rapor

1. RAPORUN KONUSU: Bu raporun konusu 2.9.1991'de kabul edilen Lise Türk Dili ve Edebiyatı Müfredat Programı'dır. Bu programda Kasım 1992 ve Ocak 1993'te yapılan değişiklikler de gözönünde tutulmuştur.

2. GEREKÇE: Edebiyatçılar Derneği, Türkçe ve edebiyat eğitim ve öğretimi gören çocuklarımız, edebiyatın ne olduğunu kavrasınlar, edebiyatı ve ulusal dilimizi sevsinler, Türkçeyi doğru ve güzel kullansınlar ister. Raporumuzun hazırlanma gerekçesi budur.

3. DERSİN ADI: "Türk Dili ve Edebiyatı", dersin içeriğine uygun bir ad değildir; çünkü bu ad altında, sözde de olsa, dünya edebiyatı da okutulmaktadır. Dersin adı "Türkçe ve Edebiyat" olmalıdır.

4. AMAÇ: Programda dersin amacı şöyle özetlenmiştir. "Edebiyat, Türk dili (dil bilgisi), kompozisyon öğretim ve eğitiminin temel amacı Anayasamız ve Millî Eğitim Kanunu'ndaki hükümler doğrultusunda, millî ve manevî değerlerine sahip, hoşgörülü, yurt ve dünya meseleleri karşısında düşünce üretebilen, eleştiri yapabilen vatandaşlar yetiştirmektir."

Çocuklarımıza edebiyatın ne olduğu kavratılmadan, edebiyat ve Türkçe sevdirilmeden olumlu hiçbir amaca ulaşılamaz, ama olumsuz birtakım amaçlara ulaşılır. Onun içindir ki amacın bürokratça ve şöyle veya böyle saptanmış olması değil, programın kendisi önemlidir.

5. PROGRAMIN DİLİ: Programda *mesele, mukayese, şuur, muhtemel, muhteva, şahsiyet, unsur, mekân, istidat* gibi eski sözcükler kullanılmış, bir yerde Türk Edebiyatının *devirleri*, başka bir yerde *dönemleri* demek gibi tutarsızlıklara düşülmüştür. Edebî sanatların adları *teşbih, teşhis ve intak, istiare, tezat, mübalağa*, vb. Osmanlıcadır. Sanki onların yerine *benzetme, kişileştirme ve konuşturma, eğretileme, karşıtlık, abartma*, vb. denirse çocuklarımız bu sanatları öğreniverirler diye korkulmuştur. Programın dili çocuklarımıza nasıl bir Türkçe öğretilmek istendiğinin en somut örneğidir. Programda kendi içinde tutarlı bir imlâ bile yoktur.

6. PROGRAMDA YER ALAN ŞAİRLER VE YAZARLAR: Basınımızda programa alınan ve programdan çıkarılan şair ve yazarlar üzerinde daha çok durulmuştur.

Aziz Mahmut Hüdayî (Celvetiye Tarikatı kurucusu), Niyaz-i Mısrî (Halvetî Tarikatının Mısrıyye Kolu'nun kurucusu), vb. programa alınırken, Mevleviler gücenmesinler diye Mevlevî Tarikatının kurucusu Mevlâna da alınmıştır.

Şimdi, kendisinin de açıkça söylediği gibi Mehmet Akif arnavuttur, İslâmcıdır, ama şiirlerini Türkçe yazdığı için Türk şairidir. Mevlâna büyük bir mutasavvıf ve büyük bir şair ve Türk olabilir, ama şiirlerini Farsça söylediği için Türk şairi değildir ve yeri Fars edebiyatındadır.

Tarikatçı bir yaklaşımla birtakım şair ve yazarlar programa alınırken, Pir Sultan Abdal, Köroğlu, Halide Edip Adıvar, Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi şair ve yazarlar programdan çıkarılmıştır. Belli ki Pir Sultan Abdal ile Köroğlu Osmanlı'ya ve zulme baş kaldırdıkları, Halide Edip Adıvar *Vurun Kahpe'yi* yazdığı için, Hüseyin Rahmi Gürpınar gerçekçi Türk romanını başlattığı için programdan çıkarılmışlardır. Gösterilen tepkiler üzerine bu şair ve yazarlar, Ocak 1993'te yeniden programa alınmışlardır.

Kasım 1992'de Yaşar Kemal ile birlikte Nihat Atsız da programa alınmıştır. Böylece Yaşar Kemal, romanları edebî değerden yoksun Türkçü Nihal Atsız'ın romancı olarak programa alınması için gerekçe sayılmıştır.

Şiirleri bütün dünyada okunan Büyük Türk Şairi Nazım Hikmet programda hâlâ yoktur.

Programa giren şair ve yazarları seçen anlayış, edebî değere saygılı, bilimsel, laik ve demokratik bir anlayış değildir.

Program birkaç kez değiştirildiği halde, Moliére hâlâ 18. yüzyılda yer almakta, Peçevi *Kerem ile Aslı*'yı yazmış gibi gösterilmektedir. Köroğlu 17. yüzyıl şairi sayılmaktadır, vb.

7. PROGRAMDA CUMHURİYET DÖNEMİ ŞAİR VE YAZARLARININ YERİ: Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarları, çocuklarımızın edebiyatla sıcak ilişkiler kurmaları, edebiyatı sevmeleri bakımından özellikle önemlidir.

Program incelendiğinde şöyle bir durumla karşılaşılmaktadır: 22 divan şairi (% 37), 12 mutasavvıf şair (% 20), 12 halk şairi (% 20), 13 Cumhuriyet Dönemi şairi (% 22).

Programda Cumhuriyet dönemi nesir yazarlarının çoğunlukta görünmesi, Divan ve Halk edebiyatlarında nesir yaygın olmadığı içindir. Haliloğlu'nun *Fütüvvetname*'si, menakıbnameler, bir Naima örneği yetmezmiş gibi tarihçi olarak Peçevî ve mütercim Asım herhalde bu eksikliği gidermek için programa alınarak program şişirilmiştir.

Programda, edebiyatımızın ölmüş bir dalı olan Divan Edebiyatına, sanki çocuklarımızı edebiyattan soğutmak için, aşırı yer verilmiştir. Halk Edebiyatına da gereğinde çok yer verildiği bellidir.

Program, Türkçe ve Edebiyat dersini çocuklarımız için sıkıcı, sınıf geçmek için katlanılması gereken bir ders haline getirmiştir.

8. PROGRAMDA KİMİ ŞAİR VE YAZARLARLA İLGİLİ OLARAK İŞLENECEK EDEBÎ TÜRÜN, YAPITIN VE PARÇANIN SAPTANMASI: Programda kimi şair ve yazarlar için edebî tür saptanırken onların edebiyatımızdaki asıl önemli yerleri görmezlikten gelinmiştir. Namık Kemal için roman, Şinasi için makale türünün saptanmış olması buna örnektir.

Edebî kişiliği bakımında'n edebiyatımızda önemli bir yeri bulunmayan ve topu topu 15 mani yazmış olan Erzurumlu İbrahim Hakkı'dan mani ve ilahi örnekleri işlenmesini istemek, ancak Kadirî tarikatı mensuplarını hoşnut etmek için olabilir.

Tutarsız örnekleri 9. maddede de görülecek olan bu katı ve sınırlayıcı tutum hiçbir bakımdan hoşgörülemez.

9. PROGRAMDA NE OLDUĞU BELİRSİZ BİR DÖNEM VEYA EDEBİYAT: Program, Batı etkisinde gelişen Türk Edebiyatını şöyle bölümlemiştir: Tanzimat Devri Türk Edebiyatı, Edebiyat-ı Cedide, Fecr-i Âti Topluluğu, Milli Edebiyat Akımı, Milli Mücadele Dönemi Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı... "Milil Mücadele Dönemi Edebiyatı" programda şöyledir:

"5. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ EDEBİYATI
a) Genel Özellikler
b) Manzum Eserler
Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyet:
Halide Nusret Zorlutuna (Git Bahar)
c) Mensur Eserler:
Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyetler:
Halide Edip Adıvar (Ateşten Gömlek)
Yahya Kemal Beyatlı (Kurdun Ölümü)
Ruşen Eşref Ünaydın (Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat)"

Halide Nusret Zorlutuna, Millî Edebiyat Akımına bağlıdır. "Git Bahar" adlı şiirini 1919 İlkbaharında, İstanbul işgal altındayken yazmıştır. Söylendiğine göre bu şiir işgalin yarattığı derin üzüntüyle yazılmıştır. "Söylendiğine göre" diyoruz; çünkü şiiri okuyanlar ancak bir genç kızın aşkta uğradığı hayal kırıklığının dile getirildiğini görebilirler. Bu şiiri söylendiği gibi yorumlamak için 1919 İlkbaharında okumuş olmak bile yetmez.

Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat, Mütareke'den önce, *Yeni Mecmua*'da yayımlanmıştır (1918), ne olduğu ve içeriği adından bellidir.

Yahya Kemal Beyatlı'nın Kurtuluş savaşı sırasında yazdığı yazılar arasında "Kurdun Ölümü" başlıklı bir yazı yoktur, "kurdun Dişisi ve Yavruları" başlıklı bir yazısı vardır. Yahya Kemal Beyatlı Fransız Şairi Alfred de Vigny'nin "Kurdun Ölümü" adlı şiirinde anlattığı öyküyü yineledikten sonra, Kurtuluş Savaşı ve Anadolu ile o öykü arasında ilişki kuran 6 satırlık bir paragrafla yazısını bitirir.

Halide Edip Adıvar'ın *Ateşten Gömlek*'i Kurtuluş Savaşı üstüne yazılmış ilk romandır ve 1922'de *İkdam*'da tefrika edilmiştir.

"Git Bahar" şiiri ve Ruşen Eşref Ünaydın'ın ünlü mülâkatı, zamandaki yerleri ve içerikleri bakımından Millî Mücadele ile ilgili değildir. Onlar ile Yahya Kemal Beyatlı'nın Kurtuluş Savaşı sırasında yazdıkları ve *Ateşten Gömlek* nasıl olabilir de "Millî Mücadele Dönemi Edebiyatı" diye adlandırılan bir dönem dilimi veya kendine özgü sayılması gereken bir edebiyat meydana getirebilir?

Edebiyatımızda Millî Mücadele vardır veya bir Millî Mücadele edebiyatımız vardır. Millî Mücadele üstüne destanlar, romanlar, vb. yazılagelmiştir, daha da yazılacaktır. Gerçeklik budur. Programda bu gerçeklik görmezlikten gelinerek garip bir "Millî Mücadele Dönemi Edebiyatı" uydurulmuştur.

Ayrıca, üzerinde ayrıntılı durulmuş olan bu madde, programın gerçeklere ne denli aykırı ve üstünkörü hazırlandığını gösteren çarpıcı bir örnektir.

10. ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATININ COĞRAFYASI: Program, Türkiye dışındaki Çağdaş Türk Edebiyatı ile coğrafya arasında şöyle bir ilişki kurmaktadır: 1. Azerbaycan Türk Edebiyatı, 2. Bulgaristan Türkleri Edebiyatı, 3. Kazak Türkleri Edebiyatı, 4. Kazan Türkleri Edebiyatı, 5. Kıbrıs Türk Edebiyatı, 6. Batı Trakya Türkleri Edebiyatı, 7. Kırgızistan Türk Edebiyatı, 8. Türkmenistan Türk Edebiyatı, 9. Uygur Türkleri Edebiyatı, 10. Yugoslavya Türkleri Edebiyatı, 11. Irak Türkleri Edebiyatı. (Bunlar için 19 şair ve yazar adı verilmektedir.)

Türkiye dışındaki Çağdaş Türk Edebiyatının coğrafyasına bu denli geniş bir açıdan bakılmıştır da Almanya'daki Türklerin Edebiyatı neden görülememiştir? Almanya'da programı hazırlayan anlayışa uygun bir tek Türk şairi veya yazarı bulunamamıştır da ondan!

11. SÖZDE DÜNYA EDEBİYATI: Programa Dünya Edebiyatından 19 şair ve yazar alınmıştır. Sadi ve Tagore sayılmazsa, bunların 17'si Batı Edebiyatı temsilcisidir. Gerçekte Dünya Edebiyatı adı altında Batı Edebiyatı okutulmaktadır. Böyle iken, programda Batı Edebiyatı köklerinden, Eski Yunan ve Latin Edebiyatlarından tümüyle koparılmış durumdadır. Böylece, Batı etkisinde gelişen Türk Edebiyatı da, Batıyla ilgili yanıyla köksüz durumdadır.

Sadi ve Tagore, Batı Edebiyatını "Dünya Edebiyatı" adı altında okutarak Batı Edebiyatının köklerini savsamak için bahanedir.

12. PROGRAMDA ŞİŞKİNLİK: Rapor konusu programın ne denli şişirilmiş olduğu eski müfredat porgramına göre şöyle gösterilebilir: Eski programda Türk Edebiyatından 63, Batı Edebiyatından 34 olmak üzere, toplam 97 şair, yazar ve yapıt adı anılmıştır. Rapor konusu programda ise Türk Edebiyatından 168, Türkiye dışındaki Çağdaş Türk Edebiyatından 19, sözde Dünya Edebiyatından 19 olmak üzere toplam 206 şair, yazar ve yapıt adı vardır. Program 2,1 kat şişkindir. (Batı Edebiyatı eski programda yüzde 35, rapor konusu programda yüzde 8 oranında yer almaktadır.)

Türk Dili ve Edebiyatı dersi, eski programa göre 6, rapor konusu programa göre 4 dönemde okutulmaktadır. Eski programa göre, dönem başına 16, rapor konusu programa göre ise 51 şair, yazar ve yapıt düşmektedir. Bu da gözönüne alınırsa, gerçek şişkinlik 3,2 kattır. Bu programa göre, şair, yazar ve yapıtlar, çocuklarımızın önünden sadece birer ad olarak geçip gideceklerdir.

Rapor konusu programda dönemlere göre okutulacak şair, yazar ve yapıtlarda sayıları bakımından dengesizlik vardır: Birinci dönemde 40; ikinci dönemde 53; üçüncü dönemde 39; dördüncü dönemde 67.

Görülüyor ki program hazırlanırken,

a. Zaman faktörü dikkate alınmamıştır.

b. Öğretmenler ve ders kitabı yazarları seçeneksiz bırakılmıştır.

c. Edebiyatın ne olduğunu kavramaları ve edebiyatı sevmeleri bakımından çocuklarımız için tartışılmaz bir önemi olan Batı Edebiyatına gereken yer verilmemiştir.

Bu şişkinliğin başlıca nedenlerinden biri de, çocuklarımıza örnek gösterilmeyi hak etmemiş kimi şair ve yazarların programa alınmış olmasıdır. Öte yandan, çocuklarımıza örnek gösterilmeyi hak etmiş birçok değerli şair ve yazar, program dışı bırakılmıştır.

13. SONUÇ, ÖNERİ VE DİLEK

Rapor konusu program, birtakım değişikliklerle onarılabilecek gibi değildir. Hemen yürürlükten kaldırılmalıdır.

Çocuklarımızın Türkçe ve edebiyat eğitimi ve öğretimi için edebî değerlere saygılı, bilimsel, laik ve demokratik bir anlayışla gerçekçi bir program hazırlanmalıdır. O hazırlanıncaya değin eski program yürürlüğe konabilir; çünkü eskiliğine karşın eldekinden daha iyidir.

Çocuklarımız edebiyatın ne olduğunu kavrasınlar, edebiyatı ve ulusal dilimizi sevsinler, Türkçeyi doğru ve güzel kullansınlar istiyoruz... ●

EDEBİYATÇILAR DERNEĞİ

altınpark serüvenleri

● **Ali HÜSREVOĞLU**

Tövbeler olsun saçım telin
Kimselere göstermem deyip de
Selamını alır almaz
Savurup atıp türbanını başından
Keklik gibi seke seke
Altınpark'a gelişini sevdiğim

Ben zemzemle yıkandım hoca kızıyım
Bana damlası haram deyip de
Beni kırmayıp Çin Lokantası'nda
Boyu kadar bir Arjantin birayı
Tanrım sen günah yazma diyerekten
Yudum yudum devirip de içişini sevdiğim

Nicelerine name yollayıp
Adına şiirler yazdın
Bir defacık beni anmadın
Sakarya'da Kardelen'de Körfez'de
Dem çekip alem sürdün
Nerdedir ne haldedir diye
Bir gün olsun arayıp da sormadın
Diyerek darılıp küsüşünü sevdiğim

Ben bu sözden alınıp kaşlarımı çatınca
Şaka yaptım canım şaka diyerek
Çapkın çapkın gülüşünü sevdiğim

Kem gözlerden sakınarak
Yüzün öte döndürüp de
Sergi Sarayı'nın ardından
Gün devrilip yol tenhaya sapınca
Sarılıp boynuma öpüşünü sevdiğim

şiir üzerine derlemeler / 6*

● Derleyen: **Subutay HİKMET**

* Çokları da şiirde zekânın kendini belli etmesine tutuluyor. Halbuki bir şeyi belli olan (=belli eden - S.H.) şiirde zekanın varlığından çok yokluğuna inanmak lazım gelir.

(Salâh Birsel: "Yeni Bir Şiire Doğru", Varlık, I Temmuz 1948, Sayı: 336, Sayfa:8)

* (...) Şiirde şekil muhteva, muhteva da şekil sayesinde vardır. Bu ikisi arasındaki fark, fizikte bir cismin hacmi ve kütlesi arasındaki farka benzetilebilir.

(Şinasi Özdenoğlu: " Modern Türk Sanatı", Varlık, I Eylül 1948, Sayı: 338, Sayfa: 6)

* Şiir, şairin dilinde bile, ancak bir türlü söylenir. Bundan dolayı da şair, eserine, sanatın öbür kollarıyla uğraşanlar gibi, toplumun büyük kısmına gösterebilmek imkânını hiçbir zaman elde edemez.

(Orhan Veli, "Şairin İşi", Varlık, I Ekim 1948, Sayı: 339, Sayfa: 5)

* Bir ibadet türü ve biçimidir şiir aslında. (Subutay Hikmet.)

* (..) Şiir, şairin yaratıcı imgelemesi ürünü olarak daha saf bir sanat olarak çıkar karşımıza. Şiir tasarımla değil, salt duyguyla yazılır.(..) Şair, hiçbir zaman biçimsel bir kaygı içinde değildir. Bu sözcüklere dökme işi şairin kılı kırk yaran dikkati ve bilinciyle değil, sezgisinin ve imgelemenin sonucu olarak gerçekleşir. Yani şair şiirinin biçimi için ayrı bir çaba sarfetmez. (Metin Altınok.)

* İdeoloji şiirle üretilmez ve şiir ideoloji üretmez. (..) Ozanın şiirine yapay olarak ideolojinin bağlanması aykırı bir durumdur.

(Muzaffer Ilhan Erdost; Gergedan, Haziran 1987, Sayfa: 88, 89)

* Şiir, "söz" ile estetik buluşmadan, "sözcük" ile estetik yapılanmaya, kendi derinliğine inmeye yönelir. Şair, düşünceyi ya olağan dışı bir zekâyla donatarak, ya aptallaştırarak kullanır.(..) Büsbütün anlamsız şiir düşünülemez.

(Sezai Karakoç; Gergedan, Haziran 1987, Sayfa: 95)

* Kentin en kalabalık bir caddesinde çırılçıplak dolaşmak.. Büyük bir güç, kendine güven ve cesaret ister. Şiir yazmak da böyledir. (Subutay Hikmet.)

* Şiir olmasaydı, yaşama dediğimiz oluşum çarklarından biri eksilirdi. Belki kıyamet kopmazdı ama insanlar sevişemiz, öpüşemez, beğenemez, yarınların yeni düzenine şiirli dünyanın hızıyla kavuşamazlardı.

(Oktay Rifat; " Bir Aksacık Karınca" Yapı Kredi Yayınları, Mayıs 1992, İstanbul. Erdal Alova'nın " Önsöz"ünden. Sayfa:13)

* Bilim gibi, felsefe gibi, şiir de kendimizi tanımanın, kendimizle karşılaşmanın, insan varlığımızı geliştirmeninn yollarından biri. İnsanın bilinmeyene yaptığı yolculukta yardımcı olan, yol gösteren bir dil. Tıpkı resim,sinema, müzik gibi.

(..) Şiir, insanoğlunun yaratıcılığının, dolayısıyle yaşamının vazgeçilmez bir alanı.

Biri uçurtma uçurur, uçurtanı (uçuranı - S.H.) görmesek de hepimiz hayranlıkla, heyecanla uçurtmayı seyrederiz. Şiir o uçurtmadır işte. Yazanı hiç tanımasak da, birbirimizi hiç görmesek de, şiir gizli bir duygu bağı kurar aramızda.

(..) Şiir, hepimizin paylaştığı şeydir. tıpkı doğa gibi.

(Erdal Alova; " Bir Aksacık Karınca - Şiir Atlası" Yapı Kredi Yayınları, Doğan Kardeş Kitaplığı - 27, I. Baskı, Mayıs 1992, İstanbul, 13 ve 14. sayfalardaki " Önsöz" den.)

unutmak

Ergül ÇETİN

hala ayakta kalabilen
kale duvarındaki taşlar gibi
bunaldım anıların ağırlığı
altında yaşamaktan.

yüz yıllık kilise duvarındaki
mozaylk gibi
sıkıntıdan yol yol çatladı
yüzümün derisi.

yoruldum akıp giden ırmakların
ardında koşup durmaktan,
anılar biriktirmekten de bıktım artık
kartondan kestiğim yıldızlar gibi.
usandım ruhumu taksit taksit
ödemekten üç kuruşluk acılar için.
unutmak, bir nehrin yıllardır aktığı
yatağını unutması gibi birden,
göç yollarını unutması gibi
göçmen kuşların,
unutmak bir an;

en büyük armağan olsa gerek doğadan.

* Şiir, yorumlamaya, açıklamaya öteki sanatlardan daha fazla uygun bulunmaktadır.(..) Şiir, sınırsız olanakları, sınırlı bir araçla anlatma sanatıdır.

(Osman Türkay; "İletişim Açısından Şiir Eleştirisinin Yetersizliği", Yazko Edebiyat, Ekim 1983, Sayı: 36, Sayfa: 86 - 87)

* Titizlikle ve bilinçli olarak yazdıklarını sandığım şiirleri alarak, bu şiirlerin ne anlam verdiklerini ozanlarına sordum(..) Kendi yazdıkları şiirleri, hayranlarından daha iyi anlatmak yeteneğini gösteremediler. Demek ki ozanlar, akıllı olduklan için yazmıyorlar bu şiirleri. Kendilerinde yaratılıştan bir coşku yeteneği, bir çeşit deha bulunduğu için yazabiliyorlar.

(Sokrat: Yazko Edebiyat'ın Ekim 1983 tarihli 36. sayısının 85 - 92. sayfalarındaki Osman Türkay'ın "İletişim Açısından Şiir Eleştirisinin Yetersizliği" yazısından.)

* Şiir, insan doğasının bir çabasıdır, ama gerçekten bu çabanın ne olduğunu, onu incelemedikçe, insanın öteki çabaları arasındaki etkisini saptamadıkça; kısacası, şiirin işlevini kavramadıkça, şiiri anlamamız güçtür.

(Osman Türkay; anılan yazısı, Sayfa: 89)

* En uygun şiir dili, insanların günlük konuşmalarında kullandıkları dildir ki, bu ancak kullanılış biçimiyle şiir olur.

(Wordsworth (I); Osman Türkay'ın anılan yazısı, sayfa: 90) ●

(*) I, 2, 3, 4 ve 5. derlemeler, Kıyı'nın 77, 78, 79, 83 ve 85. sayılarında yayımlanmışlardır.

(I) Ondokuzuncu Yüzyıl başlarında İngiliz Ozanı.

göndermeler

Ahmet UYSAL

Balsam yağı ve sarı sakız
Yüklü devesi Saba'nın
Beni de taşırdı hörgücünde
Bendim o gizemli yolcusu
Şiirin ve simyanın

Üzüme ve zeytine tutkun
Kanımdaki Kibele oğlu
Kayalara çizerdi suretimi
Bir yanımla Frigyalı'ydım
Bir yanımla Urartulu

Çığlığımdı Homeros
Assos uçurumlarına düşerken
Taşların "göğe dönük gözler"i
Ağlardı karanlıkta
Kırgın sesimden

Benim bu üryanlığım
Derviş güzelliği yüzümün
Biraz Dedem Korkut, biraz Yunus'tur
Sürüyor şimdi Nâzım'la da
Sevdalara düşkünlüğüm

öğretmen dünyası

MAYIS 1993 161. SAYI

İlk-San yolsuzluğu: Tencere Dibin Kara...
88 yaşına basan
M. RAUF İNAN ÖZEL BÖLÜMÜ

Talip APAYDIN, Dr. A. Ferhan OĞUZKAN,
Prof. Dr. Mahmut ADEM, Cavit BİNBAŞIOĞLU,
Mehmet EMİRALİOĞLU, Nazif EVREN,
Mustafa GAZALCI, Aydın KARASU,
Abdullah ÖZKUCUR, Umut İNAN,
M. Rauf İNAN'ı anlatıyor...

O. N. POYRAZOĞLU, İNAN'la görüştü.
Zeki SARIHAN, İNAN'ın özgeçmişini yazdı.
Bibliyografyasını çıkardı.

* Öğretmen kuruluşlarından haberler,
Meslek Yazıları, Eğitim olaylarıyla...
Yıllığı 95.000, altı aylığı 50.000 TL. PÇ No. 524 189

Adres: **SSK İşhanı, A Blok 8 Kat. No. 512**
Kızılay / ANKARA - Tlf. ve Fax: 433 12 83

kültür - sanat olayları / haberler

Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

SERGİ

● **Fazıl Saraç**, 15 - 22 nisan tarihleri arasında **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde **"Yöremiz"** adlı fotoğraf sergisi açtı.

● Bu galeride aynı günlerde bir başka fotoğraf sergisi daha vardı. **Güney Narin "Deniz Kızı Ellzya Fotoğrafları ve Kırmızı Şiirler"** adlı sergisini 21 nisan - 5 mayıs günleri arasında izleyicilerine sundu.

● 12 nisan günü **Trabzon Kız Meslek Lisesi** elişi ürünleri aynı galeride açıldı.

● 5 mayıs 1993 günü **Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi**'nde **"Mavi Nota"** müzik dergisi tarafından düzenlenen **"Müzik Sergisi"**nin açılışı gerçekleştirildi. Sergide müzik kitap ve dergileri, özgün notalar, müzik karikatürleri, plakve besteci fotoğrafları yer alıyordu. Sergi kapsamında 13 mayıs günü **Bizet "Carmen"** operasının, **"Carmen On Lee"** versiyonu, video gösterisi olarak sunuldu.

● 8 mayıs günü **Özel Candan İlkokulu**'nun resim sergisi **Hamamizade Kültür merkezi**'nde açıldı.

● 10 mayısta **Affan Kitapçıoğlu Lisesi** resim sergisi **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde izleyenlere sunulmaya başlandı.

● Aynı galeride 14 - 22 mayıs günleri arasında da **Trabzon Cumhuriyet Ortaokulu** 15. geleneksel **"Resim Sergisi"** yer aldı.

● **Yurt-Kur Trabzon Bölge Müdürlüğü "Öğrenci Yurtları El Becerileri Sergisi"** 13 - 15 mayıs günlerinde **Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi**'nde izlendi.

TİYATRO

● 21 - 22 nisan 1993 günlerinde **Yasemin Yalçın Tiyatrosu, Yılmaz Erdoğan**'ın **"kadınlık Bizde Kalsın"** adlı müzikli güldürüyü **KTÜ Atatürk Kültür ve Sanat Merkezi**'nde sahneledi. Oyunu **Metin Serezli** yönetiyordu.

● **Trabzon Devlet Tiyatrosu**, 25 mart 1993'te sahneye koyduğu ve **Kartal Tibet**'in yönettiği **"Silahşörün Gölgesi"** oyunuyla sezonu kapattı.

● 18 mayıs'ta **Abdullah Şahin Nokta Tiyatrosu, "Politikada Bir Sarı Çizmeli"** oyununu **Trabzon Devlet Tiyatrosu** sahnesinde izleyicilere sundu. Bu iki bölümlük müzikli güldürüyü **Recep Bilginer** yazdı. Oyunu **Haşmet Zeybek** yönetiyordu.

● **Ankara Ekin Tiyatrosu** da **Dario Fo**'nun **"Yüzsüz"** oyunuyla 25 mayıs'ta **Trabzon**'daydı. **Trabzon Devlet Tiyatrosu**'nda sahnelenen oyunu **Selçuk Uluergüven** yönetti.

KUTLAMA

● **Affan Kitapçıoğlu Lisesi**, kuruluşunun 20. yılını 15 nisan - 12 haziran günleri arasında çeşitli etkinliklerle kutluyor.

● 18 - 24 mayıs günleri arasında yer alan **"Müzeler Haftası"** bu yıl da **Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü (Müze Müdürlüğü)** tarafından kutlandı. Kutlama programı şöyleydi:
18 mayıs: **"Müze Koleksiyonundaki Sikke ve İkonalardan Bir Kesit"**. Yer: **Ayasofya Müzesi**.
20 mayıs: Dia gösterisi. **"Eski Trabzon ve İstanbul Görüntüleri"**. Sunan: **M. Reşat Sümerkan**. Yer: **İl Kültür Müdürlüğü Gösteri Salonu**.
21 mayıs: Panel. **"Müzeler, Kültür Varlıklarımız ve Eğitim"**. Konuşmacılar: **Yrd. Doç. Dr. Nural Gündüzalp, H. Kenan Gedikoğlu, Öğr. Gör. İbrahim Okman, Ayşe Sevim**. Yer: **Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi**.

● **KTÜ**'nün kuruluşunun 38. yıldönümü, bu yıl da geleneksel etkinliklerle kutlandı. Kutlama programında fahri doktora törenleri, konserler, sergiler, spor karşılaşmaları, halk oyunları gösterisi ve tiyatrolar bulunuyordu.

SAYGI GÜNLERİ

● **Trabzon Gazeteciler Cemiyeti**'nin düzenlediği **"Trabzon'un Yetiştirdiği Değerlere Saygı Günleri"** çerçevesinde mayıs ayında **Orhan Peker** (11 mayıs), **Arslan Pulathaneli** (27 mayıs) kişilikleri ve yapıtlarıyla tanıtıldılar.

YENİ BİR DERGİ

● Mayıs ayında **Trabzon**'da **"Eğitim - Sanat"** adıyla yeni bir dergi yayın yaşamına katıldı. Sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürlüğünü **Türkay Korkmaz**'ın yaptığı derginin, yakın gelecekte **Eğitim - İş Sendikası** yayın organı olacağı öğrenildi.